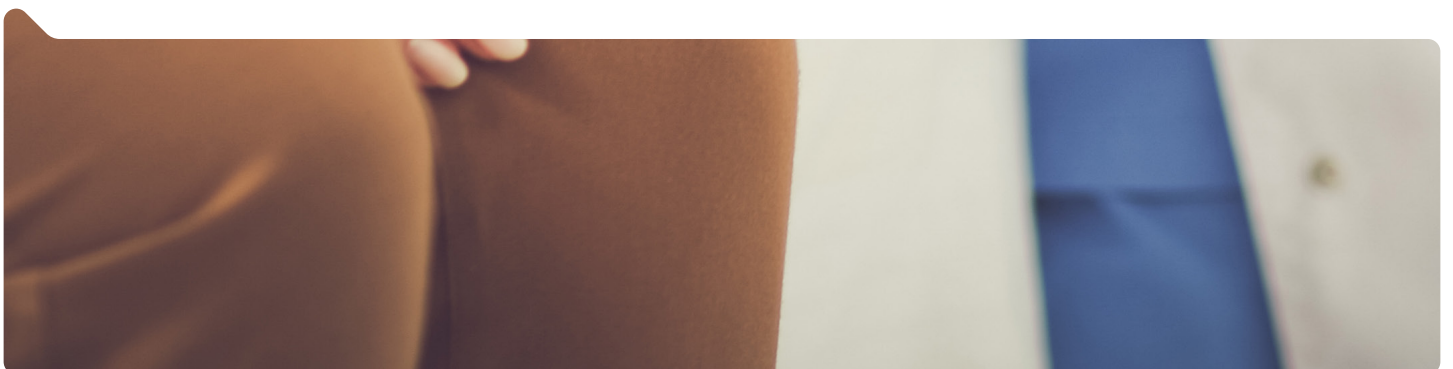

SPH

Maatschappelijk Verantwoord Beleggen
Halfjaarverslag juli - december 2023

Inhoudsopgave

1.	Inleiding	04
2.	Uitsluiten	10
3.	ESG-integratie	12
4.	Betrokken aandeelhouderschap: dialoog	14
5.	Betrokken aandeelhouderschap: stemmen & corporate governance	57
6.	Impact beleggen	61
7.	Bijlagen	62

1. Inleiding

Voor SPH is maatschappelijk verantwoord beleggen (MVB) een logisch onderdeel van haar kerntaak: zorg voor later. SPH staat voor een goed en betaalbaar pensioen. Tegelijkertijd vinden wij het belangrijk dat we ons vermogen beleggen met oog voor de wereld om ons heen. SPH is van mening dat verantwoord beleggen bijdraagt aan het realiseren van een goed en betaalbaar pensioen voor huidige en toekomstige generaties. Daarom zet SPH haar invloed als belegger in om bedrijven maatschappelijk verantwoord te laten ondernemen.

Voor SPH is het van groot belang dat de deelnemers in het pensioenfonds zich herkennen in het MVB-beleid, de missie en visie van het beleid ondersteunen, en goed begrijpen wat er wel en niet wordt gedaan met het pensioenvermogen. Uit onderzoek weten we dat onze deelnemers vragen om een goed pensioen, zowel financieel als maatschappelijk. SPH vindt dat beide doelstellingen in hoge mate te combineren zijn in een afgewogen beleggingsbeleid. Daarnaast hoorden we terug van deelnemers dat zij het belangrijk vinden dat de beleggingen ook op een positieve manier bijdragen aan maatschappelijke ontwikkelingen. Klimaat en gezondheid zijn duidelijk ook voor onze deelnemers de hoofdthema's binnen MVB.

Kerncijfers MVB-halfjaarverslag Pensioenfonds voor Huisartsen

KLIMAATNIEUWS

Klimaatbeleid

Wij willen ons inzetten voor de klimaattransitie en streven we ernaar om het Parijsakkoord te volgen. Dat houdt in dat we de CO₂-uitstoot van onze portefeuille verlagen in lijn met het reductiepad dat we hebben bepaald. We werken toe naar een beleggingsportefeuille die in 2050 per saldo CO₂-neutraal is.

Speerpunthema's

SPH heeft twee speerpunthema's benoemd: **Gezondheid en Klimaat**.

Stemcijfers

956 aandeelhoudersvergaderingen
7808 agendapunten

956

vergaderingen
gestemd

2105 ONDERNEMINGEN EN
LANDEN WAARIN
WIJ NIET INVESTEREN

Uitsluitingen

- 190** Controversiële wapens
- 474** Staatsbedrijven
- 553** Steenkool, teerzanden, schalieolie- en gas en Arctisch olie- en gas
- 112** Normschenders
- 17** Goed bestuur (SFDR)
- 881** Tabak
- 45** Landen

Een aantal ondernemingen valt onder meerdere uitsluitingsgronden.

151 DIALOGEN MET **118**
ONDERNEMINGEN

Normatieve engagement

Mensenrechten	41
Milieu	40
Arbeidsnormen	52
Corruptie	18

56
DIALOGEN

Thematische engagement

Access to Nutrition	4
Biodiversiteit in de landbouwketen	5
Klimaatadaptatie en water	5
Arbeidsomstandigheden in de voedingsmiddelenketen	3
Reductie CO ₂ -uitstoot	7
Klimaat en Transport (2)	7
Afbouw plastic in verpakking van consumentengoederen	5
Mensenrechten & Governance	7
Kleding en circulariteit	8
Access to Healthcare	5

Afgesloten thema's:

- Access to Nutrition
- Biodiversiteit in de landbouwketen

1.2. Het MVB-beleid van SPH

Maatschappelijk Verantwoord Beleggen betekent rekening houden met mens en milieu wanneer vermogen wordt belegd. Door bij alle beleggingskeuzes de milieu-, sociale en bestuurlijke aspecten mee te wegen, willen we bijdragen aan een goed leefklimaat en een duurzame wereld. Hierbij hebben we altijd de volgende twee uitgangspunten voor ogen:

1. Richt geen schade aan.
2. Help mensen en draag bij aan de maatschappij.

Hierbij sluit SPH zich aan bij samenwerkingsverbanden, maakt gebruik van bewezen beleggingsstrategieën en -instrumenten en volgt wet- en regelgeving op het gebied van duurzaamheid. Daarnaast houden we rekening met algemeen geaccepteerde internationale standaarden. In het belang van onze deelnemers zoeken we continu naar een goed evenwicht tussen risico, rendement, kosten en duurzaamheid. Het beleid is hierdoor steeds in beweging.

Voor een goed pensioen is een goed rendement op de beleggingen belangrijk, maar het is ook van belang dat die beleggingen bijdragen aan een duurzame toekomst waarin deelnemers ook daadwerkelijk van hun pensioen kunnen genieten. SPH oefent daarom haar invloed als belegger uit op de ondernemingen waarin zij belegt om aan te sturen op een duurzame bedrijfsvoering. We zijn er bovendien van overtuigd dat beleggingen die beter presteren op ESG (environment, social and governance) factoren ook betere beleggingen zijn voor de lange termijn.

SPH hanteert twee speerpunten in het MVB-beleid: Gezondheid en Klimaat. De keuze voor deze speerpunten is gebaseerd op de normen en waarden van de huisartsen. We beseffen dat gezondheid en een leefbaar klimaat voorwaarden zijn om van een goed pensioen te kunnen genieten. Ook zijn we ons bewust van de wetenschap dat klimaatverandering een van de grootste risico's is waar we als beleggers en samenleving de komende jaren mee te maken krijgen. Bovendien is er brede steun uitgesproken voor deze speerpunten in ons laatste deelnemersonderzoek over het MVB-beleid.

Gezondheid

Wij beleggen niet in bedrijven die betrokken zijn bij de productie, handel of distributie van tabak, controversiële wapens en wapens voor de consumentenmarkt. Daarnaast zoeken we actief de dialoog op met bedrijven. Op dit moment gebeurt dit via engagement programma's op de onderwerpen "Access to Nutrition" en "Access to Healthcare". Daarnaast nemen wij deel aan het Health Engagement Network. Dit engagementprogramma richt zich op duurzaamheidsthema's in de beleggingsportefeuille die gerelateerd zijn aan de zorgsector. Over onze inspanningen binnen dit engagementprogramma publiceren wij een separate rapportage op onze [website](#).

Waar mogelijk steunen we ook andere collectieve engagement initiatieven. Afgelopen halfjaar gebeurde dat op de volgende onderwerpen:

- Het Farm Animal Investment Risk & Return (FAIRR) engagementprogramma gericht op de eiwittransitie met als doel om bij 20 grote voedselproducten en detailhandelaren een beweging in gang te zetten naar het gebruik van minder dierlijke eiwitten.
- Het Investor statement over tabakspreventie waarin 57 toonaangevende financiële instellingen de lidstaten van de Verenigde Naties (VN) oproepen op tot snellere uitvoering van het Kaderverdrag inzake tabaksontmoediging van de Wereldgezondheidsorganisatie (WHO FCTC).

In de uitvoering van het stembeleid van SPH wordt ook expliciet aandacht besteed aan het thema Gezondheid. Uit het engagement programma vloeit een "focuslijst" voort met bedrijven die tijdens het stemseizoen extra worden gemonitord. Vervolgens worden relevante resoluties op het gebied van gezondheid gesteund.

SPH belegt in het Zorgvastgoedfonds waarvan wij aan de oprichting vijf jaar geleden hebben bijgedragen. Dit fonds investeert in Nederlands zorgvastgoed, waaronder eerstelijnszorgcentra.

Klimaat

Bedrijven die zich bezig houden met de productie van fossiele brandstoffen die bij de extractie een disproportionele impact hebben op het milieu of brandstoffen die een disproportionele impact hebben op het klimaat worden uitgesloten. Bedrijven die meer dan 5% van hun omzet halen uit de winning van thermische steenkool, electriciteitsopwekking uit thermische steenkool, winning van olie uit teerzanden, winning van schalie olie en -gas; en winning van Arctische olie en -gas komen niet meer in de portefeuille.

Daarnaast zoeken we actief de dialoog op met bedrijven. Op dit moment gebeurt dit via engagement programma's op de onderwerpen "Klimaat en Transport", "Klimaatadaptatie en Water" en "Reductie CO2 uitstoot". Waar mogelijk steunen we collectieve engagement initiatieven.

In de uitvoering van het stembeleid van SPH wordt ook expliciet aandacht besteed aan het thema Klimaat. Uit het engagement programma vloeit een "focuslijst" voort met bedrijven die tijdens het stemseizoen extra worden gemonitord. Vervolgens worden relevante resoluties op het gebied van klimaat gesteund.

SPH monitort ook de CO2-voetafdruk van de beleggingsportefeuille en heeft zich ten doel gesteld om deze voetafdruk in 2030 gehalveerd te hebben ten opzichte van 2019. In 2050 willen we een per saldo CO2-neutrale beleggingsportefeuille hebben.

Per beleggingscategorie wordt een reductiepad gespecificeerd en nader uitgewerkt. In de tweede helft van 2023 zaten we voor onze liquide beleggingen in ondernemingen (aandelen en obligaties) ruim onder het reductiepad. Zie hoofdstuk ESG-integratie.

Internationale normenkaders

Naast haar eigen speerpunten zoekt SPH binnen het MVB-beleid ook naar aansluiting bij internationale normenkaders. Als ondertekenaar van het Internationaal Maatschappelijk Verantwoord Beleggen (IMVB) convenant van de Nederlandse Pensioensector spelen de OESO Richtlijnen voor multinationale ondernemingen en de daarin verwerkte UN Guiding Principles on Business and Human Rights (UNGP's) een belangrijke rol. Ook het Global Compact van de Verenigde Naties vormt een belangrijk uitgangspunt voor het beleid. Het Global Compact heeft betrekking op vier hoofdthema's:

- Mensenrechten;
- Arbeidsnormen;
- Milieu; en
- Anticorruptie.

Het Global Compact bestaat uit tien breed geaccepteerde principes (zie bijlage). Deze principes vinden hun oorsprong in internationale verdragen zoals de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens en principes van de International Labour Organisation (ILO). Het VN Global Compact verlangt van bedrijven dat zij binnen hun eigen invloedssfeer kernwaarden op het gebied van mensenrechten, arbeidsnormen, milieu en anticorruptie omarmen, ondersteunen en uitoefenen. De OESO-richtlijnen onderscheiden naast de vier genoemde thema's ook nog de volgende thema's:

- Consumentenbelangen;
- Wetenschap en technologie; en
- Mededinging en belastingen.

Per september 2023 is het uitsluitingsbeleid ten aanzien van normschenders op twee fronten aangescherpt:

1) Ondernemingen die internationale normen structureel schenden en geen maatregelen hebben genomen worden direct uitgesloten. Zij krijgen niet langer twee jaar de tijd om deze normschending op te heffen. Ondernemingen worden enkel nog maximaal twee jaar op de watchlist geplaatst wanneer zij wel passende maatregelen hebben genomen om de schending op te heffen.

2) Ondernemingen als vermeende normschender worden aangemerkt, onvoldoende voortgang boeken in het Normatief engagement programma, én door derde databronnen als schender van internationale normen worden aangemerkt worden uitgesloten.

MVB-instrumenten

1. ESG-integratie (best-in-class): het expliciet opnemen van ESG-risico's en kansen in de traditionele financiële analyse en investeringsbeslissing gebaseerd op een systematisch proces. Voor de portefeuille aandelen ontwikkelde landen en bedrijfsobligaties belegt SPH enkel nog in de bedrijven die behoren tot de 30% best presterende bedrijven op basis van hun ESG-score. Voor de beleggingscategorie aandelen opkomende landen hebben beleggen we alleen in de 60% meest duurzame bedrijven. Daarnaast wordt ook voor andere beleggingscategorieën ESG-integratie toegepast door de verschillende vermogensbeheerders en wordt momenteel gekeken of daar ook een best-in-class benadering kan worden toegepast.
2. ESG-integriteit (CO₂-reductie): SPH wil een positieve bijdrage leveren aan een verantwoorde en geleidelijke transitie naar een klimaat neutrale economie. SPH wil hierbij de broeikasgasreductiedoelen van de Europese Unie naar aanleiding van het zogenoemde Parijs-akkoord volgen. Dat behelst een transitie naar een beleggingsportefeuille die per saldo CO₂ neutraal is in 2050. SPH werkt toe naar het tussentijds doel van 50% CO₂-reductie in de beleggingsportefeuille ten opzichte van 2015 in 2030. Bij het bepalen van CO₂-reductiedoelstellingen zal SPH zoveel mogelijk aansluiting zoeken met de EU Paris-aligned Benchmarks.
3. Uitsluiten:
 - Tabak;
 - Controversiële wapens;
 - Wapens voor de consumentenmarkt;
 - Steenkool;
 - Teerzand;
 - Schalie olie en -gas;
 - Arctische olie en -gas;
 - Ondernemingen die op structurele wijze gedragsprincipes schenden (VN Global Compact en OESO Richtlijnen);
 - Landen die onderhevig zijn aan relevante VN sancties;
 - Landen die zich niet houden aan minimale normen op het vlak van mensenrechten, arbeidsnormen en anti-corruptie; en
 - Ondernemingen die voor meer dan 50% eigendom zijn van landen op de uitsluitingslijst.
4. Engagement: het aangaan van de dialoog met ondernemingen om een positieve gedragsverandering te realiseren. Dit doen we naar aanleiding van geconstateerde betrokkenheid bij controversieel gedrag (normatieve engagement) en op basis van thematische aandachtsgebieden (thematische engagement).
5. Stemmen op aandeelhoudersvergaderingen.
6. Impact beleggen: beleggen met de intentie om naast een financieel rendement aan de hand van meetbare doelstellingen positieve impact op een of meerdere sociale en/of milieu-thema's te genereren. Dit doen we

op dit moment met onze investeringen in het Zorgvastgoedfonds.

instrumenten op welke beleggingscategorieën worden toegepast is aangegeven in onderstaande tabel.

Reikwijdte MVB-beleid

Daar waar mogelijk past SPH haar verantwoord beleggen beleid toe op alle beleggingscategorieën. Welke

TABEL 1.2.1

Beleggingscategorie	Uitsluitingen	ESG-integratie			Betrokken aandeelhouderschap		
		Algemeen	Best-in-class	CO ₂ -reductie	Stemmen	Dialogoog	Impact
Staatsobligaties	v				nvt	v	nvt
Liquide zakelijke waarden							
Aandelen ontwikkelde markten	v		v		v	v	
Aandelen opkomende markten	v		v		v	v	
Aandelen smallcap	v				v	v	
Krediet							
Hoogwaardige bedrijfsobligaties	v		v	v	nvt	v	
Opkomende markten obligaties	v				nvt	v	nvt
Hoogrentende obligaties	v			v	nvt	v	
Illiquide zakelijke waarden							
Infrastructuur	nvt	v		v	nvt	v	
Direct vastgoed	nvt	v		v	nvt	v	
Impact beleggen (zorgvastgoed)	nvt				nvt		v
Illiquide krediet							
Hypotheke	nvt			v	nvt	nvt	

Het MVB-beleid van SPH geldt voor beleggingen in discretionaire mandaten en voor een groot deel van de fondsen die worden beheerd door externe vermogensbeheerders. Wanneer gebruik wordt gemaakt van beleggingsfondsen van externe vermogensbeheerders is het niet altijd mogelijk om een eigen MVB-beleid toe te passen. Bij de selectie en monitoring van beleggingsfondsen wordt daarom goed gekeken naar de mate waarin het MVB-beleid van de uitvoerder overeenkomt met het MVB-beleid van SPH. Naast de uitvoering van het MVB-beleid van SPH door externe vermogensbeheerders zien we dat vermogensbeheerders strategieën hebben ontwikkeld voor ESG-integratie en ESG-criteria structureel meenemen in het beleggingsproces.

Infrastructuur

Het infrastructuur fonds waar SPH in belegt, investeert in bedrijven die zich bezig houden met klimaat, water en andere milieuthema's zoals duurzame energie, drinkwater/waterzuivering en duurzame warmtevoorziening. Continu worden bij de onderliggende investeringen nieuwe ESG-initiatieven uitgevoerd die gericht zijn op extra aandacht voor veiligheid en welzijn van medewerkers en klanten, energie efficiency, verbetering van goed bestuur en focus op

meer diversiteit. De vermogensbeheerder van het fonds is een van de oprichters van de GRESB (Global Real Estate Sustainability Benchmark) Infrastructure Assessment. Daarmee kunnen infrastructuurfondsen met elkaar vergeleken worden op ESG-prestaties. De beheerder heeft zich eraan gecommiteerd om de portefeuille in lijn te brengen met de doelstellingen uit het Klimaatakkoord van Parijs.

Vastgoed

Ook voor het vastgoedfonds waarin SPH belegt is ESG een integraal onderdeel van het beleggingsproces en het selectieproces. Beleggingen worden alleen geselecteerd wanneer deze voldoen aan het strenge ESG-beleid van het fonds. Dit resulteert in bovengemiddelde GRESB-scores van het fonds. Daarnaast heeft de vermogensbeheerder in kaart gebracht hoe de vastgoedportefeuille is blootgesteld aan fysieke klimaatrisico's en aan transitierisico's die gepaard gaan met toenemende regelgeving voor het uitstoten van broeikasgassen. De beheerder heeft zich eraan gecommiteerd om de portefeuille in lijn te brengen met de doelstellingen uit het Klimaatakkoord van Parijs.

Hypotheke

Tot slot wordt ook in de hypothekeportefeuille van SPH rekening gehouden met ESG-factoren. Voor de hypotheke die via de vermogensbeheerder worden aangeboden geldt dat de mogelijkheid om extra te lenen voor energiebesparende maatregelen. Ook wordt inzicht geboden in milieulabels en de CO₂-voetafdruk van de hypotheke portefeuille. De beheerder heeft zich eraan gecommitteerd om de portefeuille in lijn te brengen met de doelstellingen uit het Klimaatakkoord van Parijs.

Uitbesteding uitvoering MVB-beleid

SPH heeft Achmea IM aangesteld als ESG-dienstverlener en heeft Achmea IM de opdracht gegeven om uitvoering te geven aan het MVB-beleid. Uit hoofde daarvan voert Achmea IM onder andere het ESG due diligence beleid uit waartoe SPH zich heeft gecommitteerd in het kader van het IMVB Convenant Pensioenfondsen. Ook geeft Achmea IM namens SPH uitvoering aan de stem- en engagement activiteiten. Periodiek legt Achmea IM verantwoording af aan het pensioenfonds.

Communicatie en verantwoording

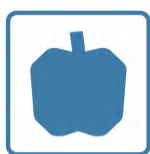
Transparantie is onafscheidelijk verbonden met een goed MVB-beleid. SPH rapporteert daarom tweemaal per jaar hoe zij invulling geeft aan het beleid via dit halfjaar verslag. Daarnaast wordt er aandacht besteed aan actuele MVB-thema's op de website en in de nieuwsbrief Huisarts & Pensioen. Daarnaast staan op deze website onder meer de volgende documenten:

1. Het volledige MVB-beleid;
2. Het Stembeleid;
3. De stemrapportage middels het Vote Disclosure Systeem waar zichtbaar is hoe per aandeelhoudersvergadering is gestemd;
4. Rapportages over goed bestuur en betrokken aandeelhouderschap;
5. Uitsluitingslijsten voor landen en bedrijven; en
6. De volledige beleggingsportefeuille van het pensioenfonds.

2. Uitsluiten

Er zijn verschillende redenen waarom wij ervoor kiezen om niet te beleggen in bepaalde ondernemingen. Zo kan het pensioenfonds ervoor kiezen om niet te beleggen in ondernemingen die ongewenst gedrag vertonen of ondernemingen die bepaalde controversiële producten produceren. Wanneer een onderneming betrokken is bij een controversieel product, veelal een kernactiviteit van de onderneming, is een engagementbeleid niet reëel. Het is immers lastig de onderneming over te halen een ander product te produceren. In dat geval hanteert SPH op voorhand een uitsluitingsbeleid. Daarnaast kunnen ondernemingen die op structurele wijze met hun gedrag internationale normen bijvoorbeeld rondom mensenrechten, milieu, arbeidsnormen of corruptie schenden en bij achterblijvende engagementresultaten worden uitgesloten van het beleggingsuniversum. Hierbij vormen de principes van het Global Compact, de principes van de OESO-richtlijnen voor Multinationale Ondernemingen en UN Guiding Principles on Business & Human Rights de uitgangsbasis.

Het uitsluitingsbeleid van Stichting Pensioenfonds voor Huisartsen richt zich op bedrijven uit die betrokken zijn bij de productie van controversiële wapens, die wapens produceren ten behoeve van consumenten, de tabaksector, mijnbouwbedrijven die zich voornamelijk op (thermische) steenkool richten, teerzandolieproducenten, producenten van schalieolie en -gas, producenten van Arctische olie en -gas, en bedrijven die structureel en op grove wijze internationale verdragen schenden op het gebied van o.a. milieu, mensenrechten, arbeidsrechten en corruptie. Ook voor overheden en staatsbedrijven worden uitsluitingscriteria gehanteerd. De actuele uitsluitingslijsten voor [bedrijven](#) en [landen](#) zijn op onze website te vinden.

2.1. Gezondheid

Tabak

SPH wil op geen enkele wijze betrokken zijn bij bedrijven die omzet genereren uit de productie, distributie of verkoop van tabak. Ook toeleveranciers van producenten van rookwaren en producenten van e-sigaretten worden uitgesloten.

Controversiële wapens

Voor SPH zijn wapens controversieel wanneer deze wapens onevenredig veel leed en slachtoffers veroorzaken en geen onderscheid maken tussen burger- en militaire doelen. Ook na afloop van een conflict veroorzaken deze wapens nog op aanzienlijke schaal slachtoffers en ontwrichten deze de maatschappij en de economie. In de praktijk gaat het om de volgende typen wapens:

1. Biologische wapens;
2. Chemische wapens;
3. Antipersoonsmijnen;
4. Clustermunitie;
5. Nucleaire wapens;

6. Witte fosfor; en
7. Verarmd uranium.

Bij het bepalen van de definitie van controversiële wapens zoekt SPH aansluiting bij internationale verdragen die door Nederland zijn ondertekend en bij het beleid van de Nederlandse overheid. Daarnaast wordt gekeken of wapens een disproportionele impact hebben op de burgebevolking wanneer zij gebruikt worden.

Het onafhankelijke onderzoeksbureau ISS ESG stelt ieder halfjaar vast welke ondernemingen betrokken zijn bij de productie van controversiële wapens. Daartoe bekijkt het onderzoeksbureau het gehele belegbaar universum. Wanneer het onderzoeksbureau betrokkenheid vaststelt is dat reden tot uitsluiting.

Wapens ten behoeve van de consumentenmarkt
Uitsluiting van ondernemingen die betrokken zijn bij de productie, handel of distributie van wapens ten behoeve van de consumentenmarkt. Bij directe betrokkenheid wordt een onderneming uitgesloten en wordt er niet gerelateerd aan een bepaald percentage van de omzet. Onder wapens voor de consumentenmarkt wordt verstaan:

- Aanvalswapens
- Automatische vuurwapens
- Semiautomatische vuurwapens

- Enkelschotsvuurwapens, munitie of magazijnen met een hoge capaciteit

2.2. Klimaat

Kolen, teerzand, schalie olie en -gas, en Arctische olie en -gas

Bedrijven die zich bezig houden met de productie van fossiele brandstoffen die bij de extractie een disproportionele impact hebben op het milieu of brandstoffen die een disproportionele impact hebben op het klimaat worden uitgesloten. Er wordt niet belegd in bedrijven die meer dan 5% van hun omzet halen uit:

- Winning van thermische steenkool;¹
- Electriciteitsopwekking uit thermische steenkool;
- Winning van olie uit teerzanden;
- Winning van schalie olie en -gas; en
- Winning van Arctische olie en -gas.

2.3. Overig

Schenders van internationale normen

Naast producenten van controversiële wapens vindt SPH ook dat ondernemingen die op grove en structurele wijze internationaal breed gedragen normen op het gebied van mensenrechten, arbeidsnormen, milieu en anti-corruptie schenden, moeten worden uitgesloten van het beleggingsuniversum. Hiervoor hanteert SPH een aantal belangrijke raamwerken als uitgangspunt, namelijk het UN Global Compact, de OESO-Richtlijnen voor multinationale ondernemingen en de *UN Guiding Principles on Business & Human Rights*. De OESO-richtlijnen onderscheiden naast de vier genoemde thema's ook de volgende thema's: consumentenbelangen, wetenschap en technologie, mededinging en belastingen. De *UN Guiding Principles* geven handvatten voor staten en ondernemingen hoe mensenrechtenschendingen in de praktijk te voorkomen, te adresseren en te mitigeren.

¹ Inkomsten uit kolenhandel en -transport worden vanwege databeperkingen vooralsnog niet meegenomen in het uitsluitingsbeleid.

Vaststelling uitsluitingen

Bedrijven die structureel en op grove wijze de genoemde internationale verdragen schenden worden aangesproken op hun gedrag door onze engagement provider. Indien bedrijven hun beleid en handelen niet aanpassen zal dat bij grove structurele schendingen leiden tot uitsluiting.

Landen

Het uitsluiten van landen is met name relevant bij de beleggingen in staatsobligaties en infrastructuur. SPH sluit landen uit op basis van relevante sancties of embargo van de Verenigde Naties tegen de betrokken overheid. In de bijlage vindt u de actuele landenuitsluitingslijst.

VN Sancties worden relevant geacht als zij:

- in relatie staan met schending van door Nederland ondertekende internationale verdragen (of waaraan Nederland is gebonden op grond van haar lidmaatschap van internationale organisaties);
- gericht zijn tegen de regering van het land zelf of de huidige machthebbers;
- in relatie staan met schendingen van internationale verdragen of algemeen geaccepteerde normen van één of meerdere van de volgende categorieën:

- non-proliferatieverdrag tegen verspreiding van kernwapens
- mensenrechten schendingen
- misdrijven tegen de menselijkheid
- schending van de democratie
- wapen- en/of handelsembargo's

Ook worden landen uitgesloten wanneer zij zich niet aan minimale standaarden houden op basis van drie onafhankelijke indices:

- Freedom in the World Index van Freedom House (mensenrechten)
- Global Rights Index van ITUC (arbeidsrechten)
- Corruption Perception Index van Transparency International (corruptie)

Staatsbedrijven

Wanneer ondernemingen voor meer dan 50% eigendom zijn van een van de landen op de uitsluitingslijst komen deze ook op de uitsluitingslijst terecht.

3. ESG-integratie

Positieve selectie of best-in-class

SPH streeft ernaar om alleen nog te beleggen in bedrijven die laten zien dat ze maatschappelijk verantwoord ondernemen belangrijk vinden. Dit komt onder andere tot uiting in de ESG-score die bedrijven krijgen toegekend door een onafhankelijk onderzoeksbureau. ESG staat voor Environment (milieu), Social (sociaal beleid) en Governance (ondernemingsbestuur). SPH maakt hiervoor gebruik van de ESG-data van MSCI ESG.

Sinds september 2020 past SPH op de portefeuille aandelen ontwikkelde landen positieve selectie toe op basis van deze ESG-scores. Dit wordt ook wel een best-in-class beleid genoemd. Per sector en regio worden alleen de 30% best presterende bedrijven (op basis van marktkapitalisatie) in de portefeuille opgenomen. SPH belegt voor dit deel van de portefeuille dus ook in veel minder bedrijven dan voorheen.

In de tweede helft van 2021 is ook de portefeuille aandelen opkomende markten aangepast op basis van positieve selectie. Alleen de 60% meest duurzame beleggingen hebben we in portefeuille gehouden, de overige de 40% hebben we verkocht.

In de eerste helft van 2022 is de toepassing van positieve selectie ook in de bedrijfsobligatieportefeuille geïmplementeerd. Alleen de 30% meest duurzame beleggingen hebben we in portefeuille gehouden, de overige de 70% hebben we verkocht. Voor iedere beleggingscategorie onderzoeken we telkens wat er mogelijk is en hoe we op een verantwoorde manier een zo positief mogelijk resultaat kunnen behalen.

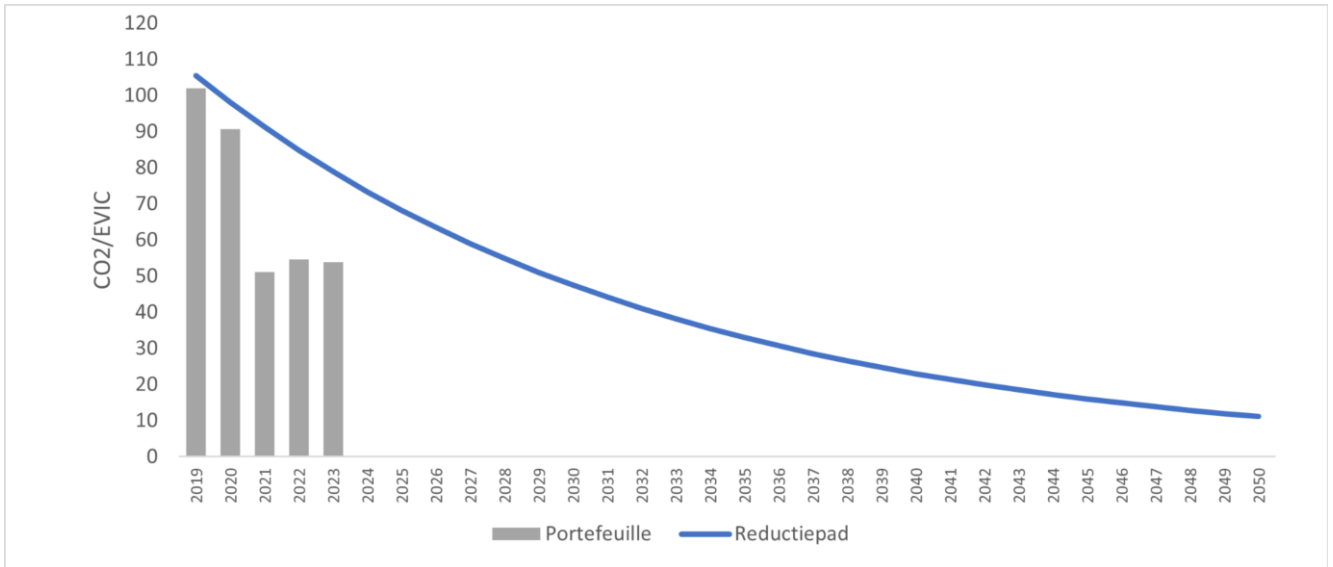

Door deze positieve selectie ontstaat een prikkel voor ondernemingen om zich in te spannen om maatschappelijk verantwoord te ondernemen. Zo willen we bijdragen aan een goed leefklimaat en een duurzame wereld. Positieve selectie leidt niet tot meer beleggingskosten, wel tot beperkte meerkosten voor de dataleverancier. Een voorwaarde voor deze manier van inrichten van de portefeuille is dat het risico-rendementsprofiel op lange termijn vergelijkbaar moet zijn met traditionele beleggingen. Uit onderzoek blijkt ook dat deze manier van duurzaam beleggen niet ten koste hoeft te gaan van het rendement en dat het naar verwachting geen extra risico's met zich meebrengt. Net als bij haar overige beleggingen houdt SPH de ontwikkelingen van het rendement nauwlettend in de gaten.

CO₂-reductie

ESG-integratie is ook het meten van de CO₂-voetafdruk en het sturen op reductie door middel van reductiedoelstellingen. Het CO₂-reductiepad (blauwe lijn) dat SPH wil bewandelen ziet er als volgt uit:

FIGUUR 3.2

Hierbij worden de volgende uitgangspunten gehanteerd:

- 7% jaarlijkse reductie van de broeikasgasintensiteit in lijn met EU Klimaatbenchmark methodiek
- Gehanteerde metriek: CO2/EVIC (Enterprise Value Including Cash)
- Referentiejaar: ultimo 2019
- Referentiepunt: Marktbenchmark
- Jaarlijks zakkend plafond met ruimte voor tussentijdse afwijking
- Tijdige evaluatie en herijking van de gekozen aanpak in verband met data ontwikkelingen en impact op de portefeuille

In bovenstaande grafiek is de gemiddelde voetafdruk van onze beleggingen in aandelen en bedrijfsobligaties afgezet tegen het reductiepad dat we willen bewandelen. Per ultimo 2023 zaten wij met onze portefeuille ruim onder dat pad.

4. Betrokken aandeelhouderschap: dialoog

Een onderneming is gericht op het maken van winst. Dit streven naar winstmaximalisatie kan echter op gespannen voet komen te staan met internationale richtlijnen voor verantwoord ondernemen, zoals het Global Compact, de OESO-richtlijnen voor Multinationale ondernemingen of de UN Guiding Principles on Business & Human Rights. Wanneer ondernemingen deze internationale richtlijnen systematisch schenden, wordt gedrag onverantwoord. Daarmee ontstaat er een risico voor de continuïteit van de onderneming en houdbaarheid van winstrealisatie op de lange termijn. Daarom is het in het voordeel van de onderneming en al haar belanghebbenden dat richtlijnen voor verantwoord ondernemen worden gerespecteerd. Daarom gaat SPH in dialoog met ondernemingen. Inzet: het duidelijk stellen van kaders, het ontwikkelen van kennis bij ondernemingen en het definiëren van 'good practices'. SPH gaat in gesprek met ondernemingen over lange termijn waardecreatie. Zo draagt het bij aan het bewaken van het juiste evenwicht en beschermt het haar belangen en die van haar deelnemers.

4.1. Dialoog en de onderliggende uitgangspunten

Engagement is het aangaan van de dialoog met ondernemingen. Het is een centraal middel in het verantwoord beleggenbeleid van SPH. Met het aangaan van de dialoog willen wij het duurzame gedrag van ondernemingen verbeteren, lange termijn waarde creatie stimuleren en tegelijkertijd aandeelhouderswaarde vergroten. Wij voeren de dialoog op meerdere vlakken:

1. Wij spreken ondernemingen aan die internationaal breed gedragen normen en principes over mensenrechten, arbeidsnormen, milieu of anticorruptie schenden. Dit noemen wij *Normatief engagement*.
2. Wij spreken ondernemingen in specifieke sectoren of ketens aan ter bevordering van een algemene standaard. Dit noemen wij *Thematisch engagement*.
3. Wij spreken met Nederlandse beursgenoteerde ondernemingen over Ecologische, Sociale en Governance (ESG)kwesties. Dit doen wij veelal in collectief verband. Dit noemen wij *ESG Nederland engagement*.

De doelstellingen

De verschillende typen engagement hebben elk een andere focus en doelstelling. Voor elk van de verschillende vormen geldt dat engagement een zaak van lange adem is. Voor de diverse trajecten wordt uitgegaan van een looptijd van drie

jaar. Anders dan bij het instrument uitsluiting waarbij pensioenfondsen of beleggingsfondsen op voorhand niet beleggen in ondernemingen, geldt voor engagement dat er wel belegd wordt in ondernemingen die ter discussie staan, maar we als aandeelhouder het management juist actief aansporen het beleid of de activiteiten te verbeteren.

Het Normatieve Engagement heeft als doel structurele schendingen van UN Global Compact principes, OESO-richtlijnen voor Multinationale ondernemingen of *UN Guiding principles on Business & Human Rights* te stoppen en te voorkomen. Structurele schendingen van deze normen vergroten het risico op nadelige gevolgen voor de onderneming, haar directe omgeving zoals lokale gemeenschappen of het milieu en voor andere belanghebbenden. Activiteiten die (mogelijk) leiden tot een schending van de principes staan veelal in de belangstelling van niet-gouvernementele organisaties (ngo's) en de media. In de praktijk leiden deze schendingen vaak tot rechtszaken, die boetes of het uitbetalen van schadeclaims door de ondernemingen tot gevolg kunnen hebben. Dit zijn directe negatieve financiële effecten, die ook de belangen van aandeelhouders schaden. Normatief engagement voeren wij uit in samenwerking met onafhankelijk onderzoeksbureau ISS ESG.

Om tot een selectie van de ondernemingen te komen die vallen binnen het Normatief engagementprogramma wordt een due diligence proces uitgevoerd. Het beleggingsuniversum wordt doorlopend gescreend op het schenden van één of meerdere principes van de UN Global Compact, OESO-richtlijnen voor Multinationale ondernemingen of UN Guiding Principles on Business & Human Rights door onderzoeksbureau ISS ESG. Bij vermoedens van een mogelijke schending wordt een

dialogoog gestart om escalatie te voorkomen. Ook bij een vastgestelde schending wordt de dialoog met deze bedrijven gestart met als doel de schending op te heffen en mogelijke nieuwe schendingen in de toekomst te voorkomen. Daarbij zal ook herstel van de situatie en mogelijke schadevergoedingen voor bijvoorbeeld de lokale bevolking ter sprake komen.

Het Thematische engagement heeft een andere doelgroep dan normatief engagement. Hier staan niet de bedrijven centraal die normen schenden, maar juist bedrijven die zowel financieel als maatschappelijk op bepaalde thema's hun prestaties verder kunnen verbeteren. De thema's worden gekozen in samenspraak met klanten en binnen de speerpunten van het MVB-beleid. Bij de keuze spelen de volgende zaken een rol:

- Materialiteit van het thema;
- Sociale of ecologische relevantie van het thema;
- Omvang van de onderneming in de beleggingsportefeuille (zowel aandelen als bedrijfsobligaties);
- Succeskans voor slagen van de dialoog.

In het ESG Nederland engagement is SPH in gesprek met de belangrijkste Nederlandse ondernemingen. Dit valt veelal samen met het aandeelhoudervergaderingseizoen. Deze dialogen vinden veelal in collectief verband plaats in samenwerking met andere Nederlandse institutionele beleggers en Eumedion, het Nederlandse corporate governance platform voor institutionele beleggers. Het gezamenlijke doel is het beïnvloeden van governance en duurzaamheidsthema's, veelal ingegeven door de actualiteit van de aandeelhoudersvergadering. Te denken valt aan beloningsbeleid, benoeming van bestuurders, fusies & overnames en sociaal- en milieubeleid.

Escalatiestrategie

SPH hanteert een escalatiestrategie voor het geval dat dialogen met ondernemingen uit de engagement programma's onvoldoende voortgang boeken. Als eerste wordt gekeken of de dialoog geïntensiveerd kan worden met andere (hoger geplaatste) contact personen of door het versturen (al dan niet gezamenlijk met andere beleggers) van een urgentiebrief aan het bestuur. Mocht dit geen effect hebben dan kan SPH haar aandeelhoudersrechten inzetten, zoals:

- Tegen stemmen op bepaalde agendapunten bij onvoldoende openheid en voortgang bij de engagement. Zo kan tegen het remuneratiebeleid worden gestemd indien ESG hierin onderbelicht is of tegen benoemingen worden gestemd indien de ESG-kennis binnen het bestuur onder de maat is. De onderneming kan over de voorgenomen steminstructie actief worden geïnformeerd om ons standpunt kracht bij te zetten;
- Het stellen van vragen op de aandeelhoudersvergaderingen;

- Het plaatsen van aandeelhoudersresoluties op de agenda van de aandeelhoudersvergadering.

De inzet van deze aandeelhoudersrechten bij ondernemingen waar de dialoog stagneert wordt op case-by-case basis overwogen. Hierbij wordt meegewogen of het opportuun en effectief is. De inzet van aandeelhoudersrechten worden alleen ingezet wanneer zij een duidelijke link hebben met en bijdragen aan de thema's en prioriteiten zoals geïdentificeerd in dit MVB-beleid. Wanneer er wordt tegengestemd op een van de relevante agendapunten wordt de reden vermeld en vastgelegd.

Wanneer na verloop van tijd en na meerdere escalatiestappen onvoldoende resultaat ontstaat, wordt overgaan tot uitsluiting een reële optie.

Thema's in het engagementprogramma

Het engagementprogramma van Stichting Pensioenfonds voor Huisartsen beslaat het engagementprogramma de volgende thema's:

TABEL 4.1.1 LOPENDE THEMA'S

#	Thema	Dialogovorm
1	Schending Mensenrechten	Normatief
2	Schending Arbeidsnormen	Normatief
3	Schending Milieu	Normatief
4	Schending Anti-Corruptie	Normatief
5	Klimaat en Transport	Thematisch Klimaatverandering
6	Klimaatadaptatie en Water	Thematisch Klimaatverandering
7	Reductie CO ₂ uitstoot	Thematisch Klimaatverandering
8	Access to Nutrition	Thematisch Gezondheid
9	Afbouw plastic in verpakking van consumentengoederen	Thematisch Milieu
10	Biodiversiteit in de landbouwketen	Thematisch Milieu
11	Access to Healthcare	Thematisch Gezondheid
12	Arbeidsomstandigheden	Thematisch Sociaal
13	Mensenrechten & Governance	Thematisch Sociaal
14	Kleding en circulariteit	Thematisch Milieu
15	Nederlandse beursgenoteerde ondernemingen	ESG Nederland

Per ultimo 2023 bestond het totale engagementprogramma uit 207 dialogen met 174 unieke ondernemingen. Het kan voorkomen dat in het kader van normatieve engagement met een onderneming over meerdere schendingen wordt gesproken. Dit zien we als meerdere dialogen. Daarnaast

kan het voorkomen dat een onderneming deel uitmaakt van verschillende thematische dialogen. Ook kan sprake zijn van verschillende juridische entiteiten of dochterondernemingen. Indien dit het geval is, zien wij dit als één dialoog.

Vermeldenswaardige ontwikkelingen binnen de engagementthema's zijn in de komende paragrafen toegelicht. Voor ieder thema is inzichtelijk gemaakt welke ondernemingen zijn opgenomen in het engagementprogramma.

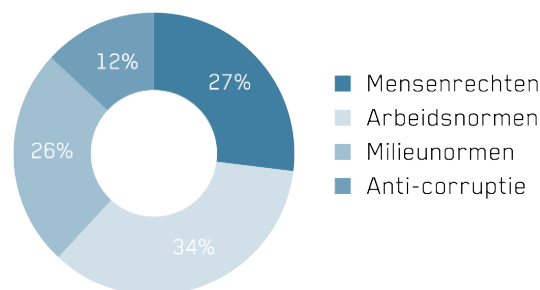
4.2. SPH en de normatieve dialoog

SPH hanteert een eigen engagementproces, waarbij in gevallen een relatie bestaat met het uitsluitingsproces. Het fonds zal een dialoog aangaan met ondernemingen waarin wordt beledigd die ongewenst gedrag laten zien. Ongewenst gedrag betekent dat er ofwel sprake is van een vastgestelde schending van Global Compact principes op het vlak van mensenrechten, arbeidsnormen, milieu en anti-corruptie dan wel dat er grote aanwijzingen zijn dat de onderneming deze principes in de nabije toekomst zal schenden. In beide gevallen kan de dialoog met de onderneming worden aangegaan. Het engagementbeleid is erop gericht om de (vermeende of geverifieerde) schending op te heffen. Voor de uitvoering van het engagementbeleid maken we gebruik van ISS ESG.

4.3. Omvang normatieve engagementprogramma

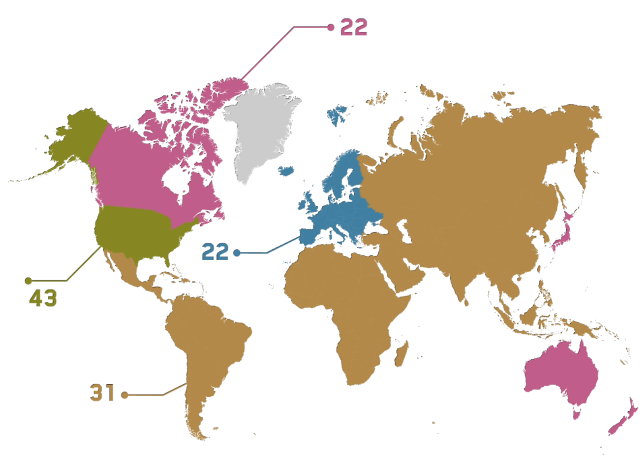
SPH vindt het belangrijk om in gesprek te gaan met ondernemingen, die internationaal breed gedragen normen schenden. We noemen dit Normatieve engagement. Per 15 december 2023 maken 118 ondernemingen deel uit van het normatieve engagementprogramma. Met deze ondernemingen spreken we over één of meerdere normschendingen. Het aantal schendingen waarover we spreken kan daarom afwijken van het aantal ondernemingen in het normatieve engagementprogramma. In totaal lopen er 151 dialogen. In het afgelopen halfjaar is met 19 ondernemingen een nieuwe dialoog geïnitieerd of een lopende dialoog opnieuw opgestart. Figuur 1 weergeeft hoe het programma is opgebouwd.

FIGUUR 4.3.1 NORMSCHENDING

De ondernemingen zijn gevestigd in verschillende regio's en markten. De focus van het programma ligt met 87 dialogen op de ontwikkelde markten. We verdelen deze onder in Europa, Verenigde Staten en Wereld overig (Japan, Australië, Canada, Nieuw-Zeeland). Daarnaast voeren we de dialoog met 31 ondernemingen in de opkomende markten. Figuur 2 laat de regionale verdeling zien van ondernemingen in het normatieve engagementprogramma.

FIGUUR 4.3.2 ONDERNEMINGEN NAAR REGIO

Voortgang lopende dialogen

Iedere dialoog heeft vier engagementverwachtingen, die specifiek zijn voor de onderneming. Deze engagementverwachtingen worden samengevat in vier mijlpalen, die voor iedere dialoog hetzelfde zijn, zoals weergegeven in tabel 1. De voortgang per mijlpaal wordt vervolgens in iedere dialoog getoetst aan de hand van vier indicatoren: (1) een onafhankelijke partij heeft de maatregelen goedgekeurd, (2) er zijn maatregelen geïnitieerd, (3) er is een toezegging gedaan en (4) er zijn geen maatregelen genomen.

Per dialoog is bekeken welke mijlpaal relevant is voor de onderneming. Herstel en Verhaal is bijvoorbeeld niet in alle gevallen relevant doordat er niet één specifieke groep van benadeelden is of Herstel en Verhaal al plaats heeft gevonden via het nationale rechtssysteem.

TABEL 4.3.1 MIJLPALLEN

Mijlpalen	
1	Het delen van relevante informatie
2	Implementatie van Beleid
3	Herstel en Verhaal
4	Opheffen en/of Voorkomen

De statistieken over de voortgang hebben betrekking op het volledige engagementprogramma. Alle positief afgesloten dialogen zijn uit de statistieken gehaald. De onderstaande tabellen weergeven alleen de lopende dialogen.

Ten aanzien van de eerste mijlpaal - Het delen van Relevante Informatie - zijn in 40% van de dialogen nog geen stappen zijn gezet door de onderneming. Dat kan komen door onwil of doordat de dialoog recent is gestart. In 18% van de dialogen heeft de onderneming een toezegging gedaan relevante informatie te delen. In 39% van de dialogen is relevante informatie gedeeld en in 1% van de gevallen ook geverifieerd door een onafhankelijke partij. Voor 1% van de dialogen is deze mijlpaal niet relevant vanwege de aard van de schending.

TABEL 4.3.2 DELEN VAN RELEVANTE INFORMATIE

Indicatoren	Mijlpaal 1: Delen van relevante informatie
 Er zijn geen maatregelen genomen	40%
 Er is een toezegging gedaan	18%
 Er zijn maatregelen geïnitieerd	39%
 Een onafhankelijke partij heeft de maatregelen goedgekeurd	1%
n.v.t.	1%

Voor de tweede mijlpaal – De Implementatie van het Beleid – zijn in 35% van de dialogen geen stappen gezet noch toezeggingen gedaan. In 32% van de dialogen is de toezegging gedaan om beleid te implementeren en in 30% van de dialogen hebben de ondernemingen daadwerkelijk beleid geïmplementeerd. In 1% van de gevallen is dit beleid geverifieerd door een onafhankelijke partij. Voor 3% van de dialogen is deze mijlpaal niet relevant vanwege de aard van de schending.

TABEL 4.3.3 IMPLEMENTATIE VAN BELEID

Indicatoren	Mijlpaal 2: Implementatie van beleid
 Er zijn geen maatregelen genomen	35%
 Er is een toezegging gedaan	32%
 Er zijn maatregelen geïnitieerd	30%
 Een onafhankelijke partij heeft de maatregelen goedgekeurd	1%
n.v.t.	3%

Het mogelijk maken van Herstel en Verhaal, zoals ook benoemd in het IMVB-convenant, is de derde mijlpaal. In 44% van de dialogen zijn er geen maatregelen genomen ten aanzien van Herstel en Verhaal. In 19% van de dialogen zijn er toezeggingen gedaan en in 30% van de gevallen hebben de ondernemingen aan de onderliggende engagementverwachtingen voldaan, waarvan 1% geverifieerd zijn door een onafhankelijke partij. Voor 6% van de dialogen is deze mijlpaal niet relevant vanwege de aard van de schending.

TABEL 4.3.4 HERSTEL EN VERHAAL

Indicatoren	Mijlpaal 3: Herstel en Verhaal
 Er zijn geen maatregelen genomen	44%
 Er is een toezegging gedaan	19%
 Er zijn maatregelen geïnitieerd	30%
 Een onafhankelijke partij heeft de maatregelen goedgekeurd	1%
n.v.t.	6%

Bij de vierde mijlpaal - Het opheffen en/of Voorkomen van de Schending - zien we dat er in 38% van de dialogen geen maatregelen zijn genomen. In 31% van de dialogen is er een toezegging gedaan en 16% van de ondernemingen hebben aan de onderliggende engagementverwachtingen voldaan, waarvan geen geverifieerd zijn door een onafhankelijke partij. In 15% van de dialogen is deze mijlpaal niet relevant vanwege de aard van de schending.

TABEL 4.3.5 OPHEFFEN EN/OF VOORKOMEN

Indicatoren	Mijlpaal 4: Opheffen en/of voorkomen
 Er zijn geen maatregelen genomen	38%
 Er is een toezegging gedaan	31%
 Er zijn maatregelen geïnitieerd	16%
 Een onafhankelijke partij heeft de maatregelen goedgekeurd	0%
n.v.t.	15%

Afgesloten dialogen

Voorafgaand aan de rapportagedatum zijn in het engagementprogramma 61 dialogen succesvol afgesloten. Dat betekent dat de ondernemingen niet langer betrokken zijn bij de vermeende schending. Met 11 ondernemingen is de dialoog voortijdig afgesloten, vanwege gebrek aan reactie en/of samenwerking.

In de rapportageperiode zijn de in tabel 6 genoemde 4 dialogen (succesvol) afgesloten.

TABEL 4.3.6 AFGESLOTEN DIALOGEN H2 2023

Onderneming	Normschending
Deutsche Bank AG	Corruptie
Shikun & Binui Ltd	Corruptie
TENMA Corp.	Corruptie
Top Glove Corp. Bhd.	Arbeidsnormen

Aandeelhoudersresolutie

Het afgelopen jaar hebben we opnieuw een aandeelhoudersresolutie ingediend bij Uber over de veiligheid voor chauffeurs. De 'civil rights audit', in afwachting waarvan Uber in mei 2023 veel van haar aandeelhouders overtuigde tegen ons voorstel te stemmen, werd in september 2023 gepubliceerd. Deze audit adresseert de veiligheidsproblematiek bij Uber echter onvoldoende en richt zich uitsluitend op de Verenigde Staten. Wij verwachten daarom dit keer meer steun voor onze resolutie, waarover in mei 2024 gestemd zal worden.

UITGELICHT: Betrokkenheid bij witwassen in de Verenigde Staten

Opgeheven schending: Corruptie

In 2015 heeft de 'New York State Department of Financial Services' (NYDFS) een handhavingsmaatregel opgelegd aan Deutsche Bank voor het niet adequaat monitoren van de transacties van haar klanten. Dit naar aanleiding van de ontdekking van een financiële witwas-route van Moskou, via Londen en New York, naar Cyprus en de Maagdeneilanden. Deutsche Bank faciliteerde financiële transacties binnen dit witwasschandaal. De handhavingsmaatregel is in 2020 door de NYDFS uitgebreid, nadat er wederom gebrekkig toezicht op de financiële transacties van Deutsche Bank klanten ontdekt werd.

Deutsche Bank staat nog steeds onder het toezicht van de handhavingsmaatregel. De onderneming werd in 2022 door de NYDFS geprezen voor haar medewerking aan het onderzoek en de inzet voor herstel. De raad van bestuur van de Amerikaanse 'Federal Reserve' deelde deze mening echter niet, en heeft Deutsche Bank in 2023 een aanvullende boete opgelegd voor onvoldoende voortgang in het herstelproces.

Deutsche Bank heeft tot nu toe onder de handhavingsmonitor constructief meegewerkt aan het onderzoek van de NYDFS. Er zijn in de tussentijd geen aanvullende zaken van onvoldoende toezicht op potentieel witwassen bij gekomen. We concluderen in dit stadium van het herstelproces dat de schending niet langer actueel is en er daarom geen noodzaak meer is voor engagement met Deutsche Bank. Het oordeel is gewijzigd van ORANJE naar GROEN (score 5: onder observatie).

4.4. Normatieve dialogen

Onderstaand is aangegeven welke nieuwe dialogen rond normatieve schendingen zijn geïnitieerd in het afgelopen halfjaar. Het engagementprogramma rond normatieve schendingen wordt uitgevoerd in samenwerking met gespecialiseerd onderzoeksbureau ISS ESG.

Mensenrechtenschendingen

Het doel van deze dialogen is het opheffen van de geconstateerde of vermeende mensenrechtenschendingen. Daarnaast vragen we de onderneming beleid, processen en rapportages te ontwikkelen van die verband houden met het voorkomen van nieuwe mensenrechtenschendingen. De onderneming moet aantonen dat de schending van de Global Compact principes is opgeheven. Het is wenselijk dat een externe, onafhankelijke partij dit vaststelt.

Schendingen van de beginselen van mensenrechten kunnen betrekking hebben op de activiteiten van ondernemingen in landen met controversiële regimes. Door hun activiteiten in deze landen genereren de ondernemingen inkomsten voor de betreffende regimes, die deze inkomsten vervolgens vaak niet ten goede laten komen aan de lokale bevolking. Daarnaast komt het voor dat lokale gemeenschappen direct worden geschaad door de activiteiten van de ondernemingen. Andere voorbeelden van schendingen op het gebied van mensenrechten zijn onrechtmatigheden tegen de lokale bevolking door personeel of ingehuurde veiligheidsdiensten van ondernemingen.

SPH is in het tweede halfjaar van 2023 met 7 ondernemingen een dialoog gestart over een (vermeende) mensenrechtenschending (zie onderstaand overzicht).

GEÏNITIEERDE DIALOGEN MENSENRECHTENSCHENDING H2 2023¹

Onderneming	Gestart
Amgen Inc.	Q3 2023
UBS Group AG	Q3 2023
Alphabet Inc.	Q4 2023
Enel Americas SA	Q4 2023
Enel SpA	Q4 2023
Mattel, Inc.	Q4 2023
Sociedad Quimica y Minera de Chile SA	Q4 2023

¹ Bron: Achmea Investment Management, ISS ESG

In de tweede helft van 2023 zijn geen van de lopende dialogen op het gebied van mensenrechtenschendingen afgesloten.

Arbeidsnormenschendingen

Het doel van dit engagementthema is het opheffen van de geconstateerde of vermeende arbeidsnormenschending. Daarnaast vragen we de onderneming beleid, processen en rapportages te ontwikkelen die verband houden met het voorkomen van nieuwe arbeidsnormenschendingen.

Structurele schendingen van het Global Compact, in het bijzonder de principes die gaan over arbeidsnormen, vormen financiële en reputatierisico's voor de onderneming en voor belanghebbenden zoals aandeelhouders. Ondernemingen dienen te voorkomen dat zij zich schuldig maken aan structurele schendingen van deze beginselen van het Global Compact. Mochten zij zich daaraan wel schuldig maken, dan is het wenselijk dat zij deze schendingen opheffen en voorkomen dat schendingen in de toekomst opnieuw zullen optreden.

Structurele schendingen van de beginselen over arbeidsomstandigheden kunnen betrekking hebben op kinderarbeid en andere vormen van gedwongen arbeid in de ketens van toeleveranciers van ondernemingen. Ook discriminatie van bijvoorbeeld zwangere vrouwen of personeel van een bepaalde etnische achtergrond komt voor, zowel binnen bedrijven zelf als binnen de ketens.

De onderneming moet aantonen dat de schending van de Global Compact principes is opgeheven. Het is wenselijk dat een externe, onafhankelijke partij vaststelt dat de schending is opgeheven.

SPH is in het tweede halfjaar van 2023 met 4 ondernemingen een dialoog gestart over een (vermeende) arbeidsnormenschending (zie onderstaand overzicht).

GEÏNITIEERDE DIALOGEN ARBEIDSNORMENSCHENDING H2 2023¹

Onderneming	Gestart
Alphabet Inc.	Q4 2023
Delta Air Lines, Inc.	Q4 2023
Rede D'Or Sao Luiz SA	Q4 2023
Ubisoft Entertainment SA	Q4 2023

¹ Achmea Investment Management, ISS ESG

In de tweede helft van 2023 is er één lopende dialoog op het gebied van arbeidsnormen afgesloten.

In 2020 heeft de Amerikaanse 'Custom and Border Protection' (CBP) maatregelen tegen Top Glove Corp. ingesteld vanwege verdenkingen van schuldlavernij en slechte arbeidsomstandigheden. Top Glove heeft sinds 2018 medewerkers onder slechte omstandigheden laten werken, om aan de vraag naar wegwerphandschoenen te voldoen tijdens de Covid-19 pandemie. Tussen 2020 en 2022 heeft Top Glove maatregelen in werking gesteld op het gebied van werkveiligheid en arbeidsomstandigheden. Volgens een onafhankelijke externe auditor zijn de maatregelen afdoende geweest om de problematiek binnen de onderneming constructief aan te pakken. De beoordeling is daarom gewijzigd naar GROEN (score 4: de schending wordt geadresseerd).

Milieuschendingen

Het doel van dit engagementthema is het opheffen van de gevonden schendingen van het Global Compact en het ontwikkelen van beleid, systemen en rapportages die verband houden met het voorkomen van nieuwe milieuschendingen.

Structurele schendingen van het Global Compact, in het bijzonder de principes die gaan over milieu, vormen financiële, operationele en reputatierisico's voor de onderneming en voor haar belanghebbenden zoals aandeelhouders. Ondernemingen dienen daarom te voorkomen dat zij zich schuldig maken aan structurele schendingen van deze beginselen van het VN Global Compact. Mochten zij zich daaraan wel schuldig maken, dan is het wenselijk dat zij deze schendingen opheffen en voorkomen dat de schendingen in de toekomst opnieuw optreden.

De dialoog wordt gevoerd aan de hand van SMART-doelstellingen. De onderneming moet aantonen dat schending van de Global Compact principes structureel is opgeheven waarbij het wenselijk is dat een externe onafhankelijke partij vaststelt dat de schending is opgeheven. Bij het opheffen van de schending moet ook gedacht worden aan het nemen van corrigerende maatregelen, schadeloosstelling van betrokkenen en het opzetten en uitvoeren van herstelplannen.

SPH is in het tweede halfjaar van 2023 met 10 ondernemingen een dialoog gestart over een (vermeende) schending van milieunormen (zie onderstaand overzicht).

GEÏNITEERDE DIALOGEN MILIEUSCHENDINGEN H2 2023¹

Onderneming	Gestart
Alamos Gold, Inc.	Q3 2023
Norfolk Southern Corporation	Q3 2023
The Chemours Company	Q3 2023
Baker Hughes Company	Q4 2023
Lundin Mining Corporation	Q4 2023
Saipem SpA	Q4 2023
Schlumberger N.V.	Q4 2023
Sociedad Quimica y Minera de Chile SA	Q4 2023
Subsea 7 SA	Q4 2023
United States Steel Corporation	Q4 2023

¹ Bron: Achmea Investment Management, ISS ESG

In de tweede helft van 2023 zijn er geen lopende dialogen op het gebied van milieu afgesloten.

Anti-corruptieschendingen

Omkoping en corruptie zijn niet verenigbaar met goed ondernemingsbestuur en hebben een negatieve invloed op de (creatie van) aandeelhouderswaarde. Het leidt tot nadelige economische, sociale en politieke uitkomsten. Overtredingen van internationale principes op het gebied van anti-corruptie kunnen schadelijk zijn voor de reputatie van een bedrijf en de waarde van merken.

Eén van de universele principes van het Global Compact is gericht op corruptie. Dit principe roept bedrijven op om preventieve en handhavingsmaatregelen in te stellen en een effectief systeem op te zetten voor de bestrijding van corruptie.

Dit engagementthema heeft als doel het anti-corruptiebeleid en de maatregelen tegen corruptie bij bedrijven te verbeteren. Daarnaast moet ook voldoende duidelijk worden gemaakt welke acties worden ondernomen tegen werknemers, tussenpersonen en onderaannemers die betrokken zijn bij beschuldigingen in verband met corruptie. Hierbij is het belangrijk dat er transparant wordt gecommuniceerd over verrichte onderzoeken en over doorgevoerde veranderingen.

SPH is in het tweede halfjaar van 2023 met één ondernemingen een dialoog gestart over een (vermeende) anti-corruptieschending.

GEÏNITEERDE DIALOGEN ANTI-CORRUPTIESCHENDINGEN H2 2023¹

Onderneming Gestart

Alphabet Inc. Q4 2023

¹ Bron: Achmea Investment Management, ISS ESG

In de tweede helft van 2023 zijn 3 dialogen op het gebied van anti-corruptie afgesloten.

Deutsche Bank AG is bezig met een hersteltraject voor het niet adequaat monitoren van de financiële transacties van haar klanten, wat geleid heeft tot meerdere gevallen van het witwassen van miljoenen dollars. De 'New York State Department of Financial Services' (NYDFS) heeft vanaf 2015 een nalevingsmonitoringsprogramma ingesteld voor de onderneming. Deutsche Bank heeft gedurende het programma volledige medewerking getoond aan de NYDFS. Het oordeel is daarmee gewijzigd naar GROEN (score 5: onder observatie).

De Israëlische onderneming Shikun & Binui Ltd. en haar dochterondernemingen worden ervan beschuldigd tussen 2008 en 2018 miljoenen Israëlische sjekels aan steekpenningen betaald te hebben om openbare functionarissen om te kopen in Kenia. De Israëlische openbaar aanklager is sinds 2019 met de onderneming in onderhandeling om de tenlastelegging te schikken door middel van een boete. Gezien er sindsdien geen nieuwe aantijgingen van omkoping geuit zijn, is de dialoog afgesloten. Het oordeel is gewijzigd van ORANJE naar GROEN (score 5: onder observatie).

De Japanse onderneming Tenma is tussen 2017 en 2019 door het openbaar ministerie in Tokyo schuldig bevonden aan belastingontduiking en omkoping van overheidsfunctionarissen in Vietnam. Tenma heeft hierna alle verantwoordelijke bestuurders ontslagen, maar ook risico- en compliancesystemen in werking gesteld om herhaling te voorkomen. In 2022 heeft Tenma aanzienlijke voortgang in het herstel laten zien, met onder meer de invoering van interne controles en onafhankelijke aanbevelingen. Door de inzet van de onderneming is het oordeel gewijzigd naar GROEN (score 4: de schending wordt geadresseerd).

4.5. Thematische dialogen

SPH voert thematische dialogen met als doel algemene standaarden binnen een bedrijfstak of keten te verbeteren. Voor sommige dialogen werken wij samen met andere nationale en internationale partijen. Over de voortgang en het vervolg op onze dialogen leest u op de volgende pagina's.

Klimaat en Transport

Emissies als gevolg van activiteiten van de transportsector blijven toenemen. De transportsector draagt ruim 25 procent bij aan de totale Europese CO₂-uitstoot. Hoewel de transportsector grotendeels buiten het Klimaatakkoord van Parijs is gebleven dient de sector wel een belangrijke bijdrage te leveren aan de broeikasgasreductie om deze doelstellingen te behalen. Daarom is het relevant vanuit financieel en maatschappelijk perspectief om dit thema uit te voeren.

Achtergrond van thema

Tijdens de klimaatconferentie van de Verenigde Naties in Glasgow eind 2021 (COP26) zijn de bijna 200 deelnemende landen bijeengekomen om afspraken te maken om het Klimaatakkoord van Parijs overeind te houden. De uitstoot van broeikasgassen moet worden teruggedrongen en de opwarming van de aarde moet worden beperkt tot maximaal 2 graden. De wereldwijde CO₂-uitstoot moet volgens het klimaatakkoord in 2050 met 95 procent zijn teruggebracht ten opzichte van 1990. Voor de 1,5 graden doelstelling komt dit neer op een emissiereductie van meer dan 100 procent. Het in 2022 gepubliceerde IPCC-rapport laat zien dat de transportsector momenteel voor ruim 23 procent bijdraagt aan de mondiale totale CO₂-uitstoot². Hoewel de transportsector grotendeels buiten het akkoord is gebleven, dient de sector dus wel een belangrijke bijdrage te leveren aan de CO₂-reductie om de doelstellingen te behalen. In de samenleving neemt globalisering een steeds belangrijker rol in. Deze stijgende lijn in de wereldhandel betekent dat de transportsector ook sterk in omvang toeneemt.

Om de klimaatdoelen te behalen zijn er ingrijpende veranderingen in de transportsector nodig³. Emissiereductie in de transportsector is essentieel om klimaatverandering te beperken omdat deze sector een van de grootste uitstoters van CO₂-emissies is. Hoewel de uitstoot van de transportsector in 2020 met zo'n 10 procent daalde als

gevolg van de COVID-19 pandemie, is de uitstoot inmiddels terug op het oude niveau³.

We kiezen ervoor om ons onder andere te richten op bedrijven die actief zijn op het spoor. De te behalen winst in termen van CO₂-reductie en energie-efficiëntie schatten wij in als hoog. Voor spoorbedrijven is er veel winst te behalen omdat het leeuwendeel van deze ondernemingen nog erg afhankelijk is van fossiele brandstoffen; een groot deel van de spoormaatschappijen rijdt nog op diesel. Het engagement met deze industrie heeft meerdere invalshoeken, waaronder: het verlagen van brandstofverbruik en het gebruik van alternatieve brandstofbronnen (denk aan schonere brandstoffen zoals waterstof of methanol voor lange afstanden), verbeterde voertuigtechnologie en technologische verbeteringen (zoals elektrificeren van voertuigen), reductie van emissie-intensiteit, maar ook efficiëntiemaatregelen op voertuigonderhoud (bijvoorbeeld weerstandverlaging) en logistieke planning voor het laden van voertuigen en routeplanning.

Doel van het thema

We hebben voor dit engagement traject verschillende doelen gesteld voor de ondernemingen:

TABEL 4.5.1 DOELSTELLINGEN KLIMAAT EN TRANSPORT

Doelstelling	Toelichting (of: Indicatoren)
Governance	De onderneming heeft het onderwerp Klimaat op gedegen wijze bij het bestuur belegd.
Beleid	Transportbedrijven nemen klimaatverandering en reductie van CO ₂ -uitstoot in het bijzonder op in hun beleid.
Innovatie	Transportbedrijven besteden specifieke aandacht aan brandstofefficiëntie en elektrificering.
'Best practices'	Transportbedrijven geven aan de hand van 'best practices' inzicht in de mogelijkheden tot het reduceren van het gebruik van fossiele brandstoffen en het stimuleren van hernieuwbare energiebronnen.
Transparantie	Transportbedrijven verbeteren transparantie en verslaglegging over CO ₂ -uitstoot.

² https://report.ipcc.ch/ar6wg3/pdf/IPCC_AR6_WGIII_FinalDraft_Chapter10.pdf

³ <https://www.iea.org/topics/transport>

Dit thema sluit aan bij de volgende SDG's:

- SDG 7: betaalbare en duurzame energie

We richten ons hierbij op het onderliggende doel 7.2, dat zich richt op de verhoging van hernieuwbare energie in de globale energiemix en onderliggend doel 7.3, dat zich richt op het verhogen van energie-efficiënte.

- SDG 9: Industrie, innovatie en infrastructuur

We richten ons hierbij op het onderliggende doel 9.4, dat zich richt op het verduurzamen van infrastructuur om efficiënter gebruik te maken van hulpbronnen en milieuvriendelijke technologieën.

- SDG 13: Klimaatactie

We focussen ons op het onderliggende doel 13.2, dat zich richt op het integreren van maatregelen met betrekking tot klimaatverandering.

Geselecteerde sectoren en ondernemingen

TABEL 4.5.2 GESELECTEERDE ONDERNEMINGEN

Onderneming	Sector	Land	MSCI Score	MSCI Low Carbon Transition Score ¹
Uber Technologies, Inc.	Passagiersvervoer	Verenigde Staten	A	6.79
Union Pacific Corporation	Spoortransport	Verenigde Staten	A	5.10
Canadian National Railway Company	Spoortransport	Canada	AA	4.89
Fukuyama Transporting Co Ltd	Wegtransport	Japan		6.08
Norfolk Southern Corporation	Spoortransport	Verenigde Staten	A	5.55
Werner Enterprises Inc	Wegtransport	United States		6.09
Firstgroup PLC	Passagiersvervoer	Verenigd Koninkrijk		8.13

¹ De MSCI Low Carbon Transition Score meet de mate van afstemming van een onderneming met de 'Low Carbon Transition'. Ondernemingen met een hogere Lage score zijn meer in lijn met de 'Low Carbon Transition' in vergelijking met ondernemingen met lagere scores. (Score: 0-10)

Samenwerking

De Noord-Amerikaanse 'Class I' spoortransportbedrijven waarmee wij engagement voeren, zijn voor de transitie van hun locomotiefvloot afhankelijk van

locomotiefproducenten Wabtec en ProgressRail. Om de brandstoftransitie van locomotieven en de kansen voor spoortransportbedrijven hierin beter te begrijpen, spraken wij begin 2023 met Wabtec.

Voortgang thema

Canadian National Railway

In de tweede helft van 2023 spraken wij voor de tweede keer met Canadian National (CN). Begin 2023 heeft CN haar net-zero 2050 doelstelling bij SBTi aangeleverd en de onderneming wacht nog op validatie. CN richt zich voor emissiereducties voornamelijk op het moderniseren van locomotieven, brandstofefficiëntie, en logistieke efficiëntie. Voor biodiesel geef CN aan nog beperkt te worden in de hoogte van het percentage biodiesel mengsel door de producenten van locomotieven. Verder overweegt de onderneming combinaties van elektrificatie en verbrandingsmotoren. De ontwikkeling van waterstof of volledige elektrificatie is volgens CN nog niet in een ver genoeg ontwikkeld stadium voor praktische toepassing. CN heeft nog geen directe link tussen klimaatdoelstellingen en haar remuneratiebeleid. Het stembelief inzake remuneratie van Achmea IM is op verzoek van CN met de onderneming gedeeld. Dit omdat CN een mogelijk directe link tussen klimaatdoelstellingen en remuneratie nog aan het onderzoeken is. Ook blijven wij het proces van SBTi validatie en mogelijke wijzigingen aan de klimaatdoelstellingen volgen.

Firstgroup PLC

In de tweede helft van 2023 spraken wij voor de tweede keer met FirstGroup. De onderneming heeft zich gecommitteerd aan science-based targets in lijn met een het 1.5 graden scenario, met daarbij ook de eis dat 75 procent van de leveranciers SBTi gevalideerd is in 2028. FirstGroup zet, door afhankelijkheid van de beheerders van het spoorwegnetwerk, in op bi-mode locomotieven. Deze locomotieven combineren diesel- met elektrische motoren. Alternatieven zoals biodiesel en waterstof zijn slecht toepasbaar op het Britse netwerk volgens FirstGroup. Voor bussen is FirstGroup bezig met de grootschalige elektrificatie van zowel bussen als depots. De onderneming voert actieve engagement met leveranciers om de scope 3 emissies in kaart te brengen. FirstGroup is voor haar duurzaamheidsambities afhankelijk van subsidiëring vanuit de Britse overheid. De recente aankondigingen van de Britse overheid om groene financieringen te schrappen, zal volgens FirstGroup de onderneming niet direct treffen. Toch blijft er enige politieke onzekerheid op dit gebied.

Uber

Hoewel wij in de tweede helft van 2023 schriftelijk contact hebben gehad met Uber, komt de dialoog niet op gang. De onderneming verwijst in haar schriftelijke reacties naar haar klimaatbeleid maar staat verder niet open voor een gesprek. Uber blijft daarom in de tweede helft van 2024 op de escalatielijst staan.

Union Pacific Corporation

Met Union Pacific spraken wij voor de tweede keer in de tweede helft van 2023. De onderneming heeft zich aan een SBTi gevalideerd 1.5 graden scenario gecommitteerd. Daarnaast heeft de onderneming de doelstelling voor net-zero emissies vastgesteld. Wij zullen blijven sturen op een gedetailleerder overzicht van hoe de onderneming deze net-zero doelstelling wil gaan behalen. De onderneming heeft ook besloten om alle belangrijke ESG-publicaties in één rapport te bundelen. Union Pacific richt zich voor emissiereducties voornamelijk op efficiëntie in biobrandstoffen. Om dat te bereiken worden er 600 locomotieven gemoderniseerd. Union Pacific is ook bezig met het identificeren van uitdagingen op het gebied van infrastructuur voor de lange termijn, met name op het gebied van klimaatrisico's. De onderneming heeft ook uitgebreid gerapporteerd over haar lobbyactiviteiten, en de redeneringen achter deze activiteiten.

Werner Enterprises

Het tweede gesprek met Werner vond plaats in de tweede helft van 2023. Werner heeft in de afgelopen tijd de duurzaamheidsrapportage geïntensiveerd. Daarin is de onderneming de mogelijkheid voor SBTi validatie en TCFD klimaatscenario analyses nog aan het onderzoeken. Wij blijven aandringen op de adoptie van deze twee standaarden. Wel rapporteert de onderneming al via CDP. Werner richt zich voor emissiereducties voornamelijk op voortgang in efficiëntie, met aerodynamische verbeteringen aan voertuigen, technologie die stationair draaien van voertuigen tegen gaan, en het schrappen van onnodige reizen. Verder test de onderneming met biodiesel en elektrische voertuigen. Werner werkt samen met leveranciers en partners om netwerken op te bouwen voor het grootschalig gebruik van biodiesel.

Vervolg

In de eerste helft van 2024 zullen wij vervolg geven aan de dialoog met Norfolk Southern Corporation.

Klimaatadaptatie en Water

Water is de basis voor leven op aarde en een belangrijke grondstof voor vele productieprocessen. Mede door een stijging van de temperatuur en een verandering in neerslagpatronen als gevolgen van het veranderende klimaat, is de beschikbaarheid van water niet meer vanzelfsprekend. Wereldwijd worden jaarlijks 55 miljoen mensen getroffen door droogte⁴. Naast waterschaarste, zorgt ook een overvloed aan water voor problemen in de vorm van overstromingen en is vervuiling van water een belangrijke oorzaak voor sterftegevallen en ziekten in lage- en midden-inkomenslanden⁵. Omdat watergebruik en problematiek rondom water, in contrast met klimaat, per regio verschilt, kunnen ondernemingen die actief zijn in regio's waar waterschaarste speelt een belangrijke bijdrage leveren aan de aanpak van deze problematiek. In dit engagement thema richten wij ons daarom op ondernemingen in de metaal-, mijnbouw- en halfgeleiderindustrie die zeer afhankelijk zijn van grote hoeveelheden water en actief zijn in regio's waar waterschaarste heerst.

Achtergrond van thema

Klimaatadaptatie en water zijn onlosmakelijk verbonden. Overstromingen, droogte en bosbranden zijn een uiting van het veranderende klimaat. Deze water gerelateerde natuurrampen waren over de afgelopen 50 jaar de leidende oorzaak voor slachtoffers en economische schade⁶. Ondanks het bewijs dat water in combinatie met klimaat een onderwerp van belang is, is het vaak onderbelicht bij ondernemingen. Veel ondernemingen rapporteren watergebruik alleen op geaggregeerd niveau en alleen voor eigen productielocaties. Daarnaast geven veel ondernemingen geen inzicht in de lange termijn kwetsbaarheden in de specifieke regio's en toeleveringsketens waar ze actief zijn. Naast de gebreken in rapportages bij ondernemingen, hebben ESG-dataproviders geen gestandaardiseerde aanpak, wat het vergelijken van cijfers op dit gebied lastig maakt voor beleggers.

Deze benadering tot water is het gevolg van de complexiteit ervan. Water is een veelzijdig probleem waarbij een aantal zaken relevant zijn:

- Zowel een teveel als een tekort aan water is problematisch.
- In contrast met de invloed van broeikasgassen op de wereldwijde klimaatverandering, is de impact van

- watergebruik overwegend lokaal en bepaald door omstandigheden in de regio en het stroomgebied. Zo zijn met name regio's waar al waterschaarste heerst en waar klimaatverandering een grote impact heeft relevant.
- Bij de waterproblematiek is niet alleen klimaatverandering relevant, maar ook de toenemende vraag naar water door economische groei, de groei van de bevolking en de invloed van watervervuiling op de beschikbaarheid van voldoende schoon water.
- De impact van waterschaarste kan verschillen per belanghebbende.
- Water is een voorwaarde voor het bestaan van ecosystemen en een goede biodiversiteit.
- Een hoeveelheid water is meerdere keren te gebruiken als gebruikers slim en efficiënt met water omgaan. Techniek en samenwerking zijn daarom belangrijke sleutels tot de oplossing van deze problematiek.

Doel van het thema

We hebben voor dit engagement traject verschillende doelen gesteld voor de ondernemingen:

TABEL 4.5.1 DOELSTELLINGEN
KLIMAATADAPTATIE EN WATER

Doelstelling	Toelichting (of: Indicatoren)
Beleidsvorming en governance	<ul style="list-style-type: none">• De onderneming formuleert een lange termijn waterbeleid;• De onderneming heeft doelstellingen per productielocatie en toeleveringsketen met betrekking tot watergebruik, afvalwater en het herstellen van stroomgebieden;• Water is een aantoonbaar besproken onderwerp in de bestuurscommissies;• De doelstellingen zijn vertaald naar het beloningsbeleid.
Monitoring	<ul style="list-style-type: none">• De onderneming monitort de vooruitgang op haar doelstellingen;• De onderneming analyseert strategische/financiële risico's en kansen als gevolg van waterschaarste;• De onderneming is op de hoogte van de effecten die haar watergebruik heeft op lokale stroomgebieden en binnen haar toeleveringsketens;• De onderneming heeft zicht op de impact van klimaatverandering op de beschikbaarheid van water voor haar activiteiten en relevante stakeholders.

⁴ https://wwf.panda.org/wwf_news/?352050/Worsening-drought-risk-impacts-55-million-people-every-year-says-WWF-report

⁵ https://www.pbl.nl/sites/default/files/downloads/pbl-2018-the-geography-of-future-water-challenges-2920_2.pdf

⁶ <https://public.wmo.int/en/media/press-release/water-related-hazards-dominate-disasters-past-50-years>

Implementatie	<ul style="list-style-type: none"> • De onderneming optimaliseert processen om waterverbruik te verminderen en de waterkwaliteit te verbeteren. Bijvoorbeeld door de inzet van de best beschikbare technologieën; • De onderneming past scenario analyse toe bij huidige locaties en de selectie van nieuwe productielocaties; • De onderneming investeert in technische innovatie. 	<p>daadwerkelijk effectief zijn. Relevante regio's voor deze engagement zijn bijvoorbeeld:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Mexico • Zuid-Afrika • De Balkan • Australië • Taiwan
Transparantie	<ul style="list-style-type: none"> • De onderneming is transparant over haar waterrisico's en haar impact in de stroomgebieden en ecosystemen; • De onderneming is transparant over het inzetten van haar invloed met betrekking tot regelgeving op het gebied van water; • De onderneming is transparant over samenwerking met en het aangaan van de dialoog met relevante stakeholders. 	<p>Deze regio's zijn geselecteerd op basis van:</p> <ul style="list-style-type: none"> • De aanwezigheid van clusters van actieve mijnen of productielocaties⁷; • Representativiteit voor wereldwijde problematiek, zoals vervuiling, urbanisatie, droogte; • Een (verwachte) toenemende vraag voor zoetwater in deze stroomgebieden; • De impact van klimaatverandering op deze regio's; • Zorgen over het gevoerde waterbeleid en handhaving vanuit de overheid in deze stroomgebieden.
Samenwerking in de sector	<ul style="list-style-type: none"> • De onderneming werkt samen met andere ondernemingen in de toeleveringsketen en andere belanghebbenden die mede gebruik maken van dezelfde waterbronnen als de onderneming. 	<p>Wij hebben twee sectoren geselecteerd voor dit engagementtraject. Dit zijn de maakindustrie en de basismaterialensector. Volgens het CDP Global Water Report 2020, hebben deze twee sectoren de hoogste potentiële financiële impact wanneer geen actie wordt ondernomen op gebied van waterschaarste⁸. Daarnaast is in deze sectoren de financiële impact 4 tot 66 keer zo hoog als de geraamde kosten van adaptie en mitigatie op gebied van water. Vanuit een economisch standpunt is in deze sectoren dus veel winst te behalen met maatregelen zoals het verbeteren van hergebruik van water, het plaatsen van een productiefaciliteit buiten een gebied met hoog overstromingsrisico en het beschermen van stroomgebieden.</p>

Dit thema sluit aan bij de volgende SDG's:

- SDG Doel 6. Schoon water en sanitair

De focus ligt hierbij met name op de onderliggende doelen 6.3, 6.4, 6.5 en 6.6, die zich richten op het verbeteren van de waterkwaliteit, het verhogen van de efficiëntie in watergebruik, samenwerking en het herstellen van ecosystemen.

- SDG Doel 12. Verantwoorde consumptie en productie

De focus ligt hierbij met name op het onderliggende doel 12.4, dat zich richt op milieuvriendelijk beheer van chemicaliën en afval en de uitstoot in lucht, water en bodem te beperken.

- SDG Doel 15. Leven op het land

De focus ligt hierbij met name op het onderliggende doel 15.1, dat zich richt op het behoud, herstel en duurzaam gebruik van zoetwaterecosystemen.

Geselecteerde regio's, sectoren en ondernemingen
De impact van watergebruik is afhankelijk van de regio en het stroomgebied. In onze engagement richten we ons daarom op specifieke regio's om te bepalen of de strategieën van ondernemingen op watergebied ook

⁷ https://programme.worldwaterweek.org/Content/ProposalResources/PDF/2020/pdf-2020-9082-1-analysis_of_water_risk_in_mining_sector__wwf_water_risk_filter_research_series_.pdf

⁸ https://cdn.cdp.net/cdp-production/cms/reports/documents/000/005/577/original/CDP_Water_analysis_report_2020.pdf?1617987510

Om dit engagementtraject nog meer focus te geven, kozen wij voor de volgende (GICS) industriegroepen:

- Metalen en Mijnbouw
- Halfgeleiders & Halfgeleider Apparatuur

Wij hebben deze industriegroepen gekozen vanwege de hoge afhankelijkheid van grote hoeveelheden water voor de productiecyclus. Waterschaarste vergroot het risico op operationele verstoringen en brengt hoge kosten met zich mee om de nodige watervoorziening veilig te stellen.

Hieronder een overzicht van de geselecteerde ondernemingen:

TABEL 4.5.2 GESELECTEERDE ONDERNEMINGEN

Onderneming	Sector	Land	Onder andere actief in	MSCI Score	MSCI Water Stress Score ¹
Industrias Penoles SAB de CV	Metaal & Mijnbouw	Mexico	Mexico	BB	3.0
Vanguard International Semicon	Halfgeleiders & Halfgeleider Apparatuur	Taiwan	Taiwan; Singapore	BB	4.3
Infineon Technologies AG	Halfgeleiders & Halfgeleider Apparatuur	Duitsland	Mexico; Zuid-Afrika	AA	5.4
Newcrest Mining Limited	Metaal & Mijnbouw	Australië	Australië; Canada	AA	5.5
Rio Tinto plc	Metaal & Mijnbouw	Verenigd Koninkrijk	Servië; Zuid-Afrika; Australië	A	4.2

¹ De MSCI Water Stress Score geeft weer in hoeverre waterschaarste een risico vormt voor de onderneming en hoe de onderneming water gerelateerde risico's en kansen oppakt. De score is op een schaal van 0 tot 10, waarbij een lage score aantoont dat de onderneming geen robuuste strategie heeft om haar watergebruik te beheren en verminderen.

Samenwerking Bridging the gap

Voldoende en schoon water is cruciaal voor mensen, bedrijven en landen wereldwijd. En teveel water kan leiden tot overstromingen en waterschade. Toch hebben institutionele beleggers vaak onvoldoende inzicht in de waterrisico's in hun portefeuille. Daarom slaan, na een eerdere succesvolle samenwerking op dit thema, Achmea Investment Management, NN, SCOR, Deltares en WWF de handen ineen om beter inzicht te krijgen in waterrisico's.

Het samenwerkingsproject "Bridge" ontwikkelt een aanpak om waterrisico's in stroomgebieden van rivieren in kaart te brengen die van belang zijn voor beleggingsportefeuilles. Als pilot zijn het Tiete-stroomgebied, in de Braziliaanse

regio Sao Paulo, en het Chennai-stroomgebied in India geselecteerd.

We kijken in deze stroomgebieden naar de impact van klimaatverandering, sociaal-economische veranderingen en hoe bedrijven waarin we beleggen in deze gebieden omgaan met waterrisico's. Zo krijgen we een goed beeld van welke risico's nog onvoldoende geadresseerd zijn. Dit zal worden vertaald naar portefeuille-management en engagement met deze bedrijven.

Het project maakt deel uit van het Topconsortium voor Kennis en Innovatie (TKI) programma van de Rijksdienst voor Ondernemend Nederland. De resultaten zullen dan ook publiek beschikbaar zijn en een startpunt vormen voor verdere samenwerking van institutionele beleggers om waterrisico's beter te adresseren, en om klimaatverandering en biodiversiteitsverlies te helpen tegengaan. Dit gebeurt onder andere via het Ceres Valuing Water Finance Initiative waar Achmea IM deel van uit maakt.

Voortgang thema Industrias Peñoles

Het tweede gesprek met Industrias Peñoles vond plaats in de tweede helft van 2023. Penoles heeft een interne ESG-commissie opgericht. Deze commissie is officieel goedgekeurd, maar moet nog geïnstalleerd worden. Peñoles heeft locatie-specifieke doelstellingen geformuleerd voor watergebruik, in samenspraak met lokale overheden en gemeenschappen. De focus ligt voor de onderneming nu op het produceren en verbeteren van data over het watergebruik, zodat er structurele plannen ontwikkeld kunnen worden voor de vermindering ervan. Peñoles heeft al langer lopende projecten in het hergebruiken van water en het actieve beheer van meren met vloeibaar mijnafval. Binnen deze projecten heeft samenwerking met lokale gemeenschappen voor Peñoles een hoge prioriteit. Met de verdere ontwikkeling van watermodellen en data over watergebruik, verwacht Peñoles concrete stappenplannen richting 'netto-positief' watergebruik te kunnen formuleren in de nabije toekomst. Wij verwachten van Industrias Peñoles dat de onderneming structurele stappen neemt in het ontwikkelen van plannen om watergebruik te verminderen, op basis van de vooruitgang in de geproduceerde data-modellen over het watergebruik. Wij blijven erop aandringen dat deze doelstellingen gekoppeld worden aan de beloning van de verantwoordelijke bestuurders.

Rio Tinto

In de tweede helft van 2023 spraken wij opnieuw met Rio Tinto. De onderneming is bezig met het verbreden van haar doelstellingen op het gebied van water, richting het concept 'natuur'. Rio Tinto is dit jaar begonnen met het publiceren van watergebruik per productielocatie, een belangrijke stap die onder andere door CDP positief is ontvangen. Op andere vlakken is Rio Tinto terughoudender. Hoewel wij hierop blijven aandringen, staat Rio Tinto momenteel nog niet open voor water impact beoordelingen, onafhankelijke

externe beoordelingen en CDP-water rapportage. De onderneming ziet haar sterke samenwerking met lokale gemeenschappen al als een vorm van externe validatie. Opvolgend aan het gesprek Rio Tinto hebben wij met een coalitie van investeerders een aandeelhoudersresolutie ingediend waarin wij de onderneming vragen water impact beoordelingen uit te voeren. Deze resolutie heeft de ondergrens van 100 aandeelhouders of 5 procent van de aandelen niet gehaald, dus zal niet doorgezet worden.

Vanguard

Het tweede gesprek met Vanguard vond plaats in de tweede helft van 2023. Vanguard opereert in Taiwan, waar momenteel de droogte sterk toegenomen is door het uitblijven van de normaal aanwezige tyfoons. Het watergebruik van de onderneming is hoog, en zal naar verwachting stijgen in de nabije toekomst. Vanguard gaf aan afgesloten systemen voor water te hebben, met een hergebruik van 80 tot 90 procent. De onderneming stelde daarom geen competitie om water te hebben met de rest van Taiwan. Het verminderen van watergebruik in het productieproces is iets waar Vanguard voortdurend aan werkt. Verder liggen de prioriteiten van Vanguard momenteel in het uitbreiden van hernieuwbare energie en productiecapaciteit. Er worden daarom in de aankomende jaren geen aanzienlijke investeringen voor het gebruik van water verwacht. Het vervolg van onze dialoog zal gericht zijn op het stellen van meer doelstellingen op het gebied van water. Gezien het hoge watergebruik van Vanguard, dringen wij er op aan om naar alternatieve mogelijkheden binnen het productieproces en korte- en langetermijndoelstellingen voor de vermindering van watergebruik te kijken.

Vervolg

In de eerste helft van 2024 zullen wij onze dialoog met Newcrest Mining voortzetten. De overname van Newcrest Mining door Newmont Corporation in november 2023, was voor ons reden dit gesprek tijdelijk uit te stellen.

Reductie CO₂-uitstoot

In het klimaatakkoord van Parijs hebben 196 landen afgesproken de opwarming van de aarde te beperken tot ruim onder de twee graden, waarbij het streven is de opwarming van de aarde beneden de 1.5 graad te houden. In het laatste VN rapport over klimaatverandering wordt er gesteld dat als we doorgaan op de huidige voet, de opwarming van de aarde ruim 3 graden zal bedragen. Het huidige beleid is ontoereikend om een significante reductie van broeikasgassen te bereiken. Om onder de 1.5 graad opwarming te blijven zal de mens in hoog tempo de afhankelijkheid van fossiele brandstoffen moeten verminderen. De uitstoot van de verbranding van fossiele brandstoffen veroorzaakt een groot deel van de CO₂-uitstoot. Om de afhankelijkheid van fossiele brandstoffen te verlagen en de transitie naar duurzame energiebronnen gemakkelijker te maken zijn er wereldwijde inspanningen nodig. Hierbij ligt de nadruk op meer investeringen in hernieuwbare energie en het afbouwen van de afhankelijkheid van fossiele energiebronnen.

Achtergrond van thema

Het koolstofbudget dat de mensheid heeft om catastrofale opwarming van de aarde te voorkomen zal binnen 10 jaar gebruikt worden als de uitstoot niet teruggedrongen wordt. Daarom is het noodzakelijk om de bestaande infrastructuur voor fossiele brandstoffen zoveel mogelijk uit te faseren en te werken aan een zo goed mogelijke integratie van duurzame energie en infrastructuur.

Tijdens de dialoog CO₂-reductie gaan we met ondernemingen in gesprek over de gevolgen van een te hoge CO₂-uitstoot en de risico's die dat met zich mee brengt, maar ook over de kansen die de transitie naar duurzame energiebronnen biedt. Het gesprek richt zich op de strategie die ondernemingen kiezen en de mate waarin ze zijn voorbereid op veranderingen die in diverse klimaatscenario's worden geschetst. Zijn de ondernemingen in staat om zich tijdig aan te passen aan een veranderend klimaat en veranderende regelgeving? Zullen de ondernemingen tijdig in staat zijn om te anticiperen en om verschillende toekomstscenario's uit te werken? Dit is niet alleen van belang voor het klimaat, maar ook voor de onderneming en het lange termijn rendement voor haar aandeelhouders. Ondernemingen die niet tijdig anticiperen op de klimaatproblematiek zullen niet mee kunnen komen in een veranderende wereld en daardoor waarde verliezen.

Doel van het thema

We hebben voor dit engagement traject verschillende doelen gesteld voor de ondernemingen:

TABEL 4.5.1 DOELSTELLINGEN REDUCTIE CO₂-UITSTOOT

Doelstelling	Toelichting (of: Indicatoren)
Governance	Ondernemingen hebben het onderwerp Klimaat op gedegen wijze bij het bestuur belegd.
Strategie	Ondernemingen ontwikkelen een gedegen klimaatstrategie en voeren deze uit. Dit betekent dat de strategie zowel financieel als maatschappelijk robuust moet zijn en zal leiden tot een lagere CO ₂ /EVIC.
Risicomanagement	De ondernemingen bereiden zich voor op de gevolgen van de klimaattransitie en maken kansen en risico's inzichtelijk. De ondernemingen dienen bovendien transparant te zijn over de wijze waarop zij klimaat gerelateerde kansen en risico's meten en monitoren. Ook vragen wij de ondernemingen verschillende scenario's over veranderende markten uit te werken.
Transparantie	De ondernemingen zijn transparant over de voortgang en resultaten van genomen maatregelen.

Dit thema sluit aan bij de volgende SDG's:

- SDG 7: Betaalbare en duurzame energie

We richten ons hierbij op het onderliggende doel 7.2 dat zich richt op de verhoging van hernieuwbare energie in de globale energiemix.

- SDG 13: Klimaatactie

We richten ons hierbij op het onderliggende doel 13.2 dat zich richt op maatregelen integreren inzake klimaatverandering.

Geselecteerde sectoren en ondernemingen

Met behulp van CO₂-EVIC cijfers en gespecialiseerde bronnen zoals 'Transition Pathway Initiative' (TPI) is het beleggingsuniversum getoetst. De uitkomst geeft inzicht in welke ondernemingen relatief de hoogste emissies hebben op basis van hun marktwaarde en het minste aandacht besteden aan de transitie naar een klimaatvriendelijk bedrijfsmodel. Tevens laten de TPI beoordelingen zien in welke mate ondernemingen klimaatverandering erkennen als een risico en in welke mate de onderneming op deze veranderingen anticipeert. Op basis van deze indicatoren zijn de volgende ondernemingen geselecteerd:

TABEL 4.5.2 GESELECTEERDE ONDERNEMINGEN

Onderneming	Sector	Land	MSCI Score	MSCI Low Carbon Transition Score ¹
Southwest Airlines Co.	Luchtvaart- maatschappijen	Verenigde Staten	BB	5.25
Steel Dynamics, Inc.	Metaal & Mijnbouw	Verenigde Staten	AA	5.63
Umicore	Chemicaliën	België	AAA	6.17
Valero Energy Corporation	Olie, gas & brandstoffen	Verenigde Staten	A	2.83
ONEOK, Inc.	Olie, gas & brandstoffen	Verenigde Staten	AAA	2.58
Martin Marietta Materials, Inc.	Bouwmaterialen	Verenigde Staten	A	5.34
Hydro One Ltd.	Elektriciteitsbedrijf	Verenigde Staten	AA	7.64

¹ De MSCI Low Carbon Transition Score meet de mate van afstemming van een onderneming met de 'Low Carbon Transition'. Ondernemingen met een hogere Lage score zijn meer in lijn met de 'Low Carbon Transition' in vergelijking met ondernemingen met lagere scores. (Score: 0-10)

Voortgang thema

Na diverse reguliere contactpogingen, stuurden wij in de tweede helft van 2023 escalatiebrieven aan Southwest Airlines en Hydro One. De ondernemingen hebben hier niet op gereageerd. In de eerste helft van 2024 komen de ondernemingen daarom opnieuw in aanmerking voor escalatie, bijvoorbeeld via het stembeleid.

Vervolg

In de eerste helft van 2024 zullen we alle lopende Reductie CO₂-uitstoot dialogen voortzetten.

Access to Nutrition

Eén op de drie mensen wereldwijd is of ondervoed of juist te zwaar. Gezonde en voldoende voeding is daarom wereldwijd een belangrijke uitdaging. Bedrijven in de voedingsmiddelen industrie kunnen een bijdrage leveren aan het aanpakken van deze problematiek en daarmee inspelen op de trend dat consumenten en overheden steeds meer belang hechten aan goede voeding. In 2018 is de nieuwe Access to Nutrition index uitgebracht, een gedegen studie die in kaart brengt hoe voedingsbedrijven presteren op dit thema. Op basis van dit onderzoek gaat Achmea IM, in samenwerking met investeerders wereldwijd, het gesprek aan met deze bedrijven.

Achtergrond van thema

Zowel goede voeding als voldoende voeding zijn van groot belang voor een gezonde samenleving. Voedingsbedrijven kunnen hier op verschillende manieren een belangrijke bijdrage aan leveren en hiermee tevens inspelen op een groeiende markt. Zo kunnen zij voedingswaarde en gezondheid meer prioriteit geven bij het ontwikkelen van producten, gezondheid meewegen in de prijsstelling en consumenten actief informeren over de voedingswaarden van producten.

De 'Access to Nutrition Index' is een initiatief dat wereldwijd ondernemingen in de voedingssector rangschikt op basis van hun prestaties op onder andere de volgende thema's:

- Voorkomen van ondervoeding;
- Voorkomen van obesitas;
- Verantwoorde marketing richting kinderen
- Het niet promoten van producten die borstvoeding kunnen vervangen.

De index is ontwikkeld op basis van kennis van investeerders, wetenschappers en relevante internationale organisaties zoals de 'United Nations World Health Organisation' (WHO). Er bestaat zowel een wereldwijde index als regionale indices die inzoomen op ondernemingen uit de Verenigde Staten, India, Mexico en Zuid-Afrika. De laatste resultaten laten zien dat voedingsbedrijven nog belangrijke stappen op het thema Access to Nutrition kunnen zetten. Zo blijkt dat slechts 1/3 van de onderzochte voedingsproducten als gezond kunnen worden gekwalificeerd.

Om de resultaten van het onderzoek via investeerders onder de aandacht te brengen bij ondernemingen, is er zowel een *investor statement* als een gezamenlijk engagement programma gelanceerd. Aan beide initiatieven nemen we in het kader van dit engagementthema actief deel om zo

ondernemingen te stimuleren, stappen te zetten op het gebied van Access to Nutrition.

Doel van het thema

We hebben in het engagementtraject verschillende doelen gesteld voor de ondernemingen, gebaseerd op de uitgangspunten van de 'Access to Nutrition Index':

TABEL 4.5.1 DOELSTELLINGEN ACCESS TO NUTRITION

Doelstelling	Toelichting
Governance	De onderneming geeft goede voeding een gedegen plek in de strategie en governance. Bijvoorbeeld door het stellen van doelstellingen om haar producten gezonder te maken en de dit te monitoren.
Beleid	De onderneming heeft haar beleid uitgewerkt in concreet beleid, waarin onder andere de betaalbaarheid van goede voeding en stappen naar een gezondere productenportefeuille een plek hebben.
Implementatie & monitoring	De onderneming zet zich in om goede en gezonde producten te ontwikkelen;
	De onderneming zet zich in om goede voeding tegen een betaalbare prijs beschikbaar te maken;
	De onderneming ondersteunt met haar marketingactiviteiten een gezond voedingspatroon;
Samenwerking in de keten	De producten van de onderneming passen in een gezond dieet en een gezonde levensstijl;
	Ondernemingen werken actief samen met andere belanghebbenden op het gebied van goede voeding.
Transparantie	De onderneming rapporteert over a) de voortgang van haar beleid op goede voeding en b) over de gezondheid van haar productenportefeuille. Daarnaast geeft de onderneming via de verpakking goede informatie aan consumenten over de voedingswaarden van haar producten.

Dit engagementthema sluit aan bij de volgende SDG's:

- SDG 2: Geen Honger

De focus ligt hierbij met name op het onderliggende doel 2.2 dat zich richt op het uitbannen van slechte voeding(spatronen).

- SDG 3: Goede Gezondheid en Welzijn

De focus ligt hierbij met name op het onderliggende doel 3.4 dat zich richt op het voor 2030 met een derde inperken van vroegtijdige sterfte gelinkt aan niet-overdraagbare ziekten, zoals diabetes, kanker of hart- en vaatziekte.

Geselecteerde sectoren en ondernemingen

Voor de selectie van de onderneming in dit engagement programma hebben we de volgende uitgangspunten toegepast:

- De onderneming zit in de beleggingsportefeuille via aandelen en/of corporate bonds;
- Op basis van diverse databronnen (onder andere MSCI, Access to Nutrition en eigen onderzoek) blijkt dat de onderneming stappen kan zetten op dit thema;
- Op basis van onze analyse is het waarschijnlijk dat engagement met de desbetreffende onderneming effectief kan zijn, bijvoorbeeld omdat een onderneming open staat voor engagement;
- We kunnen met andere investeerders samenwerken in dit engagementtraject.

TABEL 4.5.2 GESELECTEERDE ONDERNEMINGEN ACCESS TO NUTRITION

Onderneming	Sector	Land	MSCI Score	Positie Access to Nutrition Global Index (totaal 25 bedrijven)
Conagra Brands Inc.	Voedselproducten	Verenigde Staten	AA	17
The Coca Cola Company	Dranken	Verenigde Staten	AAA	11
Unilever PLC	Huishoudelijke producten	Groot Britanië	AAA	2
Suntory	Dranken	Japan	A	21

Voortgang

Suntory

Met Suntory verliep het contact lange tijd moeizaam. In 2023 waren de contacten, door een wisseling binnen investor relations, een stuk beter en constructiever. Er hebben in 2023 twee gesprekken plaatsgevonden, waarvan de laatste in november 2023. Hoewel de onderneming achterloopt ten opzichte van haar sectorgenoten zien we wel steeds meer vooruitgang. Zo heeft de onderneming doelen gesteld om de hoeveelheid suiker te verminderen en laat ze ook daadwerkelijk vooruitgang zien. Daarnaast is de onderneming aan de slag om gezondere producten te lanceren en heeft het een Europese code voor verantwoorde marketing ondertekend. Ook is Suntory aan de slag gegaan om o.a. in Australië en het Verenigd Koninkrijk de gezondheid van haar producten in kaart te brengen. Toch blijft er nog veel te doen. Zo kan de onderneming nog stappen zetten om ook in andere regio's de gezondheid van haar producten te verbeteren en kan Suntory op meer punten doelen stellen dan alleen de reductie van suiker.

The Coca Cola Company

Met The Coca Cola Company hebben in 2023 twee gesprekken gehad. In beide gesprekken hebben we, in samenwerking met andere investeerders, het punt gemaakt dat de onderneming meer werk kan maken van haar strategie op het gebied van goede voeding. De onderneming heeft de laatste jaren wel goede stappen gezet wat betreft het verminderen van het suikergehalte in haar dranken. Maar andere onderdelen van een goede voeding blijven onderbelicht. Dat is relevant omdat Coca Cola in toenemende mate, naast cola, ook andere dranken zoals vruchtensappen, sportdranken, alcoholische dranken en thee verkoopt. Coca Cola reageerde in beide gesprekken terughoudend. Dat is teleurstellend aangezien de onderneming wereldwijd een positievere impact kan hebben op dit thema. Dat is dan ook de reden waarom we voor de aandeelhoudersvergadering in 2024 een resolutie hebben ingediend in samenwerking met CCLA, Cardano en VGZ. De resolutie roept de onderneming op om bredere doelen te stellen dan alleen suikerreductie en om over de gezondheidsaspecten van haar gehele productenportefeuille te gaan rapporteren.

Conagra

Met Conagra had ons laatste gesprek een andere opzet dan gebruikelijk. Aangezien de onderneming een nieuw hoofd duurzaamheid heeft was het verzoek of wij als investeerders een presentatie konden geven met aanbevelingen en best-practices in de sector op het gebied van gezonde voeding. Conagra heeft toegezegd deze informatie te gebruiken om haar beleid aan te scherpen. In samenwerking met de andere investeerders, Mercy Investments and T. Rowe Price, hebben we in de presentatie aandacht besteed aan de best-practices op het gebied van verantwoorde marketing, het rapporteren over gezonde voeding, verantwoord lobbyen en wat de onderneming kan doen om gezonde voeding ook betaalbaarder te maken.

Evaluatie

We zien dat we in dit programma bij de meeste ondernemingen voortgang hebben geboekt. The Coca Cola Company is hierbij een uitzondering. Daarom hebben we besloten om bij Coca Cola de dialoog te escaleren door middel van een resolutie. Aangezien er bij de andere ondernemingen veel voortgang geboekt is, sluiten we de huidige lopende dialogen af. Dat betekent niet dat we stoppen met dit thema. In 2024 zullen we voortbouwen op opgedane kennis en met een nieuwe groep ondernemingen het gesprek aangaan over gezonde voeding. Naast ondernemingen uit de voedingsindustrie zullen we ons hierbij ook richten op restaurantketens, waaronder fastfoodketens.

Afbouw plastic in verpakking van consumentengoederen

De eerste soorten plastic werden rond het begin van de vorige eeuw geïntroduceerd. Sindsdien heeft het gebruik van plastics een enorme vlucht genomen. Plastic wordt gebruikt in vele toepassingen, van verpakkingsmateriaal, kleding, plastic flessen tot speelgoed, koelkasten en auto's. Het gebruik van plastics biedt veel voordelen. Het materiaal is sterk, weegt weinig en is als verpakking van voedsel zeer geschikt vanwege de goede hygiëne-barrière. Zo helpt plastic verpakking bijvoorbeeld de houdbaarheid van het voedsel te verlengen. Echter, door de lange levensduur van het materiaal en de chemische stoffen in plastics, leidt het gebruik van de grote hoeveelheid plastics ook tot grote problemen zoals milieuvuiling en gezondheidsrisico's. Door vervuiling van land en water is plastic inmiddels een van de vijf belangrijkste oorzaken voor verlies van biodiversiteit. Daarom zet Achmea IM engagement over gebruik van plastic voort, nu gericht op producenten en retailers van consumentengoederen.

Achtergrond van thema

Daarnaast leidt het veelvuldig gebruik van plastics, vooral door de hoeveelheid chemische stoffen in plastics, tot gezondheidsrisico's⁹. En resten van plastic, waaronder zogenaamde microplastics worden inmiddels aangetroffen in ons voedsel¹⁰.

De gevolgen van het gebruik van plastics voor klimaat en milieu leiden tot toenemende regelgeving die van groot belang is voor producenten en gebruikers¹¹. Zo heeft China in 2017 aangekondigd geen plastic afval meer te importeren en heeft India in de zomer van 2022 een verbod ingevoerd op gebruik van een aantal plastics producten voor eenmalig gebruik¹². Ook Europa heeft stappen aangekondigd en streeft ernaar dat in 2030 al het plastic recyclebaar is¹³. En aan verdere aanscherping van verpakkingswetgeving wordt momenteel gewerkt. Ondertussen werken veel ondernemingen in de plastic waardeketen de laatste jaren aan duurzame alternatieven voor plastic. Echter, een recent rapport van de Ellen MacArthur Foundation, een organisatie die met ondernemingen werkt aan de transitie naar een

circulaire economie, waarschuwt dat de voortgang (te) traag gaat¹⁴. Volgens de organisatie moet er veel meer gebeuren om de verwachte toename van plastic gebruik, en de vervuiling als gevolg daarvan, te keren. Ook de scenario's van de OESO¹⁵, en Systemiq¹⁶ geven aan dat de transitie nodig is, en mogelijk. Deze transitie zal wel grote inspanningen vergen. Adviesbureau McKinsey stelde al in 2018 dat achter blijven bij deze 'plastic transitie' een significant risico is voor ondernemingen in de hele plastic keten.

Er zijn grote zorgen rond het gebruik van plastics. Zo wordt nog bijna alle plastic gemaakt uit olie of gas. Dit betekent dat nu wel 6 procent van de mondiale olieproductie gebruikt wordt voor de productie van plastics. Door economische ontwikkelingen en klimaatbeleid, zal het belang van plastics voor de olie- en gasector toenemen. Naar verwachting zal in 2050 ongeveer 70 procent van de olieproductie gebruikt worden in andere toepassingen dan brandstof. Plastic is daar een belangrijk onderdeel van¹⁷. Daardoor wordt voor olie- en gasbedrijven het produceren van grondstoffen voor plasticproductie van steeds groter belang. Echter, de winning van olie en gas leidt tot substantiële schade aan het milieu. En de productie van grondstoffen voor plastic veroorzaakt veel CO₂-uitstoot, wat schadelijk is voor het klimaat. Maar vooral de grote hoeveelheid plastic afval die in het milieu terecht komt is een groot probleem. Slechts ongeveer 10 procent van de geproduceerde plastics wordt op dit moment gerecycled. Verder komt 40 procent op stortplaatsen terecht, wordt 14 procent verbrand en meer dan 30 procent eindigt uiteindelijk in het milieu. Daar vervuult het meren, rivieren en uiteindelijk de oceanen. Jaarlijks komt er ruim 3 miljoen ton plastic in de oceanen terecht. Bij ongewijzigd beleid zal de productie en gebruik van plastic de komende decennia nog enorm toenemen¹⁸. Ook de vervuiling door plastic neemt daardoor nog toe. Daardoor bestaat de kans dat er in 2050 meer plastic dan vis in de oceanen aanwezig is. Het IPBES beschouwt milieuvuiling, onder andere door plastics, als een van de belangrijkste oorzaken voor verlies van biodiversiteit¹⁹.

Er zijn vele mogelijkheden voor ondernemingen om in de gehele keten bij te dragen aan deze urgente plastic transitie. Ondernemingen kunnen hun producten en processen zodanig aanpassen dat ze bijdragen aan 'Reduce, reuse en recycle', ofwel het verminderen van plastic gebruik, het hergebruiken van producten en het recyclen van materialen. Voor ondernemingen die consumentenproducten maken ligt de uitdaging vooral bij het zodanig ontwikkelen en aanbieden van producten dat minder verpakkingsmateriaal nodig is.

⁹ 'Global Plastics Outlook: Policy Scenarios to 2060', OECD 2022

¹⁰ www.weforum.org/agenda/2022/06/how-microplastics-get-into-the-food-chain.

¹¹ <https://www.unpri.org/environmental-issues/how-can-investors-help-create-a-plastics-economy-that-works-event-roundup/3409.article>

¹² <https://edition.cnn.com/2022/07/01/india/india-bans-single-use-plastic-intl-hnk/index.html>

¹³ 'Plastic Landscape review' Principles for Responsible Investment 2019

¹⁴ Global Commitment report 2022, EllenMacArthur Foundation 2022

¹⁵ Global Plastics Outlook: Policy Scenarios to 2060', OECD 2022

¹⁶ 'Reshaping plastics'; Systemiq

¹⁷ 'Net Zero by 2050, A Roadmap for the Global Energy Sector'; IEA 2022

¹⁸ 'Global Plastics Outlook: Policy Scenarios to 2060', OECD 2022

¹⁹ Het 'Intergovernmental Science-Policy Platform on Biodiversity and Ecosystem Services'

Doel van thema

TABEL 4.5.1 DOELSTELLINGEN AFBOUW PLASTIC IN VERPAKKING VAN CONSUMENTENGOEDEREN

Doelstelling	Toelichting (of: Indicatoren)
Governance	Het bestuur van de onderneming erkent de ESG-risico's van plastic als materieel, steunt overheden in de aanpak van deze risico's; de onderneming weerhoudt zich van lobbyactiviteiten om nieuw beleid af te zwakken of te voorkomen;
Beleid	ESG-risico's van plastic worden als materieel erkend, analyse van technische mogelijkheden. Marktonwikkelingen en regelgeving dienen als input voor de strategie;
Implementatie & monitoring	De onderneming stelt ambitieuze doelen ¹ , bijvoorbeeld voor: reductie van gebruik van plastic verpakkingen (in absoluut volume); reductie van het % gebruikt plastic uit fossiele grondstoffen; reductie van plastic afval ² ; De onderneming meet en rapporteert de voortgang op deze doelen;
Samenwerking in de keten	De onderneming werkt samen met relevante partijen in de plastic keten aan het vinden en implementeren van oplossingen die de plastic transitie kunnen versnellen;
Transparantie	De onderneming rapporteert over de voortgang op bovengenoemde doelen en kpi's en over: de maatschappelijke impact van geproduceerde plastic op de gezondheid en op het milieu; het beleid en maatregelen om de negatieve gevolgen van gebruik van plastic te verminderen; hoe regelgeving en marktontwikkelingen met name gericht op de plastic transitie, invloed kunnen hebben op de resultaten van de onderneming;

- De onderneming steunt publiekelijk regelgeving die tot doel heeft om gebruik van plastic verpakking terug te dringen en de 'business case' voor circulaire economie te versterken.
- Deze doelen zijn bij voorkeur in lijn met het klimaatbeleid (het streven naar 'net-zero' uiterlijk in 2050, op basis van 'science-based targets' voor scope 1-3) en beleid om de impact op verlies van biodiversiteit te stoppen.
- Met het reduceren van plastic afval wordt hier niet alleen het afval van de onderneming bedoeld, maar ook het plastic afval veroorzaakt door consumenten als gevolg van het gebruik van de producten / verpakkingen geproduceerd door de onderneming en de industrie.

Het engagement thema sluit aan bij verschillende SDG's, waaronder SDG 3: Goede gezondheid en welzijn, SDG 6: Schoon water en sanitair, SDG 11: Duurzame steden en gemeenschappen, SDG 12: Verantwoorde consumptie en productie en SDG 14: Leven in het water.

Van deze doelen staat echter voor ons SDG 12 centraal, aangezien dit doel het meest concreet raakt aan het handelingsperspectief van ondernemingen in de plastic keten:

- SDG 12: Verantwoorde consumptie en productie

We focussen op de onderliggende doelen 12.2-6 die zich richten op het duurzame beheer en het efficiënte gebruik van natuurlijke hulpbronnen, het beperken van voedselverspilling, milieuvriendelijk beheer van chemicaliën, beperken - en beter recyclen van afval en het bevorderen van duurzaam ondernemen en rapportage van duurzaamheidsinformatie.

Geselecteerde sectoren & ondernemingen

De samenwerking met de VBDO, naar aanleiding van het in het najaar van 2022 gepubliceerde onderzoek 'Plastic perspectives' is voortgezet. De VBDO heeft met een groep geïnteresseerde institutionele beleggers een investor statement opgesteld. Dit statement is gericht aan de makers van plastic verpakkingen, met name producenten van voedingsmiddelen en van persoonlijke producten en daarnaast ook supermarktketens. Het statement roept de ondernemingen op om:

1. beleid te steunen dat plastic vervuiling effectief wil aanpakken,
2. een doel te stellen voor de absolute reductie van gebruik van plastic verpakkingen voor eenmalig gebruik;
3. het gebruik van schadelijke chemische stoffen in plastic verpakking te reduceren.

Dit statement, ondertekend door ruim 180 institutionele beleggers uit diverse landen werd in mei 2023 gepubliceerd en werd door diverse nationale en internationale media opgepakt. Als volgende stap zal het statement ook naar ongeveer 30 ondernemingen in genoemde sectoren worden opgestuurd. Achmea IM zal het statement ook in het plastic engagement programma ter sprake brengen. Mogelijk gaan we ook enkele engagement gesprekken samen met andere ondertekenaars van het statement voeren.

TABEL 4.5.2

Onderneming	Land	Sector	Score MSCI	MSCI score verpakkingsmateriaal en afval ¹	Reductiedoel 'nieuw plastic' ² % reductie per jaar
-------------	------	--------	------------	---	---

Kimberly-Clark Corp	Verenigde Staten	Huishoudelijke en persoonlijke producten	AA	4,70	4,50
L'Oreal SA	Frankrijk	Persoonlijke producten	AAA	5,40	5,50
Marks and Spencer Group plc	Verenigd Koninkrijk	Winkelketen	AA	n.a.	n.a.
Repsol SA	Spanje	Olie en gas	A	n.a.	n.a.
Royal Ahold Delhaize N.V.	Nederland	Supermarkt-ketens	AA	n.a.	1,25

¹ MSCI indicator 'packaging material'

² Dit doel betreft het terugdringen van gebruik van nieuwe plastic grondstof uit fossiele brandstoffen, ook wel 'virgin plastic' genoemd. Bron: Global Commitment Progress Report 2022, of duurzaamheidsrapportage onderneming.

Voortgang thema

In het najaar van 2023 hebben we een eerste gesprek gevoerd met Repsol. En we spraken nogmaals met Ahold Delhaize.

Ahold Delhaize

Ahold Delhaize ontving ons voor een tweede gesprek in september. In juli hadden we Ahold een brief gestuurd, namens een groep ondertekenaars van bovengenoemd door de VBDO geïnitieerd plastic statement. Met deze brief, het statement, en het gezamenlijke engagement, toonden we Ahold dat een grote groep internationale institutionele beleggers bezorgd is over de impact van plastic verpakking op milieu en gezondheid. Ahold gaf aan hard te werken aan het beperken van plastic verpakking, maar dat dit niet eenvoudig is. Vooral het stimuleren van de verkoop van producten in herbruikbare en navulbare verpakkingen is een uitdaging. Verder gaf Ahold aan dat het voornaamste doel is om te zorgen dat in 2025 100% van de verpakkingen herbruikbaar, recyclebaar of composteerbaar zijn. Daarnaast wil de onderneming minstens 25% gerecycled plastic gebruiken in verpakking van eigen-merk producten. Ahold ziet ook de toenemende berichten over gezondheidsrisico's van plastic en wil daar meer aandacht aan besteden.

Repsol

In november spraken we ook met Repsol. Het gesprek was open en constructief. De onderneming informeerde ons over de ambitie om een leider in circulaire plastics te worden in Europa. Repsol zet daarbij vooral in op de complexere 'chemische recycling' omdat ze hier de kennis en ervaring uit de productie van plastic uit fossiele grondstoffen goed kan inzetten. Doordat dit een duurder proces is, kan de onderneming hier ook meer waarde toevoegen. Hoewel de onderneming ambities toont, en ook stevige investeringen doet, gaat het tempo van de transitie ons nog niet snel genoeg. Repsol presenteerde wel concrete doelen voor het percentage circulaire versus fossiele grondstoffen. Dit biedt

een goede basis is voor verdere discussie over doelen en versnelling van de transitie.

Vervolg

In 2024 willen we alle ondernemingen nogmaals spreken, zodra we in hun nieuwe duurzaamheidsverslag de voortgang hebben geanalyseerd. Ook zullen we bekijken hoe we in 2024 onze steun kunnen blijven tonen voor het VN-verdrag voor de aanpak van plastic vervuiling. Eind 2024 moet er een akkoord zijn bereikt over dit verdrag.

Biodiversiteit

Biodiversiteit is het geheel van de diversiteit van soorten, de variatie van genetisch materiaal en de verschillende ecosystemen. Deze ecosystemen leveren belangrijke diensten aan de economie, zoals de dierlijke bestuiving van voedselgewassen, de natuurlijke zuivering van water en de instandhouding van een vruchtbare bodem voor gewassen. Daarom is het behoud van biodiversiteit van belang voor de financiële sector. Als ecosystemen hun veerkracht verliezen, neemt de productiecapaciteit af wat tot minder opbrengst leidt voor veel sectoren waarvan beleggers afhankelijk zijn. In dit engagementproject spreken we ondernemingen aan op hun verantwoordelijkheid om biodiversiteit te beschermen en te bevorderen.

Achtergrond van thema

Biodiversiteit, het geheel van de diversiteit van soorten, de variatie van genetisch materiaal en de verschillende ecosystemen, staat wereldwijd onder zware druk. Studies, zoals de Global Assessment²⁰ van het Intergovernmental Platform on Biodiversity and Ecosystem Services (IPBES, 2019), tonen aan dat al veel van de oorspronkelijke biodiversiteit in de wereld verloren is gegaan.

Het verlies van biodiversiteit leidt tot verzwakking van ecosystemen. Verzwakte ecosystemen verliezen productiekraft en dit bedreigt ook de menselijke activiteiten die afhankelijk zijn van de opbrengsten van die ecosystemen. Zo leidt ontbossing en erosie tot verlies aan natuur en vruchtbare grond voor landbouw. Vervuiling van de zeeën en oceanen bedreigen de toekomstbestendigheid van marine ecosystemen en daarmee de visvangst. Daarnaast wordt het ook steeds duidelijker hoe verlies van biodiversiteit en gezonde ecosystemen bijdraagt aan de snellere verandering van het klimaat.

Een in juni 2020 verschenen rapport van De Nederlandse Bank (DNB) en het Planbureau voor de Leefomgeving (PBL) beschrijft hoe verlies aan biodiversiteit een significant risico is voor de financiële sector²¹. Ook internationaal neemt de aandacht van de financiële sector voor de risico's van het verlies van biodiversiteit toe. Zo hebben inmiddels 126 financiële instellingen uit alle delen van de wereld de 'Finance for Biodiversity Pledge'²² ondertekend. Achmea IM heeft dit initiatief ook ondertekend.

Financiële instellingen beleggen en investeren wereldwijd in ondernemingen, waarvan een aanzienlijk deel de natuur beïnvloedt. Met hun activiteiten hebben zij (on)bewust een aandeel in het verlies van biodiversiteit. Veel ondernemingen zijn op hun beurt weer afhankelijk van biodiversiteit en producten die voortkomen uit de natuur; ook wel ecosysteemdiensten genoemd. In een rapport beschrijft DNB deze samenhang als volgt: "De relatie tussen biodiversiteit en financiële instellingen is indirect en tweezijdig. De financiële sector financiert bedrijven die voor de productie van hun goederen en diensten (deels) afhankelijk zijn van ecosysteemdiensten. Daarnaast financiert de sector bedrijven die met hun productieprocessen biodiversiteit negatief beïnvloeden door veranderend land- en zeegebruik, overexploitatie van ecosystemen, klimaatverandering en vervuiling." Ook de UN Principles for Responsible Investment (PRI) beschrijft de materiele risico's van biodiversiteitsverlies voor de financiële sector²³. ESG-dataleverancier MSCI noemt biodiversiteit een belangrijk ESG thema voor 2021.²⁴

²⁰ <https://ipbes.net/global-assessment>

²¹ 'Biodiversiteit en de financiële sector: een kruisbestuiving?'; PBL / DNB; juni 2020

²² Met de Pledge committeert Achmea IM zich aan het meten van impact op verlies van biodiversiteit en het stellen van doelen om verlies aan biodiversiteit te reduceren; zie www.financeforbiodiversity.org

²³ www.unpri.org/sustainability-issues/environmental-social-and-governance-issues/environmental-issues/biodiversity?adredir=1 "download

²⁴ To Bee or not to Bee: Investors Tackle the Biodiversity Crisis, MSCI 2021

Doel van het thema

De volgende engagementdoelen zijn opgesteld voor dit thema:

TABEL 4.5.1 DOELSTELLINGEN BIODIVERSITEIT

Doelstelling	Toelichting (of: Indicatoren)
Governance	Het bestuur van de onderneming geeft blij van de urgentie van het thema biodiversiteit (sverlies), stelt doelen en neemt verantwoordelijkheid voor de uitvoering daarvan
Beleid	De onderneming stelt beleid op, gericht op behoud- en herstel van biodiversiteit, bijvoorbeeld gericht op het voorkomen van ontbossing en het bevorderen van meer duurzame landbouwpraktijken.
Implementatie & monitoring	De onderneming voert een structurele impact & afhankelijkheidsanalyse uit ¹ , als basis voor beleid en doelen: <ul style="list-style-type: none">• Impact en afhankelijkheden meten;• Interpretieren, prioriteren;• Doelen stellen;• Implementeren;• Voortgang meten en rapporteren.
Samenwerking in de keten	We verwachten van de ondernemingen om samenwerking te zoeken of te initiëren. Voorbeelden zijn: de Taskforce Nature related Financial Disclosures (TNFD), Science Based Targets for Nature (SBTN) en de World Business Council for Sustainable Development (WBCSD).
Transparantie	We verwachten rapportage over de positieve en negatieve impact op biodiversiteit, gebruik makend van leidende standaarden en rekening houdend met internationale ontwikkelingen in verslaglegging.

¹ Als opties voor een dergelijke analyse, bevelen we de methodes van de (TNFD), of de SBTN aan.

Dit thema sluit aan bij de volgende SDG's:

- SDG 12: Verantwoorde consumptie en productie

We focussen op het onderliggende doel 12.2, dat zich richt op duurzaam beheer en efficiënt gebruik van natuurlijke hulpbronnen en doel 12.6, dat in het bijzonder grote en transnationale ondernemingen aanmoedigt om duurzame praktijken te omarmen en duurzaamheidsinformatie te integreren in hun rapporteringscyclus.

²⁵ Zie www.fairr.org/news-events/insights/regenerative-agriculture-blog

- SDG 14: Behoud en maak duurzaam gebruik van de oceanen, de zeeën en maritieme hulpbronnen.

We focussen op het onderliggende doel 14.1, dat zich richt op het voorkomen van vervuiling van de zee.

- SDG 15: Bescherm, herstel en bevorder het duurzaam gebruik van ecosystemen, beheer bossen duurzaam, bestrijd woestijnvorming en landdegradatie en draai het terug en roep het verlies aan biodiversiteit een halt toe.

We richten ons vooral op de verantwoordelijkheid van de landbouwketen om ontbossing tegen te gaan en gezonde, productieve landbouwgronden te bevorderen, waardoor de druk op natuur en beschermde natuurgebieden kan afnemen. Deze thema's zijn onderdeel van onderliggende doelen van 15.2 en 15.3.

Geselecteerde ondernemingen

Op basis van ons voorbereidend onderzoek en screening van de beleggingsportefeuilles van klanten hebben we de volgende ondernemingen geselecteerd voor engagement over biodiversiteit:

TABEL 4.5.2 GESELECTEERDE ONDERNEMINGEN

Onderneming	Land	Sector	Score MSCI	Duurzaam grondstof gebruik ¹
Costco Wholesale Corp.	Verenigde Staten	Supermarktketens	A	5,7
Kellogg Company	Verenigde Staten	Voedingsproducten	AAA	6,9
The Kroger	Verenigde Staten	Supermarktketens	AA	7,8
Tyson Foods	Verenigde Staten	Voedingsproducten	BBB	4,2
Sysco Corp	Verenigde Staten	Supermarktketens	A	5,0

¹ Ondernemingen worden beoordeeld op de milieueffecten van de grondstoffen die in hun producten worden gebruikt en hun inspanningen op het gebied van traceerbaarheid van de toeleveringsketen en certificering.

Samenwerking

In het afgelopen half jaar is de samenwerking met leden van de 'Finance for Biodiversity Pledge' engagement werkgroep voortgezet. Ook hebben we de ontwikkelingen rond Nature Action 100 verder gevolgd. De start van dit programma laat helaas langer op zich wachten dan eerder verwacht werd – zie 'vervolg' hieronder. Daarnaast namen we deel aan een ronde tafel van FAIRR over verduurzaming van de landbouw, middels 'regenerative agriculture'²⁵ een concept waar een aantal van de ondernemingen in dit programma mee werken.

Voortgang thema

Per einde 2023 sluiten we dit engagementthema over biodiversiteit af. In het afgelopen half jaar hebben we nog gesproken met Tyson Foods, en Kroger. Hieronder een kort verslag van deze gesprekken.

Tyson Foods

In oktober spraken we voor het laats met Tyson Foods. In dit laatste gesprek hebben we Tyson vooral aangespoord de deadlines voor het streven naar een 'ontbossingsvrije' productieketen naar voren te halen, van 2030 naar 2025. Dit is in lijn met de recent gepubliceerde 'Forest, Land and Agriculture Guidance' (FLAG) van het 'Science Based Targets Initiative'. Tyson oriënteert zich op deze doelen, in het kader van het aanscherpen van de klimaatdoelen. Tyson toonde zich ook bereid om over het versnellen van de aanpak van ontbossing met beleggers in gesprek te blijven. Hoewel Tyson in een eerder gesprek aangaf te willen kijken naar methoden voor impactanalyse, zoals TNFD, kon de onderneming hierover in het laatste gesprek geen concretere toezegging doen. Wel werkt Tyson met verschillende programma's aan het verduurzamen van de landbouwpraktijken in de keten. We sluiten de dialoog met Tyson af met een groene mijlpaal 'toezegging' vanwege de toegezegde inzet op de aanscherping van het ontbossingsbeleid. Als een van 's werelds grootste vleesproducenten blijft de 'core business', vleesproductie, de voornaamste uitdaging. Om de risico's rond biodiversiteitsverlies en klimaatverandering significant te reduceren, zou Tyson stevig moeten inzetten op de transitie van dierlijke naar plantaardige eiwitten. Een goede TNFD-analyse maakt de urgentie van deze transitie wellicht ook meer zichtbaar voor het bestuur van de onderneming.

Kroger

In het laatste gesprek met Kroger, in november, gaf men aan in gesprek te zijn met externe adviseurs, over de aanpak van biodiversiteitsimpact – en risicoanalyse. Ook werkt Kroger aan de verduurzaming van landbouwpraktijken, onder andere met het Wereldnatuurfonds (WWF) en door verantwoord pesticidegebruik. Kroger verwacht ook nieuwe doelen te stellen voor pesticidegebruik. Verder werkt Kroger aan de toepassing van de SBTI 'Forest, Land and Agriculture' aanpak (FLAG Guidance) om de 'scope 3' CO₂-emissies te reduceren. Onderdeel van deze FLAG-aanpak is ook het streven naar een 'ontbossingsvrije' productieketen, uiterlijk per eind 2025. Daartoe verwacht de onderneming eind 2024 nieuwe doelen te stellen. Nu de onderneming met externe adviseurs kijkt naar biodiversiteitsimpact – en risicoanalyse, en ook serieus aan de slag gaat met de FLAG-methode van SBTI, markeren we dit met de mijlpaal voor 'toezegging' en sluiten we de dialoog succesvol af.

Access to Healthcare

Toegang tot gezondheidszorg is een belangrijk onderdeel van mensenrechten en Sustainable Development Goal (SDG) 3 “Goede gezondheid & Welzijn”. Toegang tot gezondheidszorg is niet vanzelfsprekend, vanwege onder meer minder ontwikkelde zorgsystemen, te dure medicijnen of door het onvoldoende aansluiten van de zorg bij lokale behoeftes. Zo lopen volgens de World Health Organisation (WHO) 930 miljoen mensen het risico in armoede te vervallen door dure zorg. Het wereldwijd verbeteren van de eerstelijnszorg tegen 2030 kan 60 miljoen levens redden en de levensverwachting met 3,7 jaar verlengen²⁶.

Achtergrond van het thema

In het nieuwe thema Access to Healthcare bouwen we voort op het in december 2022 afgesloten engagement thema “Goede en toegankelijke medicijnen”. Binnen het thema Access to Healthcare gaan we de scope vergroten. We richten ons niet alleen op de farmaceutische sector, maar ook op andere ondernemingen die een belangrijke rol spelen in de zorgketen en daarmee bij kunnen dragen aan een beter toegankelijke zorg voor iedereen wereldwijd. Denk bijvoorbeeld aan ondernemingen die diagnostiek verzorgen, medische apparatuur ontwikkelen en medische hulpmiddelen distribueren.

Diverse ondernemingen spelen een cruciale zorg in het zorgstelsel, zowel in Nederland als daarbuiten. Toch is goede, toegankelijke en betaalbare zorg niet overal vanzelfsprekend. Zo spelen er verschillende problemen:

- Het prijsbeleid rondom specifieke medicijnen of medische apparatuur, die behandelingen zowel in Nederland, in andere ontwikkelde economieën als ontwikkelingslanden ontoegankelijk maken.
- De omgang met patenten en regelgeving, waardoor prijzen opgedreven worden en de toegankelijkheid van de zorg onder druk komt te staan.
- Het onvoldoende ontwikkelen van medische apparatuur, producten of medicijnen die een groot maatschappelijk belang hebben, maar waarvoor vanuit financiële oogpunt minder aandacht is. Denk aan ziektes in ‘*Low and Middle Income Countries*’ (LMICs) of zogenaamde weesgeneesmiddelen. Dit zijn medicijnen voor specifieke zeldzame aandoeningen.

- Het niet beschikbaar zijn van specifieke medicijnen of medische apparatuur in landen. Dit kan komen door gaten in de zorginfrastructuur in onder andere LMICs, om specifieke ziektes te diagnosticeren en te behandelen. In sommige gevallen spelen echter meer commerciële overwegingen een rol, bijvoorbeeld omdat de markt onvoldoende groot is in sommige landen.
- Gevallen van corruptie en het verlenen van gunsten aan zorgverleners om de verkoop van medische producten te verhogen.
- Het als onderneming of sector lobbyen tegen maatregelen om zorg beter toegankelijk te maken.
- Het onvoldoende waarborgen van mensenrechten in de activiteiten van de onderneming.

Doel van het thema

Er zijn verschillende stappen die ondernemingen op dit thema kunnen zetten. Op basis van onze uitgangspunten en voorbereidend onderzoek, hebben we de volgende hoofddoelstellingen geselecteerd die, afhankelijk van de onderneming, worden vertaald in specifieke doelen per onderneming, weergegeven in tabel 9.1.1.

Met onze doelstellingen sluiten we aan bij de SDG's. Met name op:

- SDG 3: ‘Goede Gezondheid & Welzijn’

We kijken hierbij in het bijzonder naar de volgende bijbehorende subdoelstellingen:

3.8. Zorgen voor een universele ziekteverzekering, met inbegrip van de bescherming tegen financiële risico's, toegang tot kwaliteitsvolle essentiële gezondheidszorgdiensten en toegang tot de veilige, doeltreffende, kwaliteitsvolle en betaalbare essentiële geneesmiddelen en vaccins voor iedereen.

3.b Het onderzoek en de ontwikkeling ondersteunen van vaccins en geneesmiddelen voor overdraagbare en niet-overdraagbare ziekten voor de overdraagbare en de niet-overdraagbare ziekten, die in hoofdzaak ontwikkelingslanden treffen. Toegang verschaffen tot betaalbare essentiële geneesmiddelen en vaccins, volgens de richtlijnen van de Verklaring van Doha aangaande het TRIPS-akkoord en Volksgezondheid. De Verklaring bevestigt het recht van ontwikkelingslanden om ten volle gebruik te maken van de bepalingen van de ‘Overeenkomst aangaande de Handelsaspecten van de Intellectuele Eigendom’ (TRAIIPR) die ruimte laat voor de bescherming van de volksgezondheid; en, in het bijzonder, het verschaffen van toegang tot geneesmiddelen voor iedereen.

²⁶ <https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/primary-health-care>

TABEL 4.5.1 DOELSTELLINGEN ACCESS TO HEALTHCARE

Doelstelling	Toelichting
Governance & Beleid	<p>De onderneming geeft de thematiek rondom Acces to Healthcare een plek in de bedrijfsstrategie;</p> <p>De onderneming vertaalt haar strategie rondom Acces to Healthcare:</p> <p>Naar heldere doelstellingen;</p> <p>Naar de diverse markten waar de onderneming actief is.</p> <p>De onderneming en het bestuur raadplegen gestructureerd relevante experts en stakeholders op het thema Access to Healthcare.</p> <p>De onderneming verankert internationale standaarden, onder andere van de 'World Health Organisation' en de OESO op in haar beleid. Bijvoorbeeld de 'WHO Model Lists of Essential Medicines'. Een lijst van de meest effectieve en veilige medicijnen die overal beschikbaar zouden moeten zijn.</p> <p>De onderneming geeft haar strategie en doelstellingen op het gebied van Access to Healthcare een plek in het variabele beloningsbeleid. We screenen deze doelstellingen op basis van de principes die Achmea IM i.s.m. andere investeerders en experts heeft opgesteld¹.</p> <p>De onderneming maakt een duidelijke koppeling tussen mensenrechten en haar rol in de zorgsector, ook in relatie tot de aankomende Europese regelgeving.</p>
Implementatie & monitoring	<p>De onderneming heeft een transparant en verantwoord prijsbeleid. Denk bijvoorbeeld aan een koppeling tussen de prijs van haar producten/diensten, de gerealiseerde gezondheidswinst en de ontwikkelingskosten.</p> <p>De onderneming gaat op een verantwoorde manier om met patenten en licenties. Dit voorkomt dat medicijnen of medische producten onbereikbaar worden.</p> <p>De onderneming stuurt in haar research & development op maatschappelijke impact, gezondheidswinst, de behoeftes van LMICs en de gelijke toegang tot gezondheidszorg binnen landen.</p> <p>De onderneming vertaalt haar strategie op Access to Healthcare naar land en/of doelgroep, specifiek beleid en naar projecten die inspelen op de lokale situaties en behoeftes.</p> <p>De onderneming heeft een gedegen beleid, implementatie en onafhankelijke monitoring om zowel corruptie te voorkomen als eerlijke handelspraktijken en belastingbetalingen te garanderen.</p> <p>De onderneming neemt stappen om te zorgen dat haar lobbyactiviteiten of dat sector-organisaties waarvan zij lid is, niet lobbyen voor regelgeving die Access to Healthcare beperkt.</p> <p>De onderneming neemt stappen om mensenrechten te waarborgen.</p>
Samenwerking in de keten	<p>De onderneming werkt samen met andere ondernemingen in de toeleveringsketens, met sectorgenoten en andere stakeholders op het thema.</p>
Transparantie	<p>De onderneming vergroot de transparantie en rapportage over de bovengenoemde onderwerpen richting investeerders, consumenten en andere stakeholders. Inclusief lobbyactiviteiten en betalingen aan zorgverleners.</p>

¹ <https://www.achmeainvestmentmanagement.nl/institutioneel/artikelen/nieuws/2022/10/beleggers-dringen-aan-op-inbedding-toegang-tot-medicijnen-in-beloningsbeleid-farmaceuten>

Geselecteerde sectoren & ondernemingen

Er is een grote groep aan sectoren en ondernemingen die relevant zijn op het thema Acces to Healthcare. Voor de selectie van de ondernemingen richten we ons op de voglende (GICS) sectoren:

- Pharmaceuticals

- Drug Retail
- Health Care Equipment
- Health Care Equipment
- Health Care Services
- Life Sciences Tools & Services
- Health Care Supplies
- Health Care Technologies

- Health care distributors
- Health Care REITs
- Managed Health Care

Op basis van de sectoren selecteren we ondernemingen op basis van de volgende uitgangspunten:

- De onderneming zit in de beleggingsportefeuille via aandelen en/of corporate bonds;
- Op basis van diverse databronnen (onder andere MSCI, Access to Medicine en eigen onderzoek) blijkt dat de onderneming stappen kan zetten op het thema Access to Healthcare;
- De onderneming is relevant voor de Nederlandse zorgmarkt en/of voor LMICS;
- Op basis van onze analyse is het waarschijnlijk dat engagement met de desbetreffende onderneming effectief kan zijn, bijvoorbeeld omdat een onderneming open staat voor engagement;
- Idealiter kiezen we ondernemingen waar we via collectieve initiatieven, zoals Access to Medicine, een leidende rol kunnen spelen.

In de onderstaande tabel staat een overzicht van de beursgenoteerde ondernemingen die op basis van deze uitgangspunten zijn geselecteerd, inclusief de score op bovenstaande uitgangspunten.

TABEL 4.5.2 GESELECTEERDE ONDERNEMINGEN

Onderneming	Sector	Land	MSCI Score	Positie Access to Medicine
AstraZeneca	Geneesmiddelen GB		AA	3/20
Eli Lilly	Geneesmiddelen US		A	20/20
Amgen Inc	Biotechnologie	US	AA	-
Jazz Pharmaceuticals Plc	Geneesmiddelen IE		A	-
Aspen Pharmacare Holdings Ltd	Geneesmiddelen ZA		AA	-

Samenwerking

Bij dit engagement traject zullen we samenwerken met en/of informatie gebruiken van:

- De Access to Medicine Index. Wij gebruiken deze coalitie onder andere bij de voorbereiding van de engagements en het samenwerken met een bredere groep van institutionele beleggers.
- Het Interfaith Center on Corporate Responsibility. Deze samenwerking zullen we met name inzetten bij het escaleren van engagement door bijvoorbeeld het indienen van resoluties.
- De investeerders coalitie die is gevormd rondom het Covid-19 investor statement en het investor statement

over de integratie van toegang tot medicijnen in het beloningsbeleid. We bouwen hierbij voort op de inhoudelijke kennis en inzichten die we hierbij hebben opgedaan, waaronder de principes voor het gedegen integreren van Access to Healthcare in beloningsbeleid.

Voortgang thema

In juni 2023 hebben we de startbrieven verstuurd naar alle geselecteerde ondernemingen, waarna we direct al een aantal gesprekken gevoerd hebben. In de tweede helft van 2023 hebben we ons gericht op de bedrijven waarmee nog geen gesprek heeft plaatsgevonden. Dat heeft geleid tot eerste engagement gesprekken met Amgen Inc, Jazz Pharmaceuticals Plc en Aspen Pharmacare Holdings Ltd.

Amgen Inc

Amgen is een multinational die biofarmaceutische producten op de markt brengt, gevestigd in de Verenigde Staten. Het duurde enige tijd voor het contact met Amgen tot stand was gebracht. Ook na meerdere e-mail en telefoontjes kwam er geen reactie op ons verzoek voor een gesprek. Pas na een conferentie voor farmaceuten, waar wij een presentatie gaven over de visie van investeerders op het thema toegang tot medicijnen, kwam er beweging bij Amgen. Dit leidde tot een eerste gesprek in december. De onderneming heeft in dit gesprek haar strategie en materialiteitsanalyse toegelicht. We zijn van mening dat de onderneming achterloopt in vergelijking met haar sectorgenoten. Ook zijn we dieper ingegaan over de impact van aankomende Europese regelgeving op de strategie en rapportages op het thema "Access to Healthcare". Zo heeft de Europese Unie de Corporate Sustainability Reporting Directive (CSRD) ingesteld en komt wordt binnenkort de Corporate Sustainability Due Diligence Directive (CSDDD) vastgesteld. De eerste verplicht onderneming om gestructureerd over hun duurzaamheidsprestaties te rapporteren, en de tweede verplicht ondernemingen onderzoek te doen naar de duurzaamheidsprestaties in hun ketens. Beide zullen ook voor de aanpak op thema "Access to Healthcare" gevolgen hebben.

Jazz Pharmaceuticals Plc

Jazz Pharmaceuticals is een biofarmaceutisch bedrijf die wereldwijd opereert, gevestigd in Ierland. Met Jazz Pharmaceuticals hadden we in september 2023 ons eerste gesprek. In vergelijking met de andere ondernemingen binnen dit engagement thema is de duurzaamheidsstrategie nog niet ver ontwikkeld. De onderneming gaf aan dat het thema wel degelijk op de agenda staat, zowel bij het bestuur als breder binnen de organisatie. De onderneming wil stappen zetten, vanwege de snelle geografische groei van de onderneming en de aankomende Europese regelgeving op dit terrein. De onderneming publiceert haar doelstellingen en meerjarenplannen binnenkort. We hebben afgesproken in 2024 een vervolgspraak in te plannen om feedback te geven op deze aankomende plannen.

Aspen Pharmacare Holdings Ltd.

Aspen is een Zuid-Afrikaanse farmaceut die onder andere zeer actief is op het Afrikaanse continent. De onderneming werkte samen met Johnson & Johnson voor het produceren van vaccins tijdens de Covid-19 crisis. Ons eerste gesprek in november 2023 was zeer open. De onderneming gaf meer inzicht in haar strategie om toegang tot vaccins voor een breed scala aan ziektes te gaan vergroten. De onderneming kan hierin een grote positieve rol spelen, vanwege haar sterke positie op het Afrikaanse continent. De onderneming heeft recent een publicatie uitgebracht over welke stappen de onderneming op het gebied van "Access to Healthcare" wil zetten. Daarnaast onderzoekt de onderneming welke invloed de Europese regelgeving op haar strategie zal hebben. De onderneming neemt ons aanbod graag aan om hen van feedback te voorzien op dit thema bij het uitrollen van de strategie en we zullen in 2024 onze dialoog vervolgen.

Vervolg

In de eerste helft van 2024 maken we de eerste balans op van de gesprekken. We kiezen per onderneming de engagementdoelen waar we prioriteit aan geven. Er worden vervolgens nieuwe gesprekken gepland. Daarnaast werken we met een groep beleggers samen aan een brief richting de ondernemingen over de impact van nieuwe Europese richtlijnen, CSRD en CSDDD, op hun strategie en rapportages wat betreft "Access to Healthcare". Ook ondernemingen die niet in Europa gevestigd zijn, maar wel een deel van hun omzet in Europa realiseren, moeten hieraan voldoen. Daarmee is deze regelgeving tevens een stimulans voor ondernemingen om meer te rapporteren over hun rol wat betreft "Access to Healthcare".

Arbeidsomstandigheden

Eerlijke en veilige arbeidsomstandigheden behoren tot de fundamentele rechten van werknemers. Het gaat bijvoorbeeld om het verbod op dwangarbeid en kinderarbeid, het recht op vrijheid van vereniging en collectief onderhandelen. Ook gelijk loon voor gelijk werk en de afschaffing van discriminatie op het werk behoren tot deze fundamentele rechten. Deze rechten zijn in 1998 vastgelegd in de 'verklaring over fundamentele principes en rechten op het werk' van de internationale arbeidsorganisatie (ILO). Deze verklaring maakt duidelijk dat deze rechten universeel zijn. Ze zijn van toepassing zijn op alle mensen in alle landen wereldwijd. Toch werken er wereldwijd nog ruim 180 miljoen mensen in vormen van gedwongen – of kinderarbeid. Daarom gaan we in dit engagement programma in gesprek met ondernemingen in de voedingsmiddelenketen met het doel het naleven van mensenrechten en arbeidsrechten in de productieketen te versterken.

Achtergrond van thema

Naleving van mensenrechten en fundamentele werknemersrechten in internationale productieketens is niet vanzelfsprekend. Wereldwijd worden meer dan 25 miljoen mensen gedwongen tot arbeid. En ondanks het verbod wordt het aantal kinderarbeiders geschat op 160 miljoen. Ook van een eerlijke beloning is met name bij laaggeschoolde arbeid in productieketens veelal geen sprake. Veel van de slachtoffers van gedwongen arbeid, kinderarbeid en lage beloning zijn afkomstig uit kwetsbare groepen, zoals werklozen en migranten. Vrouwen en meisjes zijn binnen deze groepen vaak extra kwetsbaar.

Om de problematiek aan te pakken, zijn er tal van internationale normen en standaarden opgesteld. De fundamentele principes en rechten op het werk, opgesteld door de aan de Verenigde Naties verbonden Internationale Arbeidersorganisatie (ILO), zijn door vele landen ondertekend. Ze zijn leidend in internationale codes en standaarden voor goed gedrag van (multinationale) ondernemingen, zoals de UN Guiding Principles on Business and Human Rights (UNGP's), de UN Global Compact en de OESO-richtlijnen voor multinationale ondernemingen. Op hun beurt vormen de OESO-richtlijnen en UNGP's het kader voor Internationaal Maatschappelijk Verantwoord Ondernemen²⁷ (IMVO). Veel multinationals onderschrijven deze normen en standaarden, maar naleving in hun volledige productieketen is niet gewaarborgd. Gedwongen arbeid, kinderarbeid en onderbetaling, maar ook ongelijke beloning van mannen en vrouwen komen veelvuldig voor.

²⁷ www.imvoconvenanten.nl

Dit brengt risico's met zich mee voor de institutionele beleggers.

Financiële instellingen beleggen en investeren wereldwijd in ondernemingen. Vele hiervan zijn mogelijk op enige wijze betrokken bij schendingen van mensen- of arbeidsrechten in hun keten. Voor beleggers is dit niet langer alleen een morele kwestie. Nu de wet- en regelgeving op het vlak van maatschappelijke verantwoordelijkheid en due diligence toeneemt, wordt het beleggen in ondernemingen die (in)direct betrokken zijn bij schendingen van werknemersrechten in toenemende mate een maatschappelijk en financieel materieel risico. Dit engagementprogramma is gericht op het identificeren en reduceren van deze risico's.

Doel van het thema

Van ondernemingen in dit engagement programma verwachten we een gedegen mensenrechtenbeleid, inclusief arbeidsrechten. Daarnaast verwachten we ook adequate maatregelen om de risico's op gebied van mensenrechten en arbeidsrechten te identificeren en daadwerkelijke schendingen te voorkomen en zo nodig op te lossen. We hebben daarom de doelstellingen geformuleerd, zoals weergegeven in onderstaande tabel.

TABEL 4.5.1 DOELSTELLINGEN
ARBEIDSOMSTANDIGHEDEN

Doelstelling	Toelichting (of: Indicatoren)
Governance	De onderneming heeft het onderwerp arbeidsrechten op gedegen wijze bij het bestuur belegd;
Beleid	De onderneming heeft een adequaat mensenrechtenbeleid, in overeenstemming met de 'UN Guiding Principles on Business and Human Rights' en: <ul style="list-style-type: none">• heeft een adequate gedragscode voor toeleveranciers, waarin het naleven van mensenrechten en fundamentele arbeidsrechten inclusief beleid voor 'herstel en verhaal' is vereist;• zet zich in voor het betalen van een leefbaar loon, ook door toeleveranciers en producenten in de keten;
Implementatie & monitoring	De onderneming implementeert het beleid in de eigen bedrijfsvoering en bij de toeleveranciers en ziet actief toe op de voortgang;
Samenwerking in de keten	De onderneming werkt samen met andere partijen zoals vakbonden en sectorinitiatieven aan de bevordering van het naleven van mensenrechten, arbeidsrechten en leefbaar loon in de keten;

Transparantie	De onderneming rapporteert op transparante wijze aan investeerders, consumenten en andere belanghebbenden over het beleid en de implementatie, monitoring en voortgang ervan.
---------------	---

¹ Inclusief een procedure voor 'herstel en verhaal', respect voor de 'UN Global Compact Women's Empowerment Principles' en (indien relevant) het recht op 'free, prior informed consent' (FPIC).

Voor het toetsen van de voortgang bij de ondernemingen maken we gebruik van rapportages van de ondernemingen en ESG-data van MSCI, maar ook van de benchmarks van de 'World Benchmarking Alliance' (WBA), 'Know the Chain' en het 'Workforce Disclosure Initiative' (WDI). Het beleid en de voortgang ten aanzien van leefbaar loon van de ondernemingen volgen we ook met de methodologie van het 'Platform Living Wage Financials' (PLWF).

Dit thema sluit aan bij de volgende SDG's:

- SDG 1: Geen armoede

We focussen ons met name op het onderliggende doel 1.1 en de bijbehorende indicator 1.1.1, die zich richten op het verminderen van armoede.

- SDG 5: Gendergelijkheid

We focussen ons op het onderliggende doel 5.1: een einde maken aan alle vormen van discriminatie jegens vrouwen en meisjes, voor zover het gaat om de ongelijke behandeling van werk en inkomen.

- SDG 8: Eerlijk werk en economische groei

We focussen ons met name op het onderliggende doel 8.5 dat zich richt op waardig werk en werkgelegenheid, inclusief de indicator 8.5.1, die zich richt op het verhogen van het uurloon. Ook doel 8.7 over gedwongen arbeid, moderne slavernij en mensensmokkel en kinderarbeid is relevant.

- SDG 10: Ongelijkheid verminderen

We focussen ons op het onderliggende doel 10.1 en onderliggende indicator 10.1.1, die zich richten op de inkomensgroei van lage inkomens wereldwijd.

Geselecteerde sectoren & bedrijven

Voor de selectie van ondernemingen voor dit engagement programma hebben we onderzocht in welke sectoren het risico op betrokkenheid bij schendingen van mensenrechten en fundamentele arbeidsrechten hoog is. Op basis van dit onderzoek hebben we de landbouw en voedingsmiddelenketen gekozen. Daaronder vallen bijvoorbeeld de koffie-, cacao- en suikerketen, waarin nog veelvuldige schendingen van arbeidsrechten voorkomen. Voor het onderzoek hebben we gebruik gemaakt van ESG

data van MSCI en van diverse studies van de Internationale Arbeidsorganisatie (IAO), UNICEF, de World Benchmarking Alliance, Know the Chain en anderen. Vervolgens hebben we 'portfolio due-diligence' toegepast en onderzocht welke ondernemingen uit de relevante sectoren in de beleggingsportefeuilles van deelnemende klanten voorkomen. Met dit selectieproces zijn de in tabel genoemde ondernemingen geselecteerd.

TABEL 4.5.2 GESELECTEERDE ONDERNEMINGEN

Onderneming	Land	Sector	Score MSCI	Arbeidsomstandigheden keten ¹
Ajinomoto Co., Inc.	Japan	Packaged Foods & Meats	AA	8.1 ²
Carlsberg AS	Denemarken	Brewers	AAA	4.2 ³
Mondelez International	Verenigde Staten	Packaged Foods & Meats	A	3,90

¹ MSCI indicator 'supply chain labor management'

² indicator 'labor management' (as supply chain labor management not available)

³ indicator 'labor management' (as supply chain labor management not available)

Samenwerking

Achmea IM is nog steeds lid van PLWF. We zijn lid gebleven van dit platform omdat ook in dit nieuwe engagement programma over arbeidsomstandigheden, het betalen van eerlijke lonen een punt van aandacht is. Door het betalen van een leefbaar loon kunnen ondernemingen een belangrijke bijdrage leveren aan het de bovengenoemde SDG's. Met dit nieuwe engagementprogramma voegen we twee nieuwe ondernemingen toe aan de lijst van ondernemingen waarmee het PLWF dialoog voert. Dit zijn Ajinomoto en Carlsberg. In de eerste maanden van 2023 heeft het PLWF de onderzoeksmethodologie herzien en aangescherpt. Er wordt in het onderzoek nu nog meer nadruk gelegd op het resultaat van beleid en programma's.

Voortgang thema

Dit half jaar spraken we met Mondelez.

Mondelez

In november nodigde Mondelez ons uit voor een ESG-update gesprek. In dit gesprek, waar meer beleggers voor waren uitgenodigd, ging Mondelez in op de belangrijkste ontwikkelingen op gebied van duurzaamheid, zoals de inzet om aan de EU-richtlijn tegen ontbossing te voldoen, en de inzet voor betere lonen in de cacaoketen. Voorafgaand aan het gesprek hadden we onze vragen kunnen indienen. Naar aanleiding van de uitkomsten van ons leefbaar loon onderzoek vroegen we Mondelez om duidelijker te zijn over de precieze doelen ten aanzien van verbetering van het inkomen van cacaoboeren. Ook vroegen we de onderneming of ze leefbaar loon en leefbaar inkomen risico's ook in kaart brengt voor andere grondstofketens, bijvoorbeeld in de palmolie en suikerketens. Omdat we in het gesprek onvoldoende concrete antwoorden kregen is een volgend gesprek

gepland in februari 2024, specifiek over arbeidsomstandigheden en eerlijke lonen.

Vervolg

In februari 2024 spreken we opnieuw met Mondelez. Met de andere ondernemingen zullen we ook in 2024 nogmaals spreken om te horen over voortgang en mogelijke toezeggingen.

Mensenrechten & Governance

Het thema mensenrechten stond en staat volop in de belangstelling. In Nederland heeft het IMVB-convenant een belangrijke rol gespeeld om het onderwerp structureel op de agenda te krijgen. Toch zijn er nog verschillende onderwerpen waar zowel ondernemingen als institutionele beleggers stappen kunnen zetten, zeker als het gaat om preventieve stappen om misstanden te voorkomen. Voorbeelden zijn de onderwerpen Herstel & Verhaal, 'Due Diligence' en hoe ondernemingen om kunnen gaan met het opereren in en/of hun blootstelling aan conflictgebieden of gebieden waar mensenrechten structureel worden geschonden.

Achtergrond van thema

Mensenrechtenschendingen, zijn een reëel wereldwijd probleem. In ons normatieve engagement programma starten we engagement op met ondernemingen waar schendingen voorkomen met als doel deze te verhelpen. Echter, er zijn veel stappen die ondernemingen met een verhoogd risico op schendingen kunnen nemen om een beter mensenrechten beleid te voeren, juist met als doel preventieve actie te ondernemen en daarmee juist schendingen te voorkomen.

Doel van thema

Wij hebben de volgende doelen opgesteld voor dit thema:

TABEL 4.5.1 DOELSTELLINGEN
MENSENRECHTEN & GOVERNANCE

Doelstelling	Toelichting
Governance	De onderneming heeft het onderwerp Mensenrechten op gedegen wijze bij het bestuur belegd. Er wordt gestructureerd dialoog gevoerd met experts en stakeholders op dit thema.
Beleid	De onderneming heeft gedegen beleid ontwikkeld op het onderwerp Mensenrechten. Ook is er een gedegen uitwerking van de voor de onderneming relevante sub-onderwerpen bijvoorbeeld landrechten, arbeidsrechten, omgaan met conflictgebieden en herstel & verhaal.
Implementatie & monitoring	De onderneming implementeert haar beleid in haar eigen bedrijfsvoering en zet hierin concrete stappen. De onderneming monitort actief het eigen beleid en heeft een klachtenmechanisme opgezet.
Samenwerking in de keten	De onderneming werkt samen met andere partijen, waaronder andere ondernemingen in

de toeleveringsketens, met sectorgenoten en andere stakeholders op dit thema.

Transparantie

De onderneming is transparant richting investeerders en andere belanghebbenden en rapporteert over de rol van het bestuur m.b.t. dit thema, haar beleid, de implementatie en de monitoring. Denk bijvoorbeeld aan het rapporteren over uitkomsten van due diligence en klachtenmechanismen en eventuele genomen acties naar aanleiding hiervan.

Dit thema sluit aan bij de volgende SDG's:

- SDG 1: Kwaliteitsonderwijs

Onze focus ligt hierbij met name op onderliggend doel 1.4., dat zich richt op het bevorderen van gelijke rechten voor mensen op economische middelen, toegang tot diensten, technologie en natuurlijke hulpbronnen en eigenaarschap en controle over land. Ook doel 1.5 is van belang, dit doel richt zich op het opbouwen van weerbaarheid van armen en mensen in kwetsbare situaties en op hun blootstelling aan, en kwetsbaarheid voor, economische, sociale en ecologische schokken en rampen beperken.

- SDG 8: Eerlijk werk en economische groei

Onze focus ligt hierbij met name op onderliggend doel 8.7, dat zich richt op het nemen van onmiddellijke en effectieve maatregelen om gedwongen arbeid uit de wereld te helpen. Ook richten we ons op onderliggend doel 8.8. dat betrekking heeft op het beschermen en bevorderen van veilige en gezonde werkomgevingen met inbegrip van migrerende werknemers.

- SDG 16: Vrede, justitie en sterke publieke diensten

Onze focus ligt hierbij op onderliggend doel 16.1 dat zich richt op een aanzienlijke vermindering van alle vormen van geweld en geweld gerelateerde sterftcijfers. Daarnaast op doel 16.2 dat zich richt op een einde maken aan het misbruik, de exploitatie, de handel en alle vormen van geweld tegen kinderen. En ten slotte doel 16.5 dat zich richt op duurzame wijze een einde maken aan corruptie en omkoperij in al hun vormen.

Geselecteerde sectoren en ondernemingen

Voor de selectie van ondernemingen vormde de 'Corporate Human Rights Benchmark' (CHRB) het uitgangspunt. De benchmark, ontwikkeld door het toonaangevende instituut 'World Benchmarking Alliance', richt zich op de volgende sectoren met een verhoogd risico op mensenrechtenschendingen:

- kledingsector;
- auto-industrie;
- grondstoffensector;
- levensmiddelen en landbouwproducten sector;

- ICT-industrie.

Er zijn drie sectoren geselecteerd die aansluiten bij de door CHRB geïdentificeerde sectoren: grondstoffen, telecom en elektronica.

Mensenrechten spelen een belangrijke rol in de grondstoffensector. Bijvoorbeeld met betrekking tot eigenaarschap van land en de bijbehorende mineralen. Er zijn al vaker rechtszaken aangespannen tegen ondernemingen in deze sector over bijvoorbeeld de omgang met en sanering van olie lekkages. Daarnaast is het wel of niet opereren in conflictgebieden een belangrijk onderwerp. Zoals onder andere casussen in Zuid-Sudan en Myanmar hebben laten zien. Door de activiteiten van de ondernemingen en de wereldwijde spreiding van deze activiteiten in deze sector is het risico op mensenrechtenschendingen groot.

De tweede door ons geselecteerde sector is de telecomindustrie. Internationaal opererende telecombedrijven hebben vaak te maken met vraagstukken omtrent het opereren in conflictgebieden vanwege de communicatiemiddelen die zij beschikbaar stellen voor inwoners van deze gebieden, bijvoorbeeld in Myanmar. Mensenrechtenthema's zoals vrijheid van meningsuiting en privacy zijn hierdoor materieel en vragen om robuust beleid.

Tot slot selecteerden wij ondernemingen uit de elektronica-sector. Grote spelers in deze industrie opereren wereldwijd en halen hun grondstoffen uit diverse landen. Mensenrechten spelen hierbij een belangrijke rol.

De ondernemingen zijn geselecteerd op basis van aanwezigheid in de beleggingsportefeuille, diverse data (onder andere MSCI, CHRB en 'The 2022 Telco Giants Scorecard') en onze analyse van de ondernemingen.

Hieronder een overzicht van de geselecteerde ondernemingen:

TABEL 4.5.2 GESELECTEERDE ONDERNEMINGEN

Onderneming	Sector	Land	MSCI Score
Heidelberg Materials AG	Bouwmaterialen	Duitsland	AA
Nokia Oyj	Communicatie-apparatuur	Finland	AA
Proximus	Telecommunicatie divers	België	BBB
Siemens AG	Industriële Conglomeraten	Duitsland	AA
Sony Group Corporation	Producenten van huishoudelijke apparatuur	Japan	AAA
Telenor ASA	Telecommunicatie divers	Noorwegen	AAA
Vodafone Group Plc	Mobiele telecommunicatie	Verenigd Koninkrijk	AA

Voortgang thema

In de tweede helft van 2023 vonden geen gesprekken plaats.

Vervolg

In de eerste helft van 2024 zetten we de dialogen met de resterende ondernemingen voort waar we in de eerste helft van 2023 al gesprekken mee hadden gevoerd. Bovendien zullen we onze pogingen om de dialoog met Sony op te starten intensiveren, bijvoorbeeld door middel van een escalatiebrief gericht aan het bestuur. Tot nu toe heeft de onderneming nog niet gereageerd op onze contactpogingen.

Kleding en circulariteit

De kledingsector heeft momenteel een grote negatieve impact op milieu en klimaat. Dit komt door het gebruik van grondstoffen inclusief chemicaliën, het veroorzaken van CO₂ emissies, zowel in de productie van de grondstoffen als van het eindproduct en vooral ook door de relatief korte gebruiksduur van veel kleding. De kledingsector is nu verre van circulair en dit leidt tot enorme volumes aan afval als gevolg van snel afgedankte, of zelfs onverkochte kleding. Om de milieuproblemen die de sector veroorzaakt te verminderen, zal de sector veel meer circulair moeten worden. Daartoe gaan wij in dit engagement programma het gesprek aan met belangrijke kledingproducenten en retailers in de beleggingsportefeuille.

Achtergrond van thema

De productie en gebruik van kleding en schoenen is momenteel verre van circulair. Veel afgedankte kleding, maar ook onverkochte kleding eindigt op grote afvalbergen verspreid over de wereld, of wordt verbrand. Met de vernietiging van kleding wordt niet alleen veel waarde vernietigd, ook veel waardevolle grondstoffen gaan daarmee verloren. Per jaar belandt er 92 miljoen ton kledingafval op stortplaatsen. En als de verwachte groei van de kledingproductie, inclusief 'fast-fashion' doorzet, zal de hoeveelheid afval veroorzaakt door de sector tegen het einde van het decennium stijgen tot 134 miljoen ton per jaar²⁸.

Behalve veel afval, veroorzaakt de sector ongeveer 8 procent van de totale CO₂ emissies²⁹ en gebruikt ze jaarlijks 93 biljoen liter water. Ook veroorzaakt de productie van kleding, met name bij bewerking en het kleuren van de stoffen, veel watervervuiling. Zo is de sector verantwoordelijk voor 20 procent van de industriële vervuiling en voor 35 procent van de vervuiling door primaire microplastics. Deze microplastics belanden door het wassen van kleding in de oceanen en rivieren en daardoor uiteindelijk in ons drinkwater. Dit is een toenemend risico voor mens, dier en het milieu³⁰.

Kortom, de huidige, lineaire wijze waarop de kledingsector functioneert, betekent een grote belasting voor het milieu en een significant risico voor het klimaat en de menselijke gezondheid.

In dit engagement programma gaan we met ondernemingen in de sector in gesprek over hoe deze problemen aangepakt kunnen worden. De sector meer

'circulair' maken kan veel van de problemen oplossen. Dit betekent onder andere focus op hergebruik van grondstoffen, betere kwaliteit producten en daarmee langere levensduur, en het breed toepassen van circulaire business modellen.

Doel van het thema

Doel van dit engagement programma is om de geselecteerde ondernemingen de nodige stappen te laten nemen om serieus de transitie van een lineaire naar een circulaire kledingsector in te zetten. We vragen daartoe het volgende van de geselecteerde ondernemingen:

TABEL 4.5.1 DOELSTELLINGEN KLEDING EN CIRCULARITEIT

Doelstelling	Toelichting (of: Indicatoren)
Governance	De onderneming maakt de transitie naar een meer circulaire kledingsector onderdeel van de strategie. En de eindverantwoordelijkheid voor de voortgang is duidelijk belegd bij het bestuur van de onderneming
Beleid	De onderneming ontwikkelt adequaat beleid gericht op de transitie naar een circulaire economie. Onderdeel daarvan zijn concrete tijdgebonden doelen, met indicatoren waarop voortgang wordt gemeten en gerapporteerd
Implementatie & monitoring	De onderneming implementeert het beleid, meet de voortgang op basis van concrete indicatoren en rapporteert daarover in publieke rapportages
Samenwerking in de keten	De onderneming werkt samen met experts, sectorgenoten en andere relevante partijen, om kennis te ontwikkelen en te delen en daarmee de transitie te versnellen
Transparantie	De onderneming rapporteert transparant aan investeerders en andere belanghebbenden over kansen, risico's en de concrete voortgang naar een meer circulair business model en bedrijfsvoering

Bij het onderdeel 'governance' zullen we ook kijken of doelen met betrekking tot circulariteit onderdeel zijn van het beloningsbeleid van het bestuur van de onderneming. En we zullen vragen hoe de onderneming zich opstelt ten aanzien van nieuwe wetgeving die de transitie naar meer circulair werken moet stimuleren en faciliteren. We rekenen op een constructieve houding van de ondernemingen in de sector ten aanzien van dergelijke nieuwe wetgeving.

Dit thema sluit aan bij de volgende SDG's:

- SDG 12: Verzeker duurzame consumptie- en productiepatronen

²⁸ <https://earth.org/statistics-about-fast-fashion-waste/>

²⁹ https://quantis.com/wp-content/uploads/2018/03/measuringfashion_globalimpactstudy_full-report_quantis_cwf_2018a.pdf

³⁰ <https://ellenmacarthurfoundation.org/fashion-and-the-circular-economy-deep-dive>

We richten ons op de subdoelen 12.2, 4, 5 en 6 die zich respectievelijk richten op het duurzame beheer en het efficiënte gebruik van natuurlijke hulpbronnen, het milieuvriendelijker beheer van chemicaliën, het beperken - en beter recyclen van afval en het bevorderen van duurzaam ondernemen en rapportage van duurzaamheidsinformatie.

- SDG 14: Behoud en maak duurzaam gebruik van oceanen, zeeën en maritieme hulpbronnen

We richten ons het subdoel 14.1 dat er naar streeft om tegen 2025 de vervuiling van de zee te voorkomen en in aanzienlijke mate verminderen, in het bijzonder als gevolg van activiteiten op het land, met inbegrip van vervuiling door ronddrijvend afval en voedingsstoffen.

Geselecteerde sectoren en ondernemingen

Hieronder een overzicht van de geselecteerde ondernemingen:

TABEL 4.5.2 GESELECTEERDE ONDERNEMINGEN KLEDING EN CIRCULARITEIT

Onderneming	Sector	Land	MSCI Score
Adidas AG	Textiel, kleding en luxeproducten	Duitsland	AAA
Fast Retailing Co.	Detailhandel	Japan	AA
Gildan Activewear Inc	Textiel, kleding en luxeproducten	Canada	AA
Hennes & Mauritz AB	Detailhandel	Zweden	AA
Inditex	Detailhandel	Spanje	AA
Kering SA	Textiel, kleding en luxeproducten	Frankrijk	AAA
TJX Companies Inc	Detailhandel	Verenigde Staten	A
V.F. Corporation	Textiel, kleding en luxeproducten	Verenigde Staten	AA
Zalando SE	Detailhandel	Duitsland	AA

Voortgang thema

In het afgelopen half jaar hebben we gesprekken gevoerd met alle ondernemingen in het thema, behalve met Inditex en Fast Retailing. Van deze ondernemingen ontvingen we wel een uitgebreide inhoudelijke reactie op onze brief. Met deze ondernemingen willen we begin 2024 alsnog een eerste gesprek plannen om de schriftelijke reactie nader te bespreken. Over de gesprekken met de andere ondernemingen doen we hieronder verslag.

Adidas

Het eerste gesprek met Adidas vond plaats in september. Het gesprek was open en constructief. We hoorden van Adidas wat de onderneming al doet op het gebied van ontwerp, materiaalkeuze en productie, om producten zo

duurzaam mogelijk te produceren en circulair gebruik van grondstoffen te bevorderen. Na het gesprek stuurden we Adidas een email met een aantal verbeterpunten. Zo vragen we de onderneming te onderzoeken of een impact analyse met behulp van de aanpak van de 'Taskforce Nature-related Financial Disclosures' de relevantie van meer circulair materiaalgebruik nog beter kan onderbouwen en het stellen van prioriteiten kan versterken. Ook vragen we Adidas systematischer te kijken naar doelen ten aanzien van duurzaam en circulair materiaalgebruik en de rapportage over voortgang te verbeteren. We stelden daarbij voor om de 'Circular Transition Indicators' te overwegen, ontwikkeld door de 'World Business Council for Sustainable Development'.

Gildan Activewear Inc

We spraken voor het eerst met Gildan Activewear in september. Gildan legde ons uit dat de onderneming de productie vrijwel geheel in eigen hand heeft. Dit stelt de onderneming in staat om beleidsaanpassingen op gebied van duurzaamheid snel door te voeren. Gildan startte eind 2021 met een nieuwe duurzaamheidsstrategie, met daarin veel aandacht voor circulariteit. De '4R-D' principes zijn daarin belangrijk: reduce, reuse, recycle, recover, dispose. Deze principes moeten bijdragen aan efficiënter en meer circulair gebruik van materialen. Omdat Gildan de meeste producten op bestelling maakt voor grote mode merken, heeft de onderneming zelf nauwelijks te maken met 'fashion risks', dat wil zeggen, dat er weinig risico is dat gemaakte producten onverkocht blijven. Toch staat Gildan pas aan het begin van de transitie naar een echt circulaire bedrijfsvoering. We hebben Gildan aangemoedigd om verdere stappen te zetten, en nog duidelijker over strategie, materiaalkeuzes, doelen en voortgang te rapporteren.

Hennes & Mauritz AB

Ook met Hennes & Maurits (H&M) spraken we in september 2023. Als één van de grotere 'fast-fashion' verkopers wereldwijd is de transitie naar een meer circulair gebruik van materialen voor H&M van groot belang. En als verkoper aan consumenten is H&M ook in de positie om het bedrijfsmodel meer op circulariteit in te richten. Daartoe zet de onderneming al stappen, bijvoorbeeld door inname van gebruikte kleding en door via internetplatforms ook gebruikte kleding te verkopen. Echter, deze initiatieven zijn nog heel gering van omvang. In het gesprek met H&M benadrukten we de urgentie van meer circulair gebruik van materialen, en de verantwoordelijkheid van ondernemingen zoals H&M om te zorgen dat de hoeveelheid kleding die wereldwijd op afvalbergen, of in zee belandt, afneemt. We vroegen de onderneming ook om nog duidelijker, en met cijfers onderbouwd te rapporteren over strategie, doelen en voortgang op gebied van circulariteit.

Kering

Het eerste gesprek Kering vond plaats in oktober 2023. Als producent van luxe mode en accessoires, heeft Kering wellicht meer ruimte dan fast-fashion ondernemingen, om te werken aan circulariteit. Ook is het 'fast-fashion risico' op

veroorzaken van grote hoeveelheden afval kleiner. De producten die Kering maakt zijn doorgaans van hoge kwaliteit en hebben een langere levensduur. Kering heeft inmiddels goed zicht op de duurzaamheidsrisico's in de productieketen en werkt serieus aan het versterken van de circulariteit. Dit is te danken aan de zogenaamde milieuwinst-en-verlies rekening (EP&L) waar Kering al langer mee werkt. Daaruit blijkt dat een groot deel van de milieu-impact ligt in de productie van grondstoffen. Dus de materiaalkeuze, inclusief het circulair maken van materiaalgebruik is een belangrijke impact factor voor Kering. Toch kan ook Kering nog veel doen om materiaalgebruik en het ondernemingsmodel meer circulair te maken. We hebben de onderneming aangespoord tot snellere voortgang en het nog duidelijker communiceren over de aanpak, doelen en voortgang.

TJX Companies

We spraken met TJX in december 2023. TJX toonde interesse in onze zorgen en verwachtingen. Echter, de onderneming beroept zich ook op het specifieke businessmodel van 'koopjesjager' en de beperkte invloed die ze daarmee heeft op het productieproces van de goederen die ze verkoopt. Enerzijds is TJX met dit businessmodel voor veel grote kledingmerken een mogelijkheid om restpartijen nog te verkopen en daarmee afval of vernietiging te voorkomen. Anderzijds ontslaat de aankoop van deze goederen TJX niet van de verantwoordelijkheid om zelf ook actief bij te dragen aan de transitie naar een meer circulaire economie, ook in de ontwikkeling en productie van eigen-merk producten. Zo kan de onderneming scherpere criteria stellen ten aanzien van de producten die ze inkoop. Ook kan ze nog meer doen aan inzameling en verantwoorde verwerking van onverkochte producten. TJX vertelde over enkele initiatieven op gebied van circulariteit, maar dit is allemaal nog kleinschalig en afhankelijk van de lokale situatie en mogelijke regelgeving. We verwachten van TJX dat er een meer ambitieus en concreet beleid ontwikkeld wordt en dat over voortgang beter wordt gerapporteerd.

VF Corporation

Het eerste gesprek met VF Corp vond plaats in september. In het gesprek werd duidelijk dat de relevantie van het werken aan circulariteit bij VF al duidelijk op de agenda staat. De onderneming weet dat ongeveer 70% van de CO₂-emissies voor rekening komen van de gebruikte materialen. Efficiënter omgaan met materialen en meer gebruik maken van gerecycled materiaal kan de uitstoot per product aanzienlijk reduceren. VF werkt daarom met 3 principes voor circulair ontwerp en productie: design voor lange levensduur, voor beperking van afval en voor hergebruik van gebruikte materialen. Ook heeft VF een visie voor duurzaam materiaalgebruik ontwikkeld. We hebben VF gevraagd om in meer detail over deze aanpak, de concrete doelen en gerealiseerde voortgang te rapporteren.

Zalando

Met Zalando spraken we in december. De onderneming informeerde ons dat ze werkt aan het directer integreren

van de duurzaamheidsstrategie in de activiteiten. Onderdeel daarvan is om op productniveau betere duurzaamheidsdata te hebben en deze ook toe te passen in product design. Ook wordt er gewerkt aan nieuwe doelen voor de strategie. Aangezien Zalando vooral producten van andere merken verkoopt, hebben we de onderneming ook gevraagd hoe ze die merken aanspoort tot meer circulariteit. Zalando gaf aan veel te verwachten van nieuwe Europese wetgeving voor duurzaamheid in de kledingsector. Voor het werken aan meer circulaire producten en processen kijkt Zalando ook nadrukkelijk naar relevante initiatieven in de sector. Dit geldt ook voor indicatoren voor rapportage over voortgang in relatie tot nieuwe wetgeving op dit gebied, zoals de Europese CSRD.

Vervolg

In de eerste helft van 2024 willen we in ieder geval spreken met Inditex en Fast Retailing. Voor de andere ondernemingen zullen we een volgend gesprek plannen na publicatie van hun nieuwe duurzaamheidsverslag.

4.6. Escalatieoverzicht

Wanneer in het normatieve of thematische engagementprogramma onvoldoende resultaten worden geboekt kan SPH de druk op ondernemingen verhogen door middel van het escaleren van onderwerpen naar de aandeelhoudersvergadering.

Onderstaande tabel geeft weer welke escalatiemaatregelen die in de tweede helft van 2023 in het normatieve engagementprogramma zijn genomen.

TABEL 4.6.1

Onderneming	Reden van escalatie	Genomen maatregel
Uber Technologies, Inc.	Status oranje (vermeende schending). Dialoog loopt sinds 2019, maar nog steeds geen maatregelen genomen.	Aandeelhoudersresolutie 'Driver Health & Safety' ingediend voor AVA 2024

In de eerste helft van 2024 zullen veel aandeelhoudersvergaderingen plaatsvinden, wat mogelijkheden biedt voor escalatie. Alle normatieve

dialogen die in aanmerking komen voor escalatie zijn opgenomen in onderstaande tabel.

TABEL 4.6.2

Onderneming	Reden van escalatie
Alibaba Group Holding Limited	Status oranje (vermeende schending). Dialoog loopt sinds 2021, maar onderneming is onvoldoende responsief.
Amazon.com, Inc.	Status rood (geverifieerde schending).
Barrick Gold Corporation	Status oranje (vermeende schending). Dialoog loopt sinds 2009, maar nog steeds geen maatregelen genomen in Papa New Guinea.
Uber Technologies, Inc.	Status oranje (vermeende schending). Dialoog loopt sinds 2019, maar nog steeds geen maatregelen genomen.

Onderstaande tabel geeft weer welke escalatiemaatregelen in de tweede helft van 2023 zijn genomen binnen het thematische engagementprogramma.

TABEL 4.6.3

Onderneming	Thema	Genomen escalatiemaatregelen
Coca Cola Company	Access to Nutrition	Aandeelhoudersresolutie ingediend voor AVA 2024
Hydro One	Reductie CO ₂ uitstoot	Escalatiebrief verstuurd.
Southwest Airlines	Reductie CO ₂ uitstoot	Escalatiebrief verstuurd.
Rio Tinto	Klimaatadaptatie en water	Aandeelhoudersresolutie ingediend voor AVA 2024. Resolutie heeft het vereiste minimum aantal mede-indieners niet gehaald.

4.7. Collectieve initiatieven

Waar mogelijk en gewenst is SPH, vertegenwoordigd door Achmea IM, betrokken bij andere vormen van dialoog. Met andere beleggers worden dan bijvoorbeeld de krachten gebundeld voor een collectief engagement. Deze dialogen zijn vaker gericht op sectoren, specifieke onderwerpen (bijvoorbeeld remuneratie of CO₂-uitstoot) of overheden en andere regelgevende instanties..

Collectieve initiatieven en investor statements

In onderstaande tabel wordt een overzicht gegeven van alle initiatieven waar SPH steun aan heeft verleend.

Hieronder introduceren we de initiatieven die het afgelopen half jaar zijn ondertekend.

SPH is actief in een aantal (inter)nationale samenwerkingsverbanden ter bevordering, ontwikkeling of uitdraging van Maatschappelijk Verantwoord Beleggen. Daarnaast is SPH ondertekenaar van een aantal initiatieven, waaronder investor statements, die belangrijk zijn voor de identiteit van de eigen organisatie of die van onze klanten. Ten slotte trekt SPH op met andere institutionele beleggers, bijvoorbeeld waar de collectieve dialoog effectiever is dan de individuele.

Hieronder bespreken we initiatieven die het afgelopen halfjaar door SPH zijn gesteund. Daarnaast noemen we waar relevant ontwikkelingen rond eerder gesteunde initiatieven.

FAIRR engagementprogramma eiwittransitie

De veehouderij is verantwoordelijk voor 20 procent van alle broeikasgasemissies veroorzaakt door de mens, maar ook voor ontbossing, antibiotica-resistentie en bodemwatervervuiling. De druk op de productie van dierlijke eiwitten neemt toe, met daarbij ook de kosten voor de maatschappij. De noodzaak van gediversifieerde portefeuilles van eiwitten, met ook plantaardige, kunstmatige en alternatieve eiwitten groeit steeds meer. FAIRR (Farm Animal Investment Risk & Return) is daarom een engagement traject gestart met als doel om klimaatstrategieën en diverse eiwitportfolio's te integreren bij 20 grote voedselproducten en detailhandelaren.

Investor statement tabakspreventie

In september 2023 riepen 57 toonaangevende financiële instellingen waaronder Achmea IM, de lidstaten van de Verenigde Naties(VN) op tot snellere uitvoering van het Kaderverdrag inzake tabaksontmoediging van de Wereldgezondheidsorganisatie (WHO FCTC). Deze financiële instellingen, waaronder banken, pensioenfondsen, verzekeraars en vermogensbeheerders, zetten zich in voor bewustwording van de talrijke voordelen van tabaksontmoediging. De verklaring werd tijdens een side event van de Algemene Vergadering van de VN officieel overhandigd aan het secretariaat van het WHO FCTC door Annette van der Krogt, Hoofd Verantwoord Beleggen bij Achmea IM.

TABEL 4.7.1 OVERZICHT COLLECTIEVE ACTIVITEITEN SPH

Initiatief	Rol	Speerpunt	Samenwerking	Sinds
FAIRR engagementprogramma eiwittransitie	Investor statement en collectieve dialoog	Klimaat	Farm Animal Investment Risk & Return (FAIRR) initiative	H2 2023
Investor statement tabakspreventie	Investor statement	Gezondheid	Tobacco Free Portfolios	H2 2023
Investor statement van VBDO om reductie van 'single use plastics', productie en consumptie te realiseren in de consumentenproducten en supermarktsector	Investor statement	Natuur & Mileu	Vereniging van Beleggers voor Duurzame Ontwikkeling	H1 2023
Investor statement van Sycomore AM en Axa Investment Managers om ondernemingen in de media, internet en gaming sector de risico's en impacts van technologie op geestelijke gezondheid en mentale welzijn te verminderen en monitoren	Investor statement	Gezondheid	Sycomore AM en Axa Investment Managers	H1 2023
Investor statement namens WBA aan olie- en gasbedrijven uit het 'Just Transition Assessment'	Investor statement	Arbeidsnormen	World Benchmarking Alliance	H1 2023
Chemscore: engagementprogramma chemische producten	Collectieve dialoog	Natuur & Mileu	Aviva	H2 2022
Investor statement toegang tot medicijnen in beloningsbeleid voor bestuurders	Investor statement	Gezondheid	Initiatief van Achmea IM	H2 2022

Initiatief	Rol	Speerpunt	Samenwerking	Sinds
Investor statement ter ondersteuning van wetgeving tegen ontbossing in de Verenigde Staten	Investor statement	Natuur & Mileu	ShareAction	H2 2022
Mentale gezondheid op de werkvloer	Investor statement en collectieve dialoog	Gezondheid; Arbeidsnormen	CCLA Investment Management	H2 2022
Investor statement gericht aan overheden over de aanpak van de klimaatcrisis	Investor statement	Klimaat	The Investor Agenda	H2 2022
Longterm Investors in People's Health (LIPH)	Deelnemer	Gezondheid	ShareAction	H1 2022
Healthy markets initiative	Deelnemer	Gezondheid	ShareAction	H1 2021

4.8. ESG Nederland

Nederlandse beursgenoteerde bedrijven zijn belangrijke actoren in de Nederlandse samenleving als werkverschaffers, centra voor innovatie en als bron van economische activiteit. Aandeelhouders hebben een controlerende rol en beïnvloeden via hun stembeleid en dialoog het ondernemingsbeleid. Vanwege de belangrijke rollen die Nederlandse beursgenoteerde ondernemingen spelen is het relevant om extra aandacht te leggen op deze specifieke groep van ondernemingen via een permanente dialoog.

Nederlandse beursgenoteerde ondernemingen hebben de speciale aandacht van Nederlandse institutionele beleggers, vanwege de directe sociaaleconomische belangen die de ondernemingsactiviteiten met zich mee brengen. Belangrijke strategische besluiten van Nederlandse beursgenoteerde ondernemingen, zoals fusies en overnames, kunnen significante effecten hebben op lokale werkgelegenheid, de concurrentiepositie van de onderneming en duurzame langetermijnwaardecreatie. Ook beloningsvoorstellen of (her)benoemingen van bestuurders leiden regelmatig tot maatschappelijke discussie. Wij hechten er dan ook grote waarde aan om op structurele wijze de dialoog te voeren met Nederlandse beursgenoteerde ondernemingen. Hierbij toetsen wij de beleidsvoorstellen aan de uitgangspunten en best-practices van de Nederlandse Corporate Governance Code (herzien in 2022), en aan de Nederlandse Stewardship Code (sinds 1 januari 2019). Bij het voeren van de dialogen trekken wij zoveel mogelijk op in collectief verband, verenigd in Eumedion.

De principes uit de Stewardship Code bieden ons als institutionele beleggers de mogelijkheid verantwoording af te leggen aan deelnemers en klanten over de wijze waarop wij als betrokken belegger invulling geven aan onze aandeelhoudersrechten. De Stewardship Code is in lijn met de verantwoordelijkheden die voor aandeelhouders gelden ten aanzien van transparantie rond het betrokkenheidsbeleid en stembeleid, zoals vastgelegd in de EU-richtlijn aandeelhoudersrechten (Shareholders' rights directive). De code onderstreept ook het belang van aandeelhoudersbetrokkenheid voor het streven naar duurzame langetermijnwaardecreatie van de Nederlandse beursondernemingen, zoals vastgelegd in de Nederlandse Corporate Governance Code. Daarnaast verlangt de Stewardship Code van institutionele beleggers de bereidheid om, eventueel samen met andere institutionele beleggers, een constructieve dialoog aan te gaan met de Nederlandse beursondernemingen en met andere belanghebbenden.

³¹ Rentabiliteitsratio voor de lange termijn waarmee gemeten wordt hoe effectief een onderneming zijn kapitaal benut. Het getal vertelt wat de winst is die iedere geïnvesteerde euro (of andere munteenheid) heeft opgeleverd.

³² Vrije kasstroom komt overeen met de hoeveelheid geld die door de onderneming wordt gegenereerd met haar huidige activiteiten. Het is geld dat daadwerkelijk beschikbaar is na betaling van de investeringen die nodig zijn om de productie in stand te houden of te ontwikkelen (denk aan onderhoud, vaste kosten en ontwikkeling van activa).

³³ Betreft de aandeelhouderswaarde die wordt gemeten op basis van de koersevolving en de winstuitkering aan de aandeelhouders. Het relatieve element houdt in dat er wordt vergeleken met een referentiegroep waardoor er toch beloning kan plaatsvinden als je het als onderneming minder slecht hebt gedaan dan de andere ondernemingen in de referentiegroep.

Overzicht dialogen

In de tweede helft van 2023 is Achmea IM in Eumedion verband de dialoog gegaan met de volgende Nederlandse beursgenoteerde ondernemingen:

TABEL 4.8.1 DIALOGEN MET NEDERLANDSE BEURSGENOTEERDE ONDERNEMINGEN H2 2023

Onderneming	Besproken onderwerpen
KPN	Beloningsbeleid
Philips	Beloningsbeleid
Unilever	Beloningsbeleid

KPN

Met KPN is gesproken over de voorgenomen wijzigingen in het beloningsbeleid, welke op de AVA in 2024 ter stemming wordt voorgelegd.

Het toevoegen van de ratio Return on Capital Employed³¹ (ROCE) in het beloningsbeleid zien wij als een positieve stap. Het past goed bij de financiële ambities die KPN tijdens de Capital Markets Day heeft gepresenteerd. Ook wordt gewaardeerd dat er geen verhogingen worden voorgesteld in de korte- en langetermijn beloningen. We zijn geen voorstander van het gebruik van Free Cash Flow³² (FCF), in zowel de korte termijn als lange termijn beloning, omdat er twee keer beloning wordt gegeven voor dezelfde maatstaf. KPN gaf aan dat zij van mening zijn dat de FCF een compleet andere dynamiek heeft in de korte- en lange termijn beloning. We hebben de feedback gegeven dat er een goede uitleg moet komen in de vergaderstukken, die voorafgaand aan de AVA worden verspreid.

Wederom is gesproken over de nadelen van het gebruik van relatieve Total Shareholders Return³³ als prestatie maatstaf. KPN gaf aan dat Amerikaanse aandeelhouders juist veel waarde hechten aan deze prestatie maatstaf. KPN probeert de belangen van alle aandeelhouders te laten meewegen.

Momenteel staat DSM opgenomen in de referentiegroep. Wij zijn van mening dat DSM hieruit gehaald moet worden, vanwege de verhuizing van DSM en de aanpassingen in het beloningsbeleid. De onderneming is niet meer vergelijkbaar. KPN gaat dit aanpassen. KPN heeft ook toegezegd meer transparantie te bieden in het beloningsverslag. Ze gaven aan bereid te zijn voortaan op ex-post basis de specifieke doelstellingen per financiële korte termijn en lange termijn-prestatie maatstaf weer te geven, met daarbij ook de behaalde prestatie per maatstaf. Op die manier kunnen aandeelhouders beoordelen of de

doelstellingen ook voldoende uitdagend zijn gesteld. Wij zijn blij met deze toezegging.

Philips

Met Philips is gesproken over de voorgenomen wijzigingen in het beloningsbeleid. De belangrijkste wijzigingen zijn:

1. een groter gewicht van de niet-financiële maatstaven en ESG-prestaties in respectievelijk de Annual Incentive en de Long-Term Incentive (LTI),
2. de mogelijkheid om - afhankelijk van de prestaties van de onderneming - het targetniveau van de Annual Incentive met 20%-punten te verhogen vanaf 2025,
3. een expliciete toezegging in het beleid dat de uitbetaling in lijn is met de prestaties van de onderneming en het belang van de aandeelhouder in het geval aanpassingen op de financiële maatstaven in de Annual Incentive worden toegepast,
4. afschaffing van het onder de mediaan vesten van de relatieve Total Shareholder Return-maatstaf,
5. aanscherping van de claw back³⁴ -bepalingen,
6. opname van kleinere Europese en Amerikaanse ondernemingen in de referentiegroep voor de arbeidsmarkt (als gevolg van de daling van de beurswaarde van Philips),
7. verhoging van de honorering van commissarissen met maximaal 15%.

We hebben onze steun uitgesproken wat betreft de voorstellen 1, 3, 4, 5, 6 en 7.

Met betrekking tot voorstel 2 hebben we onze zorgen geuit en op een aantal punten feedback gegeven. Dit vanwege de algehele prestaties van Philips en het gebrek aan transparantie over en rek in de voorgestelde ESG-doelstellingen in de LTI. Philips heeft aangegeven onze feedback nader te gaan bespreken en komt met een tweede versie van het voorstel begin 2024.

Unilever

Met Unilever is gesproken over de volgende onderwerpen:

- Beloningsverslag – evaluatie uitkomst AVA;
- Beloningsbeleid.

Tijdens de AVA 2023 werd het beloningsverslag van Unilever verworpen met 42% Tegen stemmen van aandeelhouders. Uit de ontvangen feedback kwam als voornaamste reden naar voren de aanpak van Unilever ten aanzien van het vaststellen van de beloning van de nieuwe CEO bij zijn aanstelling. Aandeelhouders hadden liever een graduele stijging gezien. Met het oog op deze feedback heeft de Commissie besloten om de vaste beloning van de CEO voor de komende twee jaar te bevriezen. Daarom zal hij niet in aanmerking komen voor een verhoging van de vaste beloning in 2024 en 2025 en zal de Commissie het niveau van zijn vaste beloning opnieuw bekijken in 2026. Deze benadering van het beperken van verhogingen in de eerste

³⁴ Bepalingen wanneer beloning teruggeworpen kan worden.

jaren na benoeming is bedoeld om de voorkeur van de aandeelhouders weer te geven en in lijn te brengen met hun voorkeur zoals tijdens gesprekken weergegeven om de marktconforme beloning te bereiken in 2-3 jaar na benoeming.

Tijdens het overleg is Unilevers voorstel voor het aangepaste beloningsbeleid besproken, wat ter stemming zal worden gebracht op de AVA in 2024. Het beleid omvat twee belangrijke wijzigingen:

1. wijzigingen in de referentiegroep voor beloningsmaatstaven en
2. wijzigingen in prestatie maatstaven en wegingen die worden gebruikt in de jaarlijkse bonus en het prestatieaandelenplan (PSP).

We hebben onze bezorgdheid geuit over de belonings referentiegroep en de verlaging van de Sustainability Progress Index-weging (SPI, verlaging van 25% naar 15%) binnen het beloningsbeleid. Vooral dat laatste voorstel zal een negatief signaal afgeven met betrekking tot Unilevers strategie onder het nieuwe leiderschap. Gezien de reeds sterke focus op financieel rendement zien wij geen dwingende reden om de weging van de SPI te verlagen. Verder hebben we Unilever aangemoedigd om haar referentiegroep te herzien, zodat deze een wereldwijde en strategisch afgestemde referentiegroep vormt, in plaats van de huidige Amerikaanse/Europese subset die wordt gebruikt. Wij zijn van mening dat de huidige benchmark geen rekening houdt met de concurrentie op de arbeidsmarkt vanuit Azië en Latijns-Amerika en ook niet Unilevers groeivisie weerspiegelt om een 'duurzaamheidsleider' te worden. Verder hebben we Unilever aangemoedigd een redelijke mate van zekerheid (en geen beperkte zekerheid) te verkrijgen van de externe accountant voor haar SPI-gegevens. Bij de publicatie van de definitieve stukken zal duidelijk worden of Unilever aanpassingen heeft doorgevoerd.

5. Betrokken aandeelhouderschap: stemmen & corporate governance

SPH ziet het als haar plicht van haar stemrecht gebruik te maken om waar nodig en waar mogelijk het belang van SPH, haar deelnemers en de maatschappij te beschermen. De UNPRI en de UN Global Compact/OESO richtlijnen vormen bij het stembeleid van SPH het uitgangspunt. Voor de illiquide portefeuillecomponenten privaat vastgoed en infrastructuur heeft SPH geen eigen stemrecht. SPH belegt voor deze categorieën in fondsen waarbij de uitoefening van stemrecht of recht op posities in een RvC is uitbesteed aan de manager van deze beleggingen. SPH zal zich een beeld vormen van wat de huidige praktijk is bij deze beleggingen en in hoeverre dit strookt met de eigen MVB-overtuigingen.

Corporate governance, of goed ondernemingsbestuur, heeft betrekking op de verhoudingen tussen de verschillende actoren van een onderneming zoals de Raad van Bestuur (RvB), de Raad van Commissarissen (RvC), aandeelhouders en andere belanghebbenden. Rekenschap, transparantie en toezicht spelen hierbij een centrale rol. SPH belegt onder andere in beursgenoteerde ondernemingen en is daardoor ook aandeelhouder. Door actief gebruik te maken van aandeelhoudersrechten kan SPH invloed uitoefenen op de onderneming. Het gaat hierbij om het benoemen van bestuurders, het goedkeuren van jaarstukken en in sommige gevallen kan het zich uitspreken over het beloningsbeleid. SPH doet dit onder andere door deel te nemen aan de besluitvorming op de aandeelhoudersvergadering (stemmen). Door gebruik te maken van het stemrecht kunnen de beleggingsfondsen invloed uitoefenen op ondernemingen en invloed aanwenden om een betere corporate governance te stimuleren bij de ondernemingen. Een goede corporate governance draagt bij aan de lange termijn waardecreatie.

5.1. SPH als actief aandeelhouder

De Nederlandse Corporate Governance Code schrijft voor dat institutionele beleggers zoals pensioenfondsen een beleid moeten hebben ten aanzien van het stemmen op aandeelhoudersvergaderingen van beursgenoteerde ondernemingen waarin zij beleggen. Daarbij wordt van de institutionele belegger gevraagd om minstens eenmaal per jaar aan te geven hoe invulling wordt gegeven aan het stembeleid. Daarnaast stelt de Corporate Governance Code dat de institutionele belegger minimaal eenmaal per kwartaal moet aangeven hoe hij stemde op de aandeelhoudersvergaderingen. In bijlage 2 vindt u de volledige tekst van de relevante bepalingen voor institutionele beleggers van de Nederlandse Corporate Governance code.

SPH voldoet aan de bepalingen van de Corporate Governance Code. Op de website van SPH zijn de volgende documenten te vinden:

1. Stembeleid;
2. Stemverslag van de voorgaande kwartalen en het afgelopen halfjaar;
3. Rapportagetool waarbij gerapporteerd wordt hoe gestemd is per aandeelhoudersvergadering.

5.2. Stemgedrag SPH

Achtergrond

De tweede helft van het jaar is altijd een rustige stemperiode. In het vierde kwartaal vindt in Australië en Nieuw-Zeeland de piek van het aandeelhoudersvergaderingen seizoen plaats.

Stemactiviteiten van SPH

Wij stemden in het afgelopen halfjaar op 956 vergaderingen op totaal 7.808 agendapunten. Er wordt niet altijd met het management van de onderneming meegestemd. Er is 20% tegen het management gestemd. Zie onderstaande voor een overzicht van de managementvoorstellen en de regionale verdeling van vergaderingen over H2 2023.

TABEL 5.2.1 MANAGEMENTVOORSTELLEN H2 2023

	Managementvoorstellen ¹	
	Totaal	% Tegen
Audit gerelateerd	508	7%
Aandelen gerelateerd	711	7%
Statuten gerelateerd	182	14%
Beloning	1389	25%
Benoemingen	3338	21%
Bestuurders gerelateerd	401	12%
Klimaat	2	0%
Overig	46	11%
Beleggingsfondsen	1	0%
Geen research	151	97%
Niet-routinematig	101	7%
Routine	522	5%
Sociaal	43	2%
Strategische transacties	197	8%
Overname gerelateerd	150	8%

¹ Zie de bijlagen voor een verdere beschrijving van de type voorstellen.

TABEL 5.2.2 REGIONALE VERDELING H2 2023

Land	Aantal
Australia	152
Austria	6
Belgium	8
Bermuda	20
Brazil	1
Canada	14
Cayman Islands	25
China	75
Colombia	1
Cyprus	2
Denmark	3
Finland	1
France	7
Germany	10
Greece	2
Guernsey	3

Hong Kong	5
India	53
Indonesia	2
Ireland	7
Israel	61
Italy	10
Japan	74
Jersey	4
Luxembourg	4
Malaysia	6
Marshall Isl	1
Mexico	1
Netherlands	10
New Zealand	7
Norway	4
Poland	1
Portugal	1
Russia	0
Singapore	15
South Africa	14
South Korea	2
Spain	2
Sweden	12
Switzerland	4
Taiwan	1
Thailand	3
Turkey	3
USA	217
United Kingdom	100
Virgin Isl (UK)	2

Op de website van SPH kunt u via het Vote Disclosure Systeem vinden hoe we gestemd hebben per aandeelhoudersvergadering.

Achmea IM voert ons stembeleid uit en past voor elke steminstructie het eigenop maat gemaakte stembeleid toe. Achmea IM maakt bij het uitoefenen van stemrechten gebruik van het stemplatform en analyses van Institutional Shareholder Services (ISS). Het stembeleid wordt doorlopend geactualiseerd op basis van wereldwijde trends op het gebied van corporate governance, ons stemgedrag bij controversiële agendapunten en overige actualiteiten.

Voordat de definitieve stem wordt uitgebracht analyseren we een selectie van de voorstellen op individuele basis. Het uiteindelijke besluit wordt genomen op basis van de specifieke feiten en omstandigheden van het agendapunt.

5.3. Agenderingsrecht aandeelhouders

Op aandeelhoudersvergaderingen kunnen aandeelhouders een voorstel agenderen, mits wordt voldaan aan de voorwaarden van het lokaal geldende agenderingsrecht. Deze aandeelhoudersresoluties kunnen onder meer betrekking hebben op de thema's milieu & gezondheid, mensenrechten, goed bestuur. In het afgelopen halfjaar hebben wij 106 aandeelhoudersresoluties beoordeeld en onze stem uitgebracht.

Wij toetsen de afzonderlijke aandeelhoudersvoorstellen op inhoud, wenselijkheid, werkbaarheid en effect. Dat betekent dat wij niet in alle gevallen voor een resolutie zullen stemmen, ook al past deze binnen onze speerpuntthema's.

TABEL 5.3.1 AANDEELHOUDERSVOORSTELLEN H2 2023

	Aandeelhoudersvoorstellen ¹	
	Totaal	% Tegen
Audit gerelateerd	6	0%
Statuten gerelateerd	3	100%
Beloning	11	73%
Corporate Governance	2	0%
Benoemingen	54	57%
Bestuurders gerelateerd	12	50%
Duurzaamheid	3	100%
Klimaat	3	0%
Overig	2	50%
Niet-routinematig	3	33%
Routine	1	100%
Sociaal	6	17%

¹ Zie de bijlagen voor een verdere beschrijving van de type voorstellen.

Resoluties

Sociaal

Microsoft Corporation

In het aandeelhoudersvoorstel wordt Microsoft Corporation verzocht een rapport omtrent mensenrechten te publiceren, waarin de gevolgen worden beoordeeld van het vestigen van Microsoft cloud datacenters in landen waar mensenrechten een belangrijke punt van zorg zijn. De indieners van het voorstel uiten hun bezorgdheid over de plannen van Microsoft om datacenters uit te breiden in landen die negatief benoemd worden in landenrapporten van het Amerikaanse Ministerie van Buitenlandse Zaken, waaronder Saoedi-Arabië.

Microsoft publiceert haar mensenrechtenbeleid in het Global Human Rights Statement, Human Rights Annual Report en in de openbare verklaring "Operating datacenters

in landen of regio's met uitdagingen op het gebied van mensenrechten". Hoewel Microsoft verklaart dat de installatie van het datacenter in overeenstemming zal zijn met haar toezeggingen om fundamentele mensenrechten te beschermen, hebben ze niet bekendgemaakt hoe deze garanties worden nagekomen of gehandhaafd.

De indieners van het voorstel brengen terechte zorgen naar voren over mogelijke medeplichtigheid aan mensenrechtenschendingen in risicolanden, wat de reputatie, juridische en personeelsrisico's zou kunnen vergroten. Naarmate de onderneming meer datacenters bouwt, zou aanvullende transparantie over het due diligence-proces van de onderneming, aandeelhouders helpen om risico's beter te beoordelen. Om deze reden heeft SPH VOOR het voorstel gestemd. Het voorstel heeft 32,9% steun van de aandeelhouders ontvangen. De onderneming zal dus met een reactie op het voorstel dienen te komen.

6. Impact beleggen

Impact beleggingen, ook wel beleggingen in oplossingen genoemd, zijn beleggingen die naast een financiële doelstelling ook een concreet meetbare maatschappelijke doelstelling hebben. In dit hoofdstuk rapporteren wij over de omvang van onze impact beleggingen en de gerealiseerde impact.

6.1. Zorgvastgoed

Wij hebben het initiatief genomen om een fonds op te zetten dat er volledig op is gericht om betaalbaar en duurzaam zorgvastgoed in Nederland te realiseren: het Apollo Zorgvastgoedfonds. Dit fonds investeert in zorgvastgoed, waaronder eerstelijnszorgcentra. De fondsmanager is lid van GRESB (benchmark voor duurzaam vastgoed) en heeft de UNPRI ondertekend.

SPH is er in geslaagd om het volledige initiële doelvermogen van EUR 80 miljoen te beleggen en heeft het fonds daarmee een goede start gegeven. Het Apollo Zorgvastgoedfonds heeft inmiddels meer geïnteresseerde partijen aangetrokken om zo haar impact te vergroten. De investeringen van het fonds zijn onder te verdelen in drie categorieën: beschermd wonen, verpleegcomplexen en gezondheidscentra.

TABEL 6.1.1 OMVANG VAN HET FONDS

Beschermd wonen	Verpleegcomplexen	Gezondheidscentra
€ 24.060.000	€ 132.410.000	€ 79.830.000
2 objecten	12 objecten	15 objecten
122 woningen	491 studio's	61 praktijken
183 bewoners	491 bewoners	131.150 cliënten
		61 huisartsen

Naast de omvang en de opbouw van de portefeuille houden wij ook in de gaten wat de impact is op de zorgaanbieders (financierbaarheid, relatietermijn en tevredenheid) op de gebruikers (betaalbaarheid, tevredenheid en veiligheid) en op de omgeving (tevredenheid en duurzaamheid).

7. Bijlagen

7.1. Uitgangspunten van het Global Compact van de Verenigde Naties

Het UN Global Compact verlangt van bedrijven dat zij binnen hun invloedssfeer een aantal kernwaarden op het gebied van mensenrechten, arbeidsnormen, milieu en anticorruptie omarmen, ondersteunen en uitoefenen. Bedrijven die het VN Global Compact initiatief onderschrijven, verbinden zich ertoe de onderstaande doelstellingen en waarden te steunen bij het uitvoeren van hun activiteiten:

Mensenrechten

1e principe: Bedrijven dienen binnen de eigen invloedssfeer de internationaal vastgelegde mensenrechten te ondersteunen en te respecteren; en

2e principe: er voor te zorgen dat zij niet medeplichtig zijn aan schendingen van de mensenrechten.

Arbeidsnormen

3e principe: Bedrijven dienen de vrijheid van vakvereniging en de effectieve erkenning van het recht op collectieve onderhandelingen te handhaven;

4e principe: alle vormen van verplichte en gedwongen arbeid te elimineren;

5e principe: zich in te spannen voor de effectieve afschaffing van kinderarbeid; en

6e principe: discriminatie met betrekking tot werk en beroep te bestrijden.

Milieu

7e principe: Bedrijven dienen het voorzichtigheidsbeginsel te hanteren met betrekking tot milieukwesties;

8e principe: initiatieven te ondernemen om grotere verantwoordelijkheid op milieugebied te bevorderen; en

9e principe: de ontwikkeling en verspreiding van milieuvriendelijke technologieën te stimuleren.

Anticorruptie

10e principe: Bedrijven dienen alle vormen van corruptie, inclusief afpersing en omkoping, tegen te gaan.

De principes van het UN Global Compact zijn gebaseerd op internationale verdragen, onder andere afgeleid van de Universele verklaring van de rechten van de mens, de verklaring van de Internationale Arbeidsorganisatie (ILO) inzake de fundamentele arbeidsrechten, en van de verklaring van Rio met betrekking tot milieu en ontwikkeling.

7.2. Relevante bepalingen Nederlandse Corporate Governance Code (2022 versie)

Principe 4.1 De algemene vergadering

De algemene vergadering kan een zodanige invloed uitoefenen op het beleid van het bestuur en de raad van commissarissen van de vennootschap, dat zij een volwaardige rol speelt in het systeem van checks and balances binnen de vennootschap. Goede corporate governance veronderstelt een volwaardige deelname van aandeelhouders aan de besluitvorming in de algemene vergadering.

Relevante best practice bepalingen

4.1.1 Het toezicht van de raad van commissarissen op het bestuur omvat mede het toezicht op de verhouding met aandeelhouders.

4.1.5 Indien een aandeelhouder een onderwerp op de agenda heeft laten plaatsen, licht hij dit ter vergadering toe en beantwoordt hij zo nodig vragen hierover.

4.1.6 Een aandeelhouder oefent het agenderingsrecht slechts uit nadat hij daaromtrent in overleg is getreden met het bestuur. Wanneer één of meer aandeelhouders het voornemen hebben de agendering te verzoeken van een onderwerp dat kan leiden tot wijziging van de strategie van de vennootschap, bijvoorbeeld door het ontslag van één of meer bestuurders of commissarissen, wordt het bestuur in de gelegenheid gesteld een redelijke termijn in te roepen om hierop te reageren (de responstijd). De mogelijkheid van

het inroepen van de responstijd geldt ook voor een voornemen als hiervoor bedoeld dat strekt tot rechterlijke machtiging voor het bijeenroepen van een algemene vergadering op grond van artikel 2:110 BW. De desbetreffende aandeelhouder respecteert de door het bestuur ingeroepen responstijd, bedoeld in best practice bepaling 4.1.7.

Principe 4.3 Uitbrengen van stemmen

Deelname van zoveel mogelijk aandeelhouders aan de besluitvorming in de algemene vergadering is in het belang van de checks and balances van de vennootschap. De vennootschap stelt, voor zover het in haar mogelijkheid ligt, aandeelhouders in de gelegenheid op afstand te stemmen en met alle (andere) aandeelhouders te communiceren

Relevante best practice bepalingen

4.3.1 Aandeelhouders, waaronder institutionele beleggers (pensioenfondsen, verzekeraars, beleggingsinstellingen, vermogensbeheerders), oefenen hun stemrecht geïnformeerd en naar eigen inzicht uit. Institutionele beleggers die gebruik maken van stemadviseurs (i) stimuleren dat deze stemadviseurs bereid zijn met de vennootschap in dialoog te gaan omtrent hun stembeleid, stemrichtlijnen en stemadviezen, en (ii) zorgen ervoor dat hun stemmen in lijn met hun eigen stembeleid worden uitgebracht.

4.3.5 Institutionele beleggers geven invulling aan principe 4.4 (Aandeelhouders, waaronder institutionele beleggers, onderkennen het belang van een strategie gericht op duurzame lange termijn waardecreatie van de vennootschap en de met haar verbonden onderneming) bij het opstellen van hun betrokkenheidsbeleid. Institutionele beleggers plaatsen hun betrokkenheidsbeleid op hun website.

4.3.6 Institutionele beleggers plaatsen ten minste jaarlijks op hun website een verslag van de uitvoering van hun betrokkenheidsbeleid. Daarin wordt in ieder geval een algemene beschrijving gegeven van hun stemgedrag, alsmede een toelichting op de belangrijkste stemmingen en het gebruik van de diensten van stemadviseurs. Daarnaast brengen institutionele beleggers ten minste eenmaal per kwartaal op hun website verslag uit of en hoe zij als aandeelhouder hebben gestemd, per individuele vennootschap en per stempunt. In het verslag geven institutionele beleggers inzicht in de kernpunten van de dialogen die zij met vennootschappen hebben gevoerd.

7.3. Categorieën voorstellen aandeelhoudersvergaderingen

TABEL 7.3.1

Categorie	Toelichting
Aandelen gerelateerd	O.a. uitgifte aandelen, speciale rechten, share classes
Audit gerelateerd	O.a. benoeming accountants, accountant fees
Beleggingsfondsen	Bepalingen omtrent beleggingsfondsen
Beloning	O.a. beloningsbeleid, beloning zelf, say on pay enz
Benoemingen	O.a. benoeming RvB, RvC
Bestuurders gerelateerd	O.a. benoeming commissies, beloning commissies, aanpassen termijn bestuurders, enz
Corporate Governance	O.a. aanpassen aandeelhoudersrechten, stembepalingen
Duurzaamheid	O.a. duurzaamheidsonderwerpen zoals rapportages, verantwoordelijkheid. Met name aandeelhoudersvoorstellen op het gebied van duurzaamheid bevat zowel klimaat als sociaal mix.
Klimaat	Say on Climate en aandeelhoudersvoorstellen op het gebied van klimaat
Niet-routinematig	O.a. proxy contest kosten, speciale rapporten, additionele allocatie
Overig	
Geen research	Agendapunten waar geen onderliggende documentatie voor aanwezig is vanuit de onderneming
Overname gerelateerd	O.a. Aanpassen statuten tegen overname, supermajority vote instellen, control shares
Routine	O.a. AGM bepalingen, dividend, belasting
Sociaal	O.a. goedkeuring donaties goede doelen, politieke donaties en aandeelhoudersvoorstellen op het gebied van Sociaal
Statuten gerelateerd	O.a. aanpassen van de statuten
Strategische transacties	O.a. fusie overeenkomst, verkoop van assets

7.4. Toelichting Implementatie ESG Due Diligence

Als ondertekenaar van het IMVB-convenant voor pensioefondsen maakt SPH een gepaste, zorgvuldige inschatting (due diligence) van de risico's in relatie tot bedrijven waarin wordt belegd. Er wordt met name gekeken of deze bedrijven zich houden aan maatschappelijk verantwoord ondernemingsgedrag (responsible business conduct). Periodiek voert SPH een screening uit op de bedrijven in haar beleggingsportefeuille om te onderzoeken of zij zich schuldig maken aan het schenden van internationale normen of dat er sprake is van potentiële schending daarvan. De ESG due diligence screening die SPH uitvoert is er op gericht om de negatieve impact op duurzaamheidsfactoren (dus negatieve impact voor samenleving en milieu in de beleggingsportefeuille en bij potentiële beleggingen) te identificeren en analyseren.

ESG due diligence cyclus³⁵

Stap 1 – Integreer maatschappelijk verantwoord ondernemen in beleid en managementsystemen

Als belegger onderschrijft SPH de ESG due diligence-stappen conform het OESO-richtsnoer.³⁶ Wij streven via onze beleggingen naar (maatschappelijke) lange termijn waardecreatie en identificeren en beoordelen aan de hand van een ESG due diligence screening de daadwerkelijke en potentiële negatieve impact in de beleggingsportefeuille. Deze ESG due diligence screening wordt uitgevoerd door Achmea Investment Management op basis van informatie van ESG-dataprovider ISS ESG.

Stap 2 – Identificeer en beoordeel negatieve gevolgen; en Stap 6 – Zorg voor herstelmaatregelen of werk hieraan mee

Bij het screenen van onze beleggingsportefeuille (aandelen en bedrijfsobligaties) worden (potentiële) negatieve impacts op samenleving en milieu geïdentificeerd. Hierbij wordt gekeken naar de impact van het gedrag van de onderneming op de samenleving en/of milieu en de ernst, schaal en onomkeerbaarheid van de schending. De uitkomsten van deze ESG due diligence screening worden

³⁵ Handreiking Prioriteiten Stellen in ESG Due Diligence. Zie: <https://www.imvoconvenanten.nl/-/media/imvo/files/verzekeringssector/prioriteiten-stellen-in-ESG-due-diligence.pdf?la=nl&hash=C837DAE4C2D99A1E9B788C6BDC475569>

³⁶ <https://mneguidelines.oecd.org/RBC-for-Institutional-Investors.pdf>: "Responsible business conduct for institutional investors"

gecategoriseerd naar thematische aandachtgebieden en beoordeeld op de mate van betrokkenheid van de onderneming en het effect op de samenleving of het milieu. De onderneming krijgt bij de beoordeling een kwalificatie van rood, oranje of groen op basis van de informatie van ISS ESG. Deze kwalificatie wordt vervolgens gebruikt bij de prioritering bij de thematisch aandachtsgebieden. Naast gezondheid en klimaat zijn de thematisch aandachtsgebieden voor SPH gerelateerd aan mensenrechten, arbeidsnormen, milieu en anti-corruptie. Ondernemingen die zich niet houden aan deze normen worden als (potentieel) risicovol beschouwd voor de samenleving of het milieu. Wanneer ondernemingen waarin wij beleggen negatieve impact hebben veroorzaakt c.q. daaraan hebben bijgedragen, verlangen wij dat zij herstelmaatregelen uitvoeren en/of benadeelden compensatie bieden c.q. daaraan bijdragen (Stap 6). Dit is een integraal onderdeel van het engagement proces. Zie ook stap 3.

Stap 3 – Stop, voorkom of beperk negatieve gevolgen

Wanneer ondernemingen in onze beleggingsportefeuille (potentieel) negatieve impact veroorzaken of dreigen te veroorzaken gebruiken wij onze invloed om deze negatieve impact te voorkomen en/of te mitigeren en indien nodig om herstelmaatregelen en/of compensatie mogelijk te maken. Dit doen wij via engagement, waar nodig en mogelijk oefenen we extra invloed uit door te stemmen op aandeelhoudersvergaderingen.

Stap 4 – Monitor praktische toepassingen en resultaten

De voortgang en impact van ons engagementbeleid ten aanzien van de geïdentificeerde negatieve impact wordt gemonitord via een halfjaarlijkse rapportage.

Stap 5 – Communiceer hoe gevolgen worden aangepakt

In het MVB Halfjaarverslag legt SPH verantwoording af over de maatregelen die worden genomen om de (potentiële) negatieve impact op samenleving en milieu die in dit proces zijn geïdentificeerd te mitigeren. Dit gebeurt via de toelichting op de MVB-instrumenten zoals engagement, stemmen en uitsluiten.

7.5. Lijst van ondernemingen: Normatieve Dialogen

Onderneming	Dialogo geïnitieerd	Normschending
1 Acciona SA	15-1-2021	Mensenrechten
Acciona SA	15-1-2021	Milieu
2 Aecon Group Inc	15-1-2021	Mensenrechten
Aecon Group Inc	15-1-2021	Milieu
3 Alamos Gold, Inc.	17-7-2023	Milieu
4 Alibaba Group Holding Limited	17-4-2023	Corruptie
5 Alphabet Inc.	16-10-2023	Arbeidsnormen
Alphabet Inc.	16-10-2023	Corruptie
6 Alphabet Inc. Class C	15-7-2021	Arbeidsnormen
Alphabet Inc. Class C	16-10-2023	Mensenrechten
7 ALROSA PJSC	15-4-2021	Milieu
8 Amazon.com, Inc.	15-7-2022	Arbeidsnormen
Amazon.com, Inc.	15-7-2022	Arbeidsnormen
Amazon.com, Inc.	15-7-2022	Arbeidsnormen
Amazon.com, Inc.	15-7-2022	Arbeidsnormen
Amazon.com, Inc.	15-7-2022	Arbeidsnormen
Amazon.com, Inc.	15-7-2022	Arbeidsnormen
Amazon.com, Inc.	15-7-2022	Corruptie
9 AmerisourceBergen Corporation	15-1-2020	Mensenrechten
10 Amgen Inc.	17-7-2023	Mensenrechten
11 Anheuser-Busch InBev	15-7-2022	Arbeidsnormen
12 Baidu, Inc.	17-4-2023	Corruptie
13 Baker Hughes, a GE Company Class A	16-10-2023	Milieu
14 Banglalink Digital	15-10-2021	Arbeidsnormen
15 Barclays PLC	15-10-2022	Mensenrechten
16 Barrick Gold Corporation	15-7-2022	Mensenrechten
Barrick Gold Corporation	15-7-2022	Mensenrechten
Barrick Gold Corporation	15-7-2022	Milieu
Barrick Gold Corporation	15-7-2022	Milieu
17 Bunge Limited	17-4-2023	Milieu
18 Cardinal Health, Inc.	15-1-2020	Mensenrechten
19 Cargill, Inc.	15-10-2021	Milieu
20 Carrefour SA	15-4-2022	Arbeidsnormen
21 China Gas Holdings Limited	15-2-2023	Mensenrechten
22 China Molybdenum Co., Ltd.	15-4-2022	Arbeidsnormen
23 China Yangtze Power Co., Ltd.	15-10-2019	Milieu
24 Coca-Cola Amatil Limited	15-10-2022	Arbeidsnormen
25 Consolidated Edison, Inc.	17-4-2023	Milieu
26 CoreCivic, Inc.	15-7-2022	Arbeidsnormen

Onderneming	Dialogoog geïnitieerd	Normschending
CoreCivic, Inc.	15-7-2022	Mensenrechten
27 Daqo New Energy Corp.	15-7-2021	Arbeidsnormen
28 Delta Air Lines, Inc.	16-10-2023	Arbeidsnormen
29 Deutsche Bank AG	15-7-2021	Corruptie
30 Deutsche Bank AG /New York Branch/	15-7-2021	Corruptie
31 Electricite de France SA	15-2-2023	Corruptie
Electricite de France SA	15-2-2023	Milieu
Electricite de France SA	15-2-2023	Milieu
32 Empresas Copec SA	15-7-2022	Mensenrechten
33 Endo International Plc	15-1-2020	Mensenrechten
34 Enel SpA	16-10-2023	Mensenrechten
35 ENGIE SA	15-1-2017	Mensenrechten
ENGIE SA	15-1-2017	Milieu
36 Equitrans Midstream Corporation	17-4-2023	Milieu
37 Experian PLC	17-4-2023	Mensenrechten
38 Export-Import Bank of India	15-1-2022	Milieu
39 FAST RETAILING CO., LTD.	15-4-2022	Arbeidsnormen
40 FirstEnergy Corp.	15-4-2021	Corruptie
41 Fortescue Metals Group Ltd.	15-2-2023	Arbeidsnormen
42 General Dynamics Corporation	15-1-2020	Mensenrechten
43 G-III Apparel Group Ltd	15-7-2022	Arbeidsnormen
44 Golden Agri-Resources Ltd	15-4-2021	Mensenrechten
Golden Agri-Resources Ltd	15-4-2021	Mensenrechten
45 Hankook Tire & Technology Co., Ltd.	15-7-2022	Arbeidsnormen
46 Hino Motors, Ltd.	15-2-2023	Milieu
47 Hon Hai Precision Industry Co., Ltd.	15-10-2020	Arbeidsnormen
48 HUGO BOSS AG	15-4-2022	Arbeidsnormen
HUGO BOSS AG	15-4-2022	Arbeidsnormen
49 Hyundai Engineering & Construction Co. Ltd.	15-4-2022	Corruptie
50 Johnson & Johnson	15-1-2020	Corruptie
51 Kobe Steel, Ltd.	17-10-2022	Milieu
52 Kohl's Corporation	15-4-2022	Arbeidsnormen
53 Korian SA	15-4-2022	Mensenrechten
54 Lands' End Inc	15-7-2022	Arbeidsnormen
55 Lens Technology Co., Ltd.	15-7-2021	Arbeidsnormen
56 Levi Strauss & Co.	15-4-2022	Arbeidsnormen
57 LG Chem Ltd.	15-10-2022	Mensenrechten
58 LG Electronics, Inc.	15-7-2022	Arbeidsnormen
59 LM Ericsson Telefon AB	16-10-2023	Corruptie

Onderneming	Dialog geïnitieerd	Normschending
LM Ericsson Telefon AB	16-10-2023	Corruptie
LM Ericsson Telefon AB	16-10-2023	Corruptie
60 Loomis AB	17-10-2022	Arbeidsnormen
61 Lundin Mining Corporation	16-10-2023	Milieu
62 Macy's Inc	15-4-2022	Arbeidsnormen
63 Mattel, Inc.	16-10-2023	Mensenrechten
64 MAXIMUS, Inc.	15-4-2020	Arbeidsnormen
65 McKesson Corp.	15-1-2020	Mensenrechten
66 Meituan	15-1-2022	Corruptie
67 Meta Platforms, Inc.	28-3-2019	Mensenrechten
Meta Platforms, Inc.	15-7-2021	Arbeidsnormen
Meta Platforms, Inc.	15-7-2021	Arbeidsnormen
68 MMC Norilsk Nickel PJSC	15-7-2020	Milieu
69 Norfolk Southern Corporation	17-7-2023	Milieu
70 Nutrien Ltd.	15-1-2022	Mensenrechten
Nutrien Ltd.	15-1-2022	Milieu
71 Pegatron Corp	15-1-2021	Arbeidsnormen
72 Petroleos Mexicanos SA	15-10-2021	Milieu
73 Petróleos Mexicanos SA	15-10-2021	Milieu
74 PT Astra International Tbk	15-4-2021	Mensenrechten
75 PVH Corp.	15-4-2022	Arbeidsnormen
76 Rede D'Or Sao Luiz SA	16-10-2023	Arbeidsnormen
77 Repsol SA	15-10-2022	Mensenrechten
Repsol SA	15-10-2022	Milieu
78 Rheinmetall AG	15-4-2020	Mensenrechten
79 Rosneft Oil Co.	15-10-2019	Milieu
80 Saipem S.p.A.	16-10-2023	Milieu
81 SAMSUNG C&T CORPORATION	15-1-2021	Mensenrechten
SAMSUNG C&T CORPORATION	15-1-2021	Milieu
82 Schlumberger NV	16-10-2023	Milieu
83 Serco Group Plc	15-7-2021	Mensenrechten
84 Shikun & Binui Ltd	15-2-2022	Corruptie
85 Sienna Senior Living, Inc.	15-10-2020	Mensenrechten
86 SK Inc.	15-10-2021	Mensenrechten
87 SK Innovation Co., Ltd	17-2-2020	Corruptie
88 SNC-Lavalin Group, Inc.	15-1-2021	Mensenrechten
SNC-Lavalin Group, Inc.	15-1-2021	Milieu
89 Sociedad Química y Minera de Chile S.A. (SQM)	16-10-2023	Mensenrechten

Onderneming	Dialogoog geïnitieerd	Normschending
Sociedad Quimica y Minera de Chile S.A. (SQM)	16-10-2023	Milieu
90 Sony Group Corporation	15-10-2022	Arbeidsnormen
91 Stellantis NV	15-4-2022	Milieu
92 Subsea 7 S.A.	16-10-2023	Milieu
93 Sumitomo Corporation	15-1-2022	Arbeidsnormen
94 Target Corporation	15-4-2022	Arbeidsnormen
95 Telefonaktiebolaget LM Ericsson	16-10-2023	Corruptie
96 TENMA Corp.	15-10-2021	Corruptie
97 Tesla, Inc.	15-2-2023	Arbeidsnormen
Tesla, Inc.	15-2-2023	Mensenrechten
98 Teva Pharmaceutical Industries Ltd.	15-1-2020	Mensenrechten
99 Texhong Textile Group Ltd	15-7-2022	Arbeidsnormen
100 The AES Corporation	15-7-2020	Milieu
101 The Brinks Company	15-1-2022	Arbeidsnormen
102 The Chemours Company	17-7-2023	Milieu
103 The Coca-Cola Company	15-10-2022	Arbeidsnormen
The Coca-Cola Company	15-10-2022	Arbeidsnormen
104 The GEO Group, Inc.	15-7-2022	Arbeidsnormen
The GEO Group, Inc.	15-7-2022	Mensenrechten
105 Tokyo Gas Co., Ltd.	15-2-2023	Milieu
106 Top Glove Corp. Bhd.	14-2-2022	Arbeidsnormen
107 Toyota Motor Corp.	15-2-2023	Milieu
108 Uber Technologies, Inc.	15-7-2021	Arbeidsnormen
Uber Technologies, Inc.	15-7-2021	Arbeidsnormen
Uber Technologies, Inc.	15-7-2021	Mensenrechten
109 Ubisoft Entertainment SA	16-10-2023	Arbeidsnormen
Ubisoft Entertainment SA	16-10-2023	Arbeidsnormen
110 UBS AG	15-10-2021	Mensenrechten
111 UBS Group AG	17-7-2023	Mensenrechten
112 United States Steel Corp	16-10-2023	Milieu
113 Universal Electronics Inc.	15-1-2022	Arbeidsnormen
114 Urban Outfitters	15-4-2022	Arbeidsnormen
115 Verizon Communications, Inc.	15-10-2022	Arbeidsnormen
116 Vestas Wind Systems A/S	15-7-2021	Mensenrechten
117 Wilmar International Limited	15-1-2020	Milieu
118 Woodside Energy Group Ltd.	17-10-2022	Milieu

7.6. Lijst van ondernemingen: Thematisch Dialogen

Onderneming	Sector	Land van herkomst	Engagement omschrijving
1 adidas AG	Textiel, kleding en luxeproducten	Duitsland	Kleding en circulariteit
2 Ajinomoto Co., Inc.	Voedselproducten	Japan	Arbeidsomstandigheden in de voedingsmiddelenketen
3 Amgen Inc.	Biotechnologie	Verenigde Staten	Access to Healthcare
4 Aspen Pharmacare Holdings Ltd	Geneesmiddelen	Zuid Afrika	Access to Healthcare
5 AstraZeneca PLC	Geneesmiddelen	Verenigd Koninkrijk	Access to Healthcare
6 Canadian National Railway Company	Spoortransport	Canada	Klimaat en Transport 2
7 Carlsberg A/S Class B	Dranken	Denemarken	Arbeidsomstandigheden in de voedingsmiddelenketen
8 Conagra Brands, Inc.	Voedselproducten	Verenigde Staten	Access to Nutrition
9 Costco Wholesale Corporation	Consumentengoederen Distributie & Retail	Verenigde Staten	Biodiversiteit in de landbouwketen
10 Eli Lilly and Company	Geneesmiddelen	Verenigde Staten	Access to Healthcare
11 FAST RETAILING CO., LTD.	Detailhandel	Japan	Kleding en circulariteit
12 Firstgroup PLC	Spoortransport	Verenigd Koninkrijk	Klimaat en Transport 2
13 Fukuyama Transporting Co Ltd	Wegtransport	Japan	Klimaat en Transport 2
14 Gildan Activewear Inc.	Textiel, kleding en luxeproducten	Canada	Kleding en circulariteit
15 Heidelberg Materials	Bouwmaterialen	Duitsland	Mensenrechten & Governance
16 Hennes & Mauritz AB	Detailhandel	Zweden	Kleding en circulariteit
17 Hydro One Ltd.	Elektriciteitsbedrijven	Canada	Reductie CO2 uitstoot
18 Industria de Diseno Textil, S.A.	Detailhandel	Spanje	Kleding en circulariteit
19 Industrias Penoles SAB de CV	Metaal & Mijnbouw	Mexico	Klimaatadaptatie en water
20 Infineon Technologies AG	Halfgeleiders & Halfgeleider Apparatuur	Duitsland	Klimaatadaptatie en water
21 Jazz Pharmaceuticals Plc	Geneesmiddelen	Verenigde Staten	Access to Healthcare
22 Kellogg Company	Voedselproducten	Verenigde Staten	Biodiversiteit in de landbouwketen
23 Kimberly-Clark Corp	Huishoudelijke producten	Verenigde Staten	Afbouw plastic in verpakking van consumentengoederen
24 Kroger Co.	Consumentengoederen Distributie & Retail	Verenigde Staten	Biodiversiteit in de landbouwketen
25 L'Oreal SA	Persoonlijke verzorgingsproducten	Frankrijk	Afbouw plastic in verpakking van consumentengoederen
26 Marks and Spencer Group plc	Consumentengoederen Distributie & Retail	Verenigd Koninkrijk	Afbouw plastic in verpakking van consumentengoederen
27 Martin Marietta Materials, Inc.	Bouwmaterialen	Verenigde Staten	Reductie CO2 uitstoot
28 Mondelez International, Inc. Class A	Voedselproducten	Verenigde Staten	Arbeidsomstandigheden in de voedingsmiddelenketen
29 Newcrest Mining Limited	Metaal & Mijnbouw	Australië	Klimaatadaptatie en water
30 Nokia Oyj	Communicatieapparatuur	Finland	Mensenrechten & Governance
31 Norfolk Southern Corporation	Spoortransport	Verenigde Staten	Klimaat en Transport 2
32 ONEOK, Inc.	Olie, gas & brandstoffen	Verenigde Staten	Reductie CO2 uitstoot

Onderneming	Sector	Land van herkomst	Engagement omschrijving
33 Proximus SA de droit public	Telecommunicatie divers	België	Mensenrechten & Governance
34 Repsol SA	Olie, gas & brandstoffen	Spanje	Afbouw plastic in verpakking van consumentengoederen
35 Rio Tinto plc	Metaal & Mijnbouw	Verenigd Koninkrijk	Klimaatadaptatie en water
36 Royal Ahold Delhaize N.V.	Consumentengoederen Distributie & Retail	Nederland	Afbouw plastic in verpakking van consumentengoederen
37 Siemens AG	Industriële Conglomeraten	Duitsland	Mensenrechten & Governance
38 Sony Group Corporation	Producenten van huishoudelijke apparatuur	Japan	Mensenrechten & Governance
39 Southwest Airlines Co.	Luchtvaartmaatschappijen	Verenigde Staten	Reductie CO2 uitstoot
40 Steel Dynamics, Inc.	Metaal & Mijnbouw	Verenigde Staten	Reductie CO2 uitstoot
41 Suntory Beverage & Food Ltd.	Dranken	Japan	Access to Nutrition
42 Sysco Corporation	Consumentengoederen Distributie & Retail	Verenigde Staten	Biodiversiteit in de landbouwketen
43 Telenor ASA	Telecommunicatie divers	Noorwegen	Mensenrechten & Governance
44 The Coca-Cola Company	Dranken	Verenigde Staten	Access to Nutrition
45 TJX Companies Inc	Detailhandel	Verenigde Staten	Kleding en circulariteit
46 Tyson Foods, Inc.	Voedselproducten	Verenigde Staten	Biodiversiteit in de landbouwketen
47 Uber Technologies, Inc.	Passiersvervoer	Verenigde Staten	Klimaat en Transport 2
48 Umicore	Chemicaliën	België	Reductie CO2 uitstoot
49 Unilever NV	Persoonlijke verzorgingsproducten	Nederland	Access to Nutrition
50 Union Pacific Corporation	Spoortransport	Verenigde Staten	Klimaat en Transport 2
51 V.F. Corporation	Textiel, kleding en luxeproducten	Verenigde Staten	Kleding en circulariteit
52 Valero Energy Corporation	Olie, gas & brandstoffen	Verenigde Staten	Reductie CO2 uitstoot
53 Vanguard International Semicon	Halfgeleiders & Halfgeleider Apparatuur	Taiwan	Klimaatadaptatie en water
54 Vodafone Group Plc	Mobiele telecommunicatie	Verenigd Koninkrijk	Mensenrechten & Governance
55 Werner Enterprises Inc	Wegtransport	United States	Klimaat en Transport 2
56 Zalando SE	Detailhandel	Duitsland	Kleding en circulariteit

7.7. Begrippen- en afkortingenlijst

Begrip	Uitleg
CO ₂ -voetafdruk	Met behulp van een CO ₂ -voetafdruk verkrijgt een organisatie inzicht in de totale uitstoot van broeikasgassen, veroorzaakt door de organisatie, een proces of een product.
Asset management	het professionele beheer van vermogens van particulieren en instituten gericht op het realiseren van een optimaal beleggingsresultaat.
Best in-class	De best in class-benadering voor sustainable investing betekent beleggen in ondernemingen die binnen hun sector vooroplopen op het gebied van voldoen aan ESG-criteria.
Corporate Governance	Het geheel van regels, praktijken en processen op basis waarvan een onderneming wordt bestuurd en het management wordt gecontroleerd. Corporate governance heeft betrekking op goede bestuurspraktijken en de basisprincipes, rechten, verantwoordelijkheden en verwachtingen van de directie van een organisatie. Een goed gestructureerd corporate governance-systeem stemt de belangen van alle belanghebbenden binnen een onderneming, zoals aandeelhouders, het management, klanten, leveranciers, financiers, de overheid en de gemeenschap, op elkaar af. Zo'n systeem ondersteunt de langetermijnstrategie van een onderneming.
Engagement	Een actieve dialoog tussen beleggers en ondernemingen op het gebied van milieu, maatschappij en corporate governance. Het aangaan van de dialoog met ondernemingen in de beleggingsportefeuille is een belangrijk instrument om financiële-, sociale en milieu risico's te beheersen, kansen te benutten en daarnaast positieve maatschappelijke impact te behalen.
ESG-integratie	De structurele integratie van informatie over factoren op het gebied van ESG in het besluitvormingsproces voor beleggingen. Duurzame beleggers geloven dat duurzaamheid een materiële impact heeft op het resultaat van ondernemingen. Rekening houden met financieel relevante duurzaamheidsinformatie leidt dan ook tot betere beleggingsbeslissingen.
Fiduciair management	Uitbesteding van werkzaamheden op het gebied van vermogensbeheer.
Leefbaar loon	Een leefbaar loon is een loon waarmee een werknemer kan voorzien in basisbehoeftes van zijn of haar gezin; van voeding, gezondheidszorg, kleding, huisvesting tot scholing.
Normatieve dialoog	Het Normatieve Engagement heeft als doel structurele schendingen van UN Global Compact principes, OESO richtlijnen voor Multinationale ondernemingen of UN Guiding Principles on Business & Human Rights te stoppen en te voorkomen. Structurele schendingen van deze normen vergroten het risico op nadelige gevolgen voor de onderneming, haar directe omgeving zoals lokale gemeenschappen of het milieu en voor andere belanghebbenden.
Proxy voting	Stemmen op Algemene Vergaderingen van Aandeelhouders is voor actieve aandeelhouders een manier om de corporate governance of de activiteiten van een onderneming te beïnvloeden. De resultaten van stemmingen tijdens AVA's worden openbaar gemaakt. Als aandeelhouders tegen een voorstel stemmen, moet een onderneming maatregelen nemen. Proxy voting betekent stemmen bij volmacht. In Angelsaksische landen gebruikelijk systeem waarbij aandeelhouders op de vergadering van aandeelhouders kunnen stemmen zonder naar de vergadering toe gaan. Vaak wordt via online platformen een stem uitgebracht.
Remuneratiecommissie	Commissie die is samengesteld uit leden van de RvC die voorstellen doet aan de RvC over beloning en de overige arbeidsvoorwaarden van het bestuur (en soms ook het hogere management) van een onderneming. De commissie kan zich laten adviseren door externe deskundigen.
Stranded Assets	Stranded Assets zijn activa op de balans van ondernemingen die snel hun waarde verliezen als gevolg van gedwongen afschrijvingen door klimaatverandering. Dit komt doordat het vinden en opwekken van energie met fossiele brandstoffen onder druk staat door regelgeving om het klimaat te beschermen.
Thematische dialoog	De thematische dialoog wordt gericht op het beheersen van risico's en het benutten van kansen op specifieke thematiek die binnen een sector of een keten speelt. Beter beleid, transparantie en optimalisatie van bedrijfsprocessen worden rondom specifieke thema's centraal gesteld.
Uitsluiten	Het uitsluiten van sectoren of ondernemingen uit een beleggingsportefeuille als ze niet voldoen aan specifieke ESG-criteria. Beleggers kunnen ervoor kiezen een lijst van controversiële landen of ondernemingen uit te sluiten die niet voldoen aan internationale overeenkomsten of verdragen, zoals producenten van controversiële wapens.

Afkorting	Uitgeschreven afkorting	Toelichting
AVA	Algemene Vergaderingen van Aandeelhouders	Stemmen op de AVA is voor actieve aandeelhouders een manier om de corporate governance of de activiteiten van een onderneming te beïnvloeden. De resultaten van stemmingen tijdens AVA's worden openbaar gemaakt. Als aandeelhouders tegen een voorstel stemmen, moet een onderneming maatregelen nemen.
CDP	Carbon Disclosure Project	De CDP is een organisatie die bedrijven en steden ondersteunt om de milieu-impact van grote bedrijven bekend te maken. Het doel is om van milieurapportage en risicobeheer een bedrijfsnorm te maken en openbaarmaking, inzicht en actie naar een duurzame economie te stimuleren.

ESG	Environmental Social Governance	Criteria op het gebied van milieu, maatschappij en ondernemingsbestuur die worden gebruikt binnen verantwoord beleggen om ondernemingen te analyseren en beoordelen.
ISS ESG		Een onafhankelijk onderzoeksbureau
KPI	Key Performance Indicators	Key Performance Indicators (KPI's) zijn meetbare indicatoren die aantonen hoe de onderneming presteert en of het organisatorische doelstellingen gaat halen. Organisaties gebruiken KPI's op alle niveau's van de organisatie om prestaties en resultaten te evalueren. KPI's helpen de aandacht te richten op zaken die belangrijk zijn.
OESO Richtlijnen	Richtlijnen van de Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling	De OECD Guidelines for Multinational Enterprises of en zijn één van de belangrijkste internationaal erkende richtlijnen voor Corporate Social Responsibility, alle 34 OECD lidstaten en 10 andere landen hebben deze richtlijnen geaccepteerd. De OESO-richtlijnen bieden handvatten voor bedrijven om met kwesties om te gaan zoals ketenverantwoordelijkheid, mensenrechten, kinderarbeid, milieu en corruptie.
PRI	Principles for Responsible Investing	Mondiale vereniging van pensioenfondsen, vermogensbeheerders en ondernemingen die verantwoord beleggen willen bevorderen.
SBT's	Science Based Targets	SBT's zijn de wetenschappelijke kaders of doelstellingen, die nodig zijn om een transitie naar een koolstofarme economie te maken, waarin binnen de 2 graden opwarming van de aarde wordt gebleven. De ambitie van de dat ondernemingen deze SBT's onderdeel maken van hun korte- of langetermijn klimaatstrategie.
SDG	Sustainable Development Goal	Een reeks duurzame ontwikkelingdoelstellingen, in 2015 opgesteld door de Verenigde Naties ter vervanging van de Millenniumdoelstellingen. 193 landen hebben samen afgesproken de 17 Duurzame Ontwikkelingsdoelstellingen te realiseren vóór 2030. De doelen zijn gericht op het aanpakken van maatschappelijke en milieu-uitdagingen, zoals klimaatverandering, het stimuleren van schone energie, extreme armoede, gendergelijkheid en duurzame landbouw. De doelen doen een beroep op zowel de publieke als de private sector om nauw samen te werken met de overheden van de landen die hebben ondertekend.
TCFD	Task Force on Climate-related Financial Disclosures	TCFD is een vrijwillige en consistente rapportagemethode voor ondernemingen over klimaatgerelateerde financiële risico's. De taskforce structureert haar aanbevelingen rond vier thema's: bestuur, strategie, risicobeheer en doelstellingen. TCFD is ontwikkeld door de Raad voor Financiële Stabiliteit. Ondernemingen kunnen deze aanbevelingen gebruiken om investeerders, kredietverstrekkers, verzekeraars en andere belanghebbenden van relevante informatie te voorzien.
TPI	Transition Pathway Initiative	Een initiatief van investeerders die de transitie naar een koolstofarme economie monitoren.

Disclaimer

SPH heeft de hier getoonde informatie met zorg samengesteld. De informatie in dit document is (mede) gebaseerd op informatie die SPH van betrouwbaar geachte informatiebronnen heeft verkregen. Dit document is of bevat (i) geen aanbod of uitnodiging om financiële instrumenten te kopen, te verkopen of te verhandelen, (ii) geen beleggingsaanbeveling of beleggingsadvies. SPH raadt u af een (beleggings)beslissing te baseren op de informatie in dit document. SPH is niet aansprakelijk voor schade die het gevolg is van zo'n (beleggings)beslissing. De informatie in dit document is puur informatief en u kunt daaraan geen rechten ontlenen. Alle informatie is een momentopname. SPH heeft het recht om deze informatie zonder aankondiging te wijzigen.

Uitsluitingsproces

Uitsluitingslijsten worden jaarlijks (landenbeleid) of halfjaarlijks (overige thema's) door Achmea IM opgesteld. Hierbij wordt onder andere gebruik gemaakt van ESG-informatie van onafhankelijke dataleveranciers zoals ISS ESG en MSCI ESG-Research. Om tot een uitsluitingslijst te komen worden de door ons gebruikte marktbrede benchmarks gescreend op naleving dan wel overtreding van de ESG-normen zoals opgenomen in het MVB-beleid. Voldoet een land of ondernemingen op basis van de beschikbare ESG-informatie niet aan onze ESG-normen, dan komt deze in aanmerking voor uitsluiting van het relevante beleggingsuniversum. Zowel interne als externe portefeuille beheerders worden gevraagd te controleren of er posities in deze landen of ondernemingen in hun beleggingsportefeuilles voorkomen. Indien dit het geval is, worden zij gevraagd deze binnen een redelijke termijn te verkopen. Mutaties in de beleggingsportefeuilles, door bijvoorbeeld corporate actions, beleggingen buiten de reguliere benchmark of wijzigingen in de benchmark, worden tussentijds niet aan de uitsluitingslijsten getoetst. Ook wordt de beschikbare ESG-informatie niet getoetst op volledigheid. Hierdoor is het mogelijk dat er wordt belegd in landen en ondernemingen die op de uitsluitingslijst staan of die conform de in het MVB-beleid opgenomen ESG-normen, uitgesloten hadden moeten worden. Op het eerst volgende moment van het opstellen van de uitsluitingslijst wordt het proces, zoals hierboven geschetst weer gevolgd. Achmea IM kan geen garanties geven over de volledigheid en juistheid bij de vaststelling en implementatie van de uitsluitingslijsten en aanvaardt daarvoor geen aansprakelijkheid.